

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

مجموعه طرح‌های پژوهشی کوتاه مدت سیاستی؛ شماره ۵

پذیرش دانشجوی خارجی: بایدها، نبایدها و پیامدها

پژوهشگر:

مهتاب پورآتشی

عضو هیات علمی موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

نام طرح: پذیرش دانشجوی خارجی: بایدها، نبایدها و پیامدها؛ شماره ۵

پژوهشگر: دکتر مهتاب پورآتشی

کارفرما: امور بین الملل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

تاریخ ابلاغ: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱

شماره ابلاغ: ۶۰۷۵۲/و

ناظر علمی: دکتر عبدالحمید علیزاده

ناظر فنی چاپ: فریده جعفری

صفحه آرای: زهرا نوری

سال چاپ: ۱۴۰۱

شمارگان: ۵۰ نسخه

نشانی: خیابان نلسون ماندلا، خیابان گلغام، شماره ۷۰، صندوق پستی: ۴۱۵۹-۱۹۳۹۵

تلفن: ۱۸-۲۲۰۱۰۶۱۶، دورنگار: ۲۲۰۵۰۳۳۸

وبگاه: www.irphe.ir. پست الکترونیکی: institute@irphe.ir

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و جز اینها برای ناشر محفوظ است.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.)

مسئولیت دیدگاه‌های بیان شده در این طرح بر عهده پژوهشگر است.

فهرست مطالب

۱	دیباچه.....
۳	خلاصه.....
۸	فصل نخست: کلیات.....
۸	مقدمه.....
۱۱	دانشجوی خارجی: تعاریف.....
۱۲	جریان و نرخ جابجایی بین‌المللی دانشجویان.....
۱۶	فصل دوم: جذب و پذیرش دانشجوی خارجی در ایران و جهان.....
۱۶	بخش الف: آموزش عالی ایران، بین‌المللی شدن، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی.....
۱۶	نگاهی بر اسناد بالادستی کشور.....
۲۱	نگاهی بر سندهای برنامه اول تا ششم توسعه کشور.....
۳۴	تاملی بر آیین‌نامه‌های مرتبط ابلاغی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.....
۳۹	تاملی بر مطالعات صورت گرفته در حوزه دانشجویان خارجی.....
۴۴	روند پذیرش دانشجوی خارجی به روایت آمار.....
۵۲	روایت به روز شده آمار دانشجویان خارجی.....
۵۲	چالشهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی.....
	بخش ب: سیاست کشورهای منتخب جهت بین‌المللی شدن آموزش عالی، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی.....
۵۵	پذیرش دانشجوی خارجی.....
۸۱	بخش ج: باید‌ها، نبایدها و پیامدهای پذیرش دانشجوی خارجی.....
۸۶	پیامدهای پذیرش دانشجوی خارجی.....
۹۰	فصل سوم: نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهاد‌های سیاستی و کاربردی.....
۹۰	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۹۱	سخن پایانی.....
۹۱	پیشنهادهای.....
۹۷	منابع.....
۹۹	فرم ازما.....

دیباچه

دانش سیاستی، سیاست دانشی

دستگاه تعلیم و تربیت، حوزه علم و فناوری و در مجموع نهاد علم، پیش و بیش از هر دستگاه، نظام و نهادی باید نظام تصمیم‌سازی خود را بر پایه خرد جمعی، دانش سیاست ساز استوار نماید. قرار دادن عناصر مولد دانش و دانش تولید شده در طول فرآیند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری اگر چه امری دشوار است لکن ضرورتی عقلانی و اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌آید. مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی هم به واسطه فلسفه تاسیس و هم به استناد انباشت تجارب زیسته سازمانی در کنار باورمندی عملی و امیدواری عمیق وزیر محترم علوم تحقیقات و فناوری جناب آقای دکتر زلفی‌گل و اثربخشی راهبردی آن در اصلاح سیاست‌ها و نهادینه نمودن نظام تصمیم‌سازی دانش بنیان و نیز به واسطه انگیزه و رویکرد تحولی گروه مدیریتی جدید در آستانه جهش چشمگیر و تعمیق اثر بخشی و توسعه دامنه کارآمدی قرار دارد.

از بیستم آذر ماه ۱۴۰۰ تاکنون هر هفته یک مسئله مبتلابه نظام آموزش عالی کشور از سوی مقام عالی وزارت و معاونین محترم ایشان جهت مطالعه و ارائه راهکارهای سیاستی به مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی ارجاع شده است و این امر بیانگر همان جهش چشمگیر است و توسعه اثربخشی است و امیدواریم به واسطه ایفای نقش مؤثر پژوهشگران ارجمند، اعضای محترم هیأت علمی و یاوران محترم علمی این امر هم به زودی و هم به خوبی شکل عینی و ملموس به خود بگیرد.

اقدام نوآورانه ای که به کار بست بروندهای پژوهشی منجر خواهد شد و در دستور کار قرار گرفته است تحت عنوان “ایده پژوهشگران به زبان مدیران اجرایی”

موسوم به “از ما” طراحی شده است. پژوهشگران از این پس برون دادهای علمی خود را نه به زبان تخصصی خود که به زبان مدیران اجرایی و در قالب پیشنهادهای سیاستی تنظیم و جهت ارائه به تصمیم سازان تدوین و ارایه می نمایند. با این اقدام انتظار می رود مفاهیم کافی میان پژوهشگران و مدیران اجرایی برقرار شود و شاهد اثربخشی تحقیقات در صحنه عمل و تصمیم سازی باشیم. صورت نهایی این گزارش ها به عنوان “طرح های تحقیقاتی سیاستی کوتاه مدت” تدوین و در اختیار ذینفعان و کارفرمایان قرار خواهد گرفت و من پیشاپیش از همت و اهتمام همه دست اندرکاران قدردانی می نمایم.

علی باقر طاهری نیا

رئیس مؤسسه

“Study abroad is the single-most effective way of changing the way we view the world”.

Chantal Mitchell

خلاصه

جذب و پذیرش دانشجوی خارجی بسان گزینه اول بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها از اهمیت بسیاری برخوردار است. این موضوع در رتبه‌بندی‌های جهانی دانشگاه‌ها نیز خود را نمایان ساخته‌است؛ به‌گونه‌ای که یکی از معیارها در سیستم رتبه‌بندی دانشگاه‌ها نسبت دانشجویان خارجی دانشگاه است. در این راستا و در شرایطی که دانشگاه‌های جهان برای جذب دانشجوی خارجی تلاش و با یکدیگر رقابت می‌کنند و نیز با درنظر گرفتن موقعیت ایران و دانشگاه‌های ایران در سطح منطقه و جهان، مساله اینست که چگونه می‌توان هوشمندانه در این رقابت شرکت نمود و موفق شد. لذا، سوالی که مطرح می‌شود اینست که بایدها و نبایدهای پذیرش دانشجوی خارجی چیست و همچنین، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی چه پیامدهایی به همراه دارد.

نوشتار حاضر براساس سفارش وزارت عتف به موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی برای تدوین طرح پژوهشی کوتاه‌مدت سیاستی و با هدف بررسی بایدها، نبایدها و پیامدهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی نگاشته شده است.

این نوشتار در سه فصل و چند بخش ارایه شده است. فصل نخست، با عنوان کلیات، به ارایه تعاریف دانشجوی خارجی و جریان و نرخ جابجایی بین‌المللی دانشجویان پرداخته است. دانشجوی خارجی، دانشجویی است که ملیت یا تابعیت غیر ایرانی دارد و در یکی از موسسات آموزش عالی داخل کشور تحصیل می‌کند. تحصیل می‌تواند به صورت دریافت بورس تحصیلی و یا غیربورسیه باشد. بورس تحصیلی، ارایه فرصت آموزش رایگان با پرداخت مقرری تحصیلی براساس ضوابط و مقررات دولت جمهوری اسلامی ایران است و غیربورسیه، پذیرش به‌صورت پرداخت شهریه تحصیلی براساس مصوبات هیات امنای دانشگاه‌ها و مراکز علمی می‌باشد. داده‌های مربوط به جریان جابجایی بین‌المللی دانشجویان حاکی از آن است که پنج

کشور برتر مقصد برای دانشجویان خارجی در سال ۲۰۰۰ شامل ایالات متحده، بریتانیا، آلمان، فرانسه و استرالیا بودند و در سال ۲۰۲۰ کشورهای برتر مقصد عبارت از ایالات متحده، بریتانیا، کانادا، چین، و استرالیا بودند. ایران در میان کشورهای جذب‌کننده دانشجویان بین‌المللی، سهم اندکی در این بازار رقابتی داراست. پنج کشور نخست بیشترین فرستنده دانشجو به ایران شامل افغانستان، عراق، لبنان، سوریه، و چین است و از مهم‌ترین کشورهای مقصد دانشجویان ایرانی شامل ایالات متحده، ترکیه، آلمان، کانادا، و ایتالیا می‌باشد.

فصل دوم این نوشتار جذب و پذیرش دانشجوی خارجی در ایران و جهان را واکاوی نموده است و نتایج در سه بخش تشریح گردیده است. در بخش (الف) آموزش عالی ایران، بین‌المللی شدن، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی ارایه گردیده است. در اسناد بالادستی کشور، از جمله نقشه جامع علمی کشور و سندهای برنامه اول تا ششم توسعه کشور، به اهمیت بین‌المللی شدن آموزش عالی و جذب و پذیرش دانشجوی خارجی اشاره شده است و مطابق با سند برنامه ششم توسعه، سهم دانشجویان خارجی در طول برنامه افزایش می‌یابد و از ۰/۸ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۱/۸ درصد در سال ۱۴۰۰ می‌رسد. تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری، و برنامه‌ریزی‌هایی در حوزه جذب و پذیرش دانشجویان خارجی به انجام رسیده است. از جمله، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری آیین‌نامه پذیرش دانشجویان غیر ایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران را در سال ۱۳۸۵ و آیین‌نامه پذیرش دانشجوی غیرایرانی-غیر بورسیه در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور را در سال ۱۳۹۴ تصویب و به دانشگاه‌ها ابلاغ نمود. مطالعات پژوهشی میدانی و بررسی موضوع از دید خبرگان و متخصصان دانشگاهی و مطالعات موردی سنجش رضایت و انتظارات دانشجویان خارجی از دیگر مواردی است که در این زمینه صورت گرفته است. براساس بررسی‌های صورت گرفته و مصاحبه با خبرگان و نخبگان آموزش عالی، چالش‌های پیش‌روی جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را می‌توان در چند دسته شامل عوامل بین‌المللی، عوامل ملی و کلان آموزش عالی، و عوامل دانشگاهی گروه‌بندی نمود.

در بخش (ب)، سیاست کشورهای منتخب جهت بین‌المللی‌شدن آموزش عالی،

جذب و پذیرش دانشجوی خارجی ارایه گردید. کشورهای منتخب شامل بریتانیا، فرانسه، آلمان، هلند، مالزی، و ترکیه بودند. در این بخش چنین آمده است؛ در رویکرد استراتژیک کشورها برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی تفاوت‌هایی وجود دارد و این رویکردها از یک منظر به سطوح شهریه دانشجویان بین‌المللی مربوط می‌شود. کشورهای جاذب و پذیرنده دانشجوی خارجی استراتژی‌های گوناگونی را برای جذب دانشجوی خارجی در نظر گرفتند و اقدامات ویژه‌ای به انجام رسانیده‌اند. به عنوان مثال، یونسکو چند عامل اثرگذار بر ترجیح دانشجویان برای انتخاب دانشگاه‌های مالزی جهت تحصیل را به صورت زیر بیان کرده است: آسایش فرهنگی، هزینه تحصیل، زبان آموزش، و کیفیت زندگی. یافته‌ها نشان می‌دهد، در برخی دانشگاه‌های جهان، الزامات پذیرش و ورود برای متقاضیان تحصیل با توجه به کشور مبدا تفاوت‌هایی با یکدیگر دارد. بخش (ج) به بایدها، نبایدها و پیامدهای پذیرش دانشجوی خارجی پرداخته است. در این بخش چنین آمده است؛ پیش از پرداختن به بایدهای پذیرش دانشجوی خارجی لازم است بایدهای جذب دانشجوی خارجی مورد توجه قرار بگیرد و به عبارتی، این دو لازم و ملزوم یکدیگر هستند. تا جذب صورت نگیرد، پذیرش بی‌معنا خواهد بود و چنانچه بایدها و الزامات جذب دانشجوی خارجی به خوبی مدنظر قرار گیرد و تعداد متقاضیان تحصیل در دانشگاه‌های ایران افزایش یابد، می‌توان بهترین و نخبه‌ترین افراد را از میان متقاضیان برگزید و پیامدهای مثبت بیشتری را در راستای بین‌المللی شدن آموزش عالی فراهم آورد. با ذکر این موضوع و ضمن اشاره به این نکته که شرایط تحریم‌های بین‌المللی در جذب دانشجوی خارجی تاثیر دارد (سطح کلان)، با این حال بایدهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را می‌توان در سطوح میانی (نظام حکمرانی و سیاست‌های ملی کشور و سطح کلان آموزش عالی) و خرد (دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی) مطرح نمود.

سه محور کلیدی پیامدهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را می‌توان در دسته‌های: پیامدهای علمی و آموزشی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی، و پیامدهای اقتصادی مطرح نمود. در کنار پیامدهای مثبت بی‌شماری که می‌توان برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی برشمرد نباید از عوامل و مواردی که ممکن است

پیامدهای منفی به همراه داشته باشد، غافل شد. این موضوع را باید به خاطر داشت که بی‌توجهی به استانداردها و پروتکل‌های جذب، پذیرش و حفظ و ارتقای دانشجوی خارجی می‌تواند نارضایتی دانشجویان خارجی را به همراه داشته باشد که نتیجه‌ای جز گسترش بی‌اعتمادی به دانشگاه‌های ایران و مخدوش شدن نیمرخ علمی ایران در خارج از کشور نخواهد داشت. لذا، چنانچه نظام آموزش عالی ایران در قوانین و سیاست‌ها و عملکردهای ناکارآمد مرتبط با جذب و پذیرش دانشجوی خارجی تامل، اندیشه و بازنگری نداشته باشد، پیامدهای منفی را شاهد خواهد بود.

فصل سوم این نوشتار به نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهادهای سیاستی و کاربردی اختصاص یافته است. کشور ایران دارای مزیت‌های رقابتی و پتانسیل‌های آموزشی، فرهنگی و اجتماعی بسیاری است که می‌توان با بهره‌گیری مناسب از نقاط قوت و فرصت‌ها، پیامدهای مثبت پذیرش دانشجوی خارجی را به حداکثر رساند. لذا، در مسیر بین‌المللی شدن آموزش عالی و جذب و پذیرش دانشجوی خارجی، لازم است نگاشت راه به خوبی تدوین شود. به دیگر سخن، برای درخشش در دنیای رقابتی و افزایش پذیرش دانشجوی خارجی، تدوین برنامه جامع و دقیق نقشه راه از عوامل موفقیت‌زاست. در تدوین چنین نگاشت راهی عوامل مختلفی را باید مدنظر قرار داد تا بتوان نقشه راه واقع‌بینانه‌تری تدوین کرد که دستیابی به اهداف با موفقیت همراه باشد. این نکته را نباید از نظر دور داشت؛ جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را نباید به عنوان یک نقطه هدف در نظر گرفت. بلکه این دو موضوع گام‌هایی از یک فرایند ارزشمند و منتج به نتیجه است که با جذب دانشجوی خارجی شروع شده و سپس، پذیرش، حفظ و ادامه تحصیل، پرورش دانش‌آموختگانی ماهر و رضایتمند را به دنبال دارد. لذا، لازم است حفظ و نگهداشت دانشجویان، فرایندهای با کیفیت آموزشی و حمایت و پشتیبانی، دانش‌آموختگی موفق، تعامل پویا و رصد دانش-آموختگان خارجی و بهره‌گیری از دانش و تجربیات دانشجویان خارجی در مسیر رضایتمندی هرچه بیشتر این دانشجویان که خود آثار و پیامدهای بسیاری بر جذب بیشتر دانشجوی خارجی در میان‌مدت و بلندمدت دارد؛ نیز مورد توجه قرار گیرد.

از جمله پیشنهادهای سیاستی برآمده از این مطالعه، تشکیل کارگروهی در وزارت

عتف است که با توجه به ماموریت‌گرایی دانشگاه‌ها، نمایندگانی از دانشگاه‌ها به عضویت این کمیته درآیند. شناسایی و مستندسازی تجارب موفق و ناموفق دانشگاه‌ها در زمینه پذیرش دانشجوی خارجی و درس آموخته‌هایی که از هریک از تجارب به دست آمده است می‌تواند در ریل‌گذاری مسیر جذب و پذیرش دانشجوی خارجی دانشگاه‌ها کمک‌کننده باشد.

برخی از دیگر پیشنهادهای سیاستی مطرح شده در این نوشتار، عبارتند از:

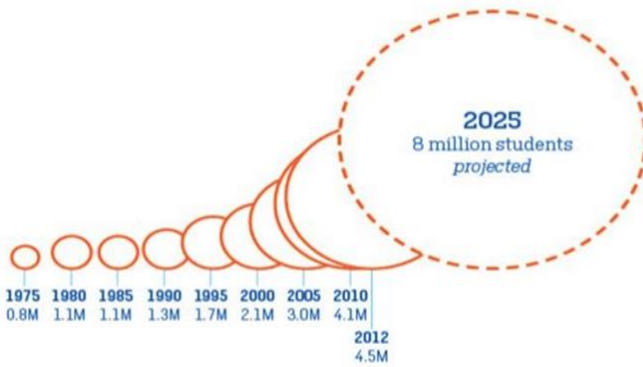
- توجه به برندینگ در آموزش عالی به‌عنوان ابزاری برای بازاریابی بهتر و جذب و پذیرش بیشتر دانشجوی خارجی؛
- قانونمندتر نمودن فرایند جذب و پذیرش دانشجوی خارجی از طرقی مانند: تشکیل و نظارت بر موسسات جذب دانشجوی خارجی و تعیین الگوی شهریه‌پردازی دانشجویان خارجی؛
- تامل، ارزیابی و بازنگری در آیین‌نامه‌های مصوب و ابلاغی پذیرش دانشجوی خارجی، با هدف شناسایی و رفع خلاهای موجود و بهره‌مندی از خلاقیت و نوآوری در برنامه‌ها و شیوه‌های پذیرش دانشجوی خارجی؛
- آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری آموزش عالی و تصمیم‌گیری شرایط و الزامات پذیرش دانشجویان خارجی با توجه به شرایط کشور در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و با لحاظ نمودن شرایط کشورهای فرستنده دانشجوی؛
- تشکیل شبکه متخصصان، با هدف ارتباط اساتید دانشگاه‌های ایران با همتایان بین‌المللی؛
- اعطای استقلال کافی به دانشگاه‌ها برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی و همزمان، تشکیل شبکه روابط بین‌الملل دانشگاه‌ها با هدف تبادل تجارب و رایه رهنمودها و مشاوره‌ها برای موفقیت هرچه بیشتر دانشگاه در پذیرش دانشجوی خارجی.

فصل نخست: کلیات

مقدمه

توسعه همکاری‌های علمی و بین‌المللی در دنیای امروز بنیان اصلی رشد و توسعه علمی هر کشور در فرایند توسعه اقتصادی محسوب می‌شود و لذا، دانشگاه‌ها به‌طور فزاینده‌ای استراتژی بین‌المللی شدن را به‌منظور کسب مزیت رقابتی در بازارهای ملی و بین‌المللی اتخاذ می‌کنند. در این راستا، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی بسان گزینه اول بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها از اهمیت بسیاری برخوردار است. این موضوع در رتبه‌بندی‌های جهانی دانشگاه‌ها نیز خود را نمایان ساخته‌است؛ به‌گونه‌ای که در سیستم رتبه‌بندی دانشگاه‌ها (کیواس) که از معیارهای چندگانه‌ای جهت سنجش پیشرفت به سمت بین‌المللی شدن استفاده می‌شود، یکی از معیارها دانشجوی بین‌المللی است و چنانچه ۲۰ درصد دانشجویان یک موسسه آموزش عالی را دانشجویان بین‌المللی تشکیل دهند، دانشگاه امتیاز کامل در این معیار اخذ می‌کند. در رتبه‌بندی تایمز نیز تنوع بدنه دانشجویی و تعداد دانشجویان بین‌المللی از شاخص‌های مطرح در رتبه‌بندی است. این موضوع نشان از آن دارد که دانشجویان بین‌المللی برای دانشگاه امتیاز هستند و این امتیاز در مقابل منافعی که دریافت می‌دارند، بی‌شمار است. از سوی دیگر، آمارها حکایت از افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی در دهه‌های گذشته دارد. مطابق با سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۱۴)، رشد دانشجویان بین‌المللی از سال ۱۹۷۵ (۸/۰ میلیون) تا سال ۲۰۱۲ (۴/۵ میلیون) به صورت فزاینده بوده است و پیش‌بینی شده که تا سال ۲۰۲۵ این نرخ به ۸ میلیون دانشجوی بین‌المللی برسد. مطابق با پردیس فرانسه (۲۰۱۸)، تعداد دانشجویان در ده سال گذشته بیش از ۵۰ درصد افزایش یافته است که به احتمال اضافه شدن ۸۰ میلیون دانشجو تا سال ۲۰۲۵ اشاره دارد. همچنین، ۵ میلیون دانشجوی بین‌المللی که رقمی حدود ۲/۲ درصد دانشجویان را تشکیل می‌دهد تا سال ۲۰۲۵ دوبرابر می‌گردد و به حدود ۹ میلیون می‌رسد. قابل توجه-ترین رشد در بین دانشجویان آسیا-اقیانوسیه (+۹۰ درصد، +۵۱ میلیون)،

کشورهای جنوب صحرای آفریقا (+۷۲ درصد، +۳/۵ میلیون) و خاورمیانه (+۷۲٪، +۵/۱ میلیون) بوده است. ضعیف‌ترین رشد جمعیت دانشجوی خارجی در قاره اروپا بوده است (CampusFrance, 2018). مطابق با یونسکو (۲۰۲۰) بیش از ۵/۶ میلیون دانشجوی خارجی در کشورها مشغول تحصیل هستند. لذا، با توجه به افزایش تعداد متقاضیان تحصیل در خارج از کشور خود، رقابت شدیدی برای جذب و پذیرش دانشجوی بین‌المللی در بین کشورهای میزبان ایجاد خواهد شد.

نمودار ۱- رشد دانشجویان بین‌المللی

منبع: OECD, 2014

بین‌المللی شدن آموزش عالی در کشور ایران به اواخر قرن نوزدهم میلادی با تأسیس دارالفنون و فرستادن دانشجویان و اعضای هیات علمی به خارج از کشور برای تحصیلات پیشرفته، پژوهش و دعوت از استادان خارجی برمی‌گردد (حمیدی فر و همکاران، ۱۳۹۶). در دهه ۵۰ و ۶۰ شمسی، کشور ایران شاهد روند صعودی خروج دانشجویان از کشور بوده است. در اواخر دهه هفتاد و اوایل دهه هشتاد شمسی با افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها و افزایش تعداد دانشجویان در کشور تعداد دانشجویانی که برای ادامه تحصیل به خارج از کشور رفته‌اند نیز افزایش یافته است. روند رشد تعداد دانشجویان ایرانی در خارج از کشور از سال ۲۰۰۷ میلادی سرعت و شدت بیشتری در مقایسه با سال‌های پیش یافته است. اما با این حال آمار نشان

می‌دهد که روند رشد دانشجویان ایرانی خارج از کشور در قیاس با رشد تعداد کل دانشجویان در کشور بسیار پایین‌تر بوده است (پژوهشکده سیاستگذاری علم، فناوری و صنعت دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۹۷). براساس آمار و داده‌ها، ایران در میان کشورهای جذب‌کننده دانشجویان بین‌المللی، سهم اندکی در این بازار بین‌المللی به‌طور کلی و همچنین، در میان کشورهای منطقه در اختیار دارد. لذا، سوالی که مطرح می‌شود اینست که جذب و پذیرش دانشجوی خارجی چه پیامدهایی به همراه دارد و بایدها و نبایدهای پذیرش دانشجوی خارجی چیست.

نوشتار حاضر براساس سفارش وزارت عتف به موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی برای تدوین طرح پژوهشی سیاستی و با هدف بررسی بایدها، نبایدها و پیامدهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی نگاشته شده است. در نوشتار حاضر، مطالب در سه فصل اصلی ارائه شده است. فصل نخست، با عنوان کلیات، به ارائه تعاریف دانشجوی خارجی و جریان و نرخ جابجایی بین‌المللی دانشجویان پرداخته است. در فصل دوم، مطالب مرتبط با جذب و پذیرش دانشجوی خارجی در ایران و جهان ارائه گردیده است. نخست، تاملی بر اسناد بالادستی کشور و سندهای برنامه اول و ششم توسعه کشور از منظر بین‌المللی شدن و جذب دانشجوی خارجی صورت می‌گیرد. سپس، نکات برآمده از آیین‌نامه‌های مرتبط ابلاغی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارائه می‌گردد. مطالعات صورت گرفته در حوزه دانشجویان خارجی، روایت‌های آماری از روند پذیرش دانشجوی خارجی طی برنامه ششم توسعه، و چالش‌های جذب و پذیرش دانشجویان خارجی از دیگر موارد مطرح در بخش الف این فصل است. بخش ب، به سیاست کشورهای منتخب جهت بین‌المللی‌شدن آموزش عالی، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی اختصاص یافته است. در این بخش، به‌منظور بررسی سیاست کشورها جهت بین‌المللی‌شدن آموزش عالی، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی، نمونه‌ای از کشورهای اروپایی و آسیایی انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. بخش ج به بایدها، نبایدها و پیامدهای پذیرش دانشجوی خارجی اختصاص یافته است. در این بخش، بایدهای پذیرش دانشجوی خارجی به تفکیک سه سطح کلان، میانی، و خرد ارائه گردیده است. در فصل سوم گزارش، نتیجه‌گیری و پیشنهادهای سیاستی و کاربردی ارائه گردیده است. در مسیر انجام پژوهش، از مطالعات و پژوهش‌های پیشین، بررسی اسناد و مدارک و آیین-

نامه‌ها و دستورالعمل‌های مصوب، بررسی سایت‌های معتبر نهادهای بین‌المللی، بررسی تجربیات کشورها و دانشگاه‌های خارجی، دریافت و تحلیل داده‌های آماری، و مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران بهره گرفته شده است.

دانشجوی خارجی: تعاریف

جذب دانشجوی خارجی یکی از ارکان کلیدی بین‌المللی شدن آموزش عالی می‌باشد. مطابق با سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، دانشجوی خارجی، دانشجویی است که شهروند کشوری که در آن تحصیل می‌کند؛ نیست (OECD, 2021). مطابق واژه‌نامه اصطلاحات آماری (OECD, 2003)، دانشجوی خارجی فردی است که توسط کشوری غیر از کشور خود، معمولاً تحت مجوزها یا ویزاهای خاص، به منظور پیگیری یک دوره تحصیلی خاص در موسسه معتبر کشور پذیرنده پذیرش می‌شود. موسسه آمار یونسکو (۲۰۲۲)، دانشجوی بین‌المللی را دانشجویانی که به منظور آموزش از مرزهای ملی یا سرزمینی عبور کرده‌اند و اکنون در خارج از کشور مبدا ثبت نام کرده‌اند؛ تعریف نموده است.

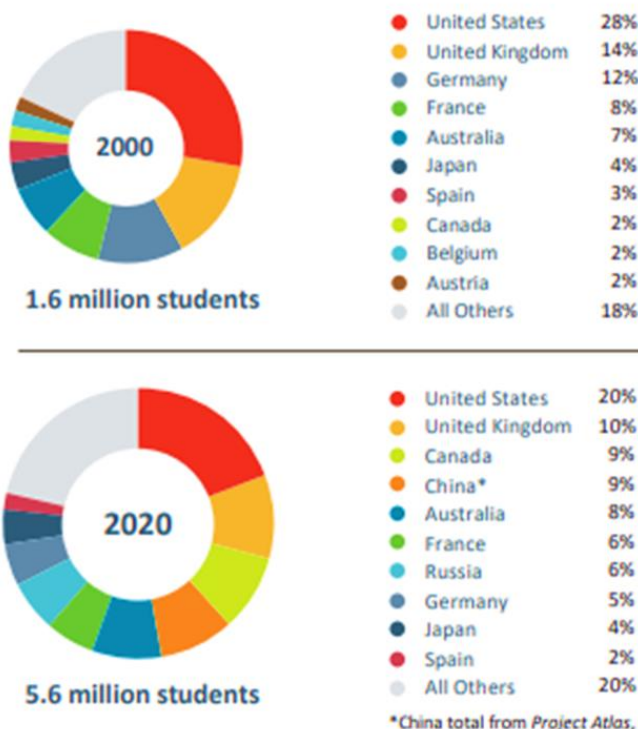
برطبق کمیته آماربخشی علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۴)، دانشجوی غیر ایرانی دانشجویی است که ملیت یا تابعیت غیر ایرانی دارد و در یکی از موسسات آموزش عالی داخل کشور تحصیل می‌کند. بر طبق آیین‌نامه پذیرش دانشجویان غیرایرانی در دانشگاه تهران (۱۳۸۹)، دانشجوی غیرایرانی فردی است که دارای گذرنامه خارجی بوده و با روادید تحصیلی وارد کشور می‌شود.

مطابق با آیین‌نامه پذیرش دانشجویان غیرایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵)، بورس تحصیلی: آرایه فرصت آموزش رایگان با پرداخت مقرری تحصیلی براساس ضوابط و مقررات دولت جمهوری اسلامی ایران است. غیر بورسیه: کسی است که کلیه هزینه‌های تحصیلی خود را براساس شرایط اعلام شده از سوی دانشگاه‌ها شخصاً پرداخت می‌نماید.

مطابق با آیین‌نامه پذیرش دانشجوی غیرایرانی - غیر بورسیه در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور (۱۳۹۴)، غیرایرانی-غیربورسیه: پذیرش به صورت پرداخت شهریه تحصیلی براساس مصوبات هیات امنای دانشگاه‌ها و مراکز علمی.

جریان و نرخ جابجایی بین‌المللی دانشجویان

ترکیب جهانی دانشجویان خارجی در دهه اخیر بسیار تغییر کرده است. پیش از آن جریان جابجایی دانشجوی یک‌طرفه و از شرق به غرب بود. ولی هم‌اکنون این جریان چندجانبه شده و شکل سنتی فرستنده-گیرنده در حال تغییر است (پژوهشکده سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۹۷). نمودار (۲) برترین کشورهای مقصد برای دانشجویان خارجی، در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۲۰ را نشان می‌دهد.

نمودار ۲- برترین کشورهای مقصد برای دانشجویان خارجی، در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۲۰

منبع: OECD, 2000; Project Atlas, 2020; UNESCO, 2000 & 2020

جدول (۱) نرخ و درصد عرضه و تقاضای بین‌المللی خدمات آموزش عالی را در تعدادی از کشورهای جذب‌کننده دانشجوی خارجی نشان می‌دهد (UNESCO, 2022).

جدول ۱- نرخ و جریان جابجایی بین‌المللی دانشجویان

کشور	تعداد دانشجویان شاغل به تحصیل در خارج از کشور (درصد)	تعداد دانشجویان خارجی مشغول به تحصیل در کشور (درصد)	مهمترین کشورهای فرستنده دانشجویان	مهمترین کشورهای مقصد
ایالات متحده	۱۰۲۲۴۶ (۱/۷)	۹۷۶۸۵۳ (۱۶/۱)	- بریتانیا	- چین
			- مکزیک	- هند
			- کانادا	- جمهوری کره
			- آلمان	- عربستان سعودی
بریتانیا	۳۹۵۰۴ (۰/۷)	۴۸۹۰۱۹ (۸/۱)	- گرنادا	- کانادا
			- فرانسه	- ویتنام
			- چین	- ایالات متحده
			- هند	- آلمان
استرالیا	۱۳۲۶۸ (۰/۲)	۵۰۹۱۶۰ (۸/۴)	- ایالات متحده	- هلند
			- هنگ کنگ	- استرالیا
			- ایتالیا	- بلغارستان
			- مالزی	- ایرلند
فرانسه	۱۰۳۱۶۱ (۱/۷)	۲۴۶۳۷۸ (۴/۱)	- چین	- ایالات متحده
			- هند	- نیوزلند
			- نپال	- بریتانیا
			- ویتنام	- آلمان
کانادا	۴۹۰۷۴ (۰/۸)	۲۷۹۱۶۸ (۴/۶)	- مالزی	- کانادا
			- اندونزی	- ژاپن
			- مراکش	- کانادا
			- الجزایر	- بلژیک

جدول ۱- نرخ و جریان جابجایی بین‌المللی دانشجویان

کشور	تعداد دانشجویان شاغل به تحصیل در خارج از کشور (درصد)	تعداد دانشجویان خارجی مشغول به تحصیل در کشور (درصد)	مهمترین کشورهای فرستنده دانشجویان	مهمترین کشورهای مقصد
آلمان	۱۲۲۴۴۵ (۲/۰)	۳۳۳۲۳۳ (۵/۵)	- ایالات متحده	- ایرلند
			- ویتنام	- آلمان
			- نیجریه	- فرانسه
			- چین	- اتریش
			- هند	- هلند
			- استرالیا	- بریتانیا
			- سوریه	- سوئیس
			- روسیه	- ایالات متحده
			- فرانسه	- ترکیه
ترکیه	۴۷۶۲۸ (۰/۸)	۱۵۴۵۰۵ (۲/۵)	- سوریه	- ایالات متحده
			- آذربایجان	- آلمان
			- ترکمنستان	- بریتانیا
			- عراق	- اوکراین
			- ایران	- آذربایجان
			- افغانستان	- فرانسه
			- آلمان	- بلژیک
			- ایتالیا	- بریتانیا
			- چین	- ایالات متحده
هلند	۲۰۰۱۱ (۰/۳)	۱۰۸۳۵۳ (۱/۸)	- بلژیک	- آلمان
			- بریتانیا	- ترکیه
			- بلغارستان	- اتریش
			- چین	- استرالیا
			- اندونزی	- بریتانیا
			- بنگلادش	- ایالات متحده
			- یمن	- ژاپن
			- نیجریه	- اندونزی
			- پاکستان	- نیوزلند
مالزی	۵۹۱۴۴ (۱/۰)	۸۱۹۵۳ (۱/۴)		

منبع: UNESCO, 2022

نرخ جریان بین‌المللی جابجایی دانشجویان به ایران و از ایران در جدول (۲) ارایه شده است. همانطور که مشاهده می‌شود ده کشور نخست بیشترین فرستنده

دانشجو به ایران شامل افغانستان، عراق، لبنان، سوریه، چین، پاکستان، هند، تاجیکستان، آذربایجان، و نیجریه است.

جدول ۲- نرخ و جریان بین المللی جابجایی دانشجویان، کشور ایران

کشور	تعداد دانشجویان شاغل به تحصیل در خارج از کشور (درصد)	تعداد دانشجویان خارجی مشغول به تحصیل در کشور (درصد)	مهمترین کشورهای فرستنده دانشجو (تعداد)	مهمترین کشورهای مقصد (تعداد)
ایران	۵۹۵۸۵ (۱/۰)	۲۴۳۷۹ (۰/۴)	- افغانستان (۱۳۱۳۰)	- ایالات متحده (۱۱۰۷۲)
			- عراق (۶۳۷۰)	- ترکیه (۷۱۵۴)
			- لبنان (۸۰۲)	- سوریه (۷۲۳)
			- چین (۴۲۲)	- آلمان (۶۴۲۱)
			- پاکستان (۳۷۷)	- کانادا (۵۲۱۴)
			- هند (۲۳۶)	- ایتالیا (۲۷۲۵)
			- تاجیکستان (۲۰۲)	- استرالیا (۲۳۶۱)
			- آذربایجان (۱۵۳)	- مجارستان (۲۱۶۹)
			- نیجریه (۱۰۶)	- روسیه (۱۸۳۶)
			- فرانسه (۱۷۶۳)	

فصل دوم: جذب و پذیرش دانشجوی خارجی در ایران و جهان

بخش الف: آموزش عالی ایران، بین‌المللی شدن، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی

نگاهی بر اسناد بالادستی کشور

در اسناد بالادستی کشور به اهمیت بین‌المللی شدن آموزش عالی اشاره شده است. در چشم‌انداز بیست‌ساله ایران چنین بیان گردیده است:

"ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل".

در نقشه جامع علمی کشور، در فصل اول "ارزش‌های بنیادین" از جمله مهم‌ترین ارزش‌ها، «تعامل فعال و الهام‌بخش با محیط جهانی و فرآیندهای توسعه علم و فناوری در جهان» بیان شده است. در اهداف کلان نظام علم و فناوری از جمله مواردی که بیان شده عبارتست از: «گسترش همکاری در حوزه‌های علوم و فناوری با مراکز علمی معتبر بین‌المللی». در راهبرد کلان (۹) بر بین‌المللی شدن آموزش عالی و همکاری‌های علمی بین‌المللی اشاره شده است و چنین آمده است: "تعامل فعال و اثرگذار در حوزه علم و فناوری با کشورهای دیگر به‌ویژه کشورهای منطقه و جهان اسلام". راهبردهای ملی مربوط به این راهبرد کلان عبارتند از:

۱. توسعه زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهان؛
۲. توسعه و تقویت شبکه‌های مناسبات ملی و فراملی دانشمندان و پژوهشگران و همکاری بین‌المللی با اولویت کشورهای اسلامی و کشورهای فارسی‌زبان؛
۳. اصلاح سازوکارها و قوانین استخدام، ارتقای محققان و تخصیص مشوق‌ها، راتبه‌های (بورس‌های) تحصیلی، فرصت‌های مطالعاتی و پژوهانه‌ها برای افزایش همکاری‌های بین‌المللی محققان؛
۴. همکاری فعال با جهان اسلام و ایفای نقش پیشگامی برای تولید معرفت علمی مورد نیاز تمدن نوین اسلامی؛
۵. برنامه‌ریزی به‌منظور کسب رتبه اول علم و فناوری در منطقه و جهان اسلام.

اقدامات ملی این راهبرد به صورت زیر بیان شده است:

۱. افزایش پذیرش دانشجویان خارجی به منظور گسترش زبان فارسی و بسترسازی مرجعیت علمی کشور با اولویت کشورهای اسلامی و همسایه؛
۲. تقویت جریان معادل سازی برای واژه های علمی بیگانه در تمام رشته ها و تأکید بر نگارش مقالات علمی- تخصصی به زبان روان فارسی؛
۳. توسعه و ابداع روش های سهل و سریع فارسی آموزی؛
۴. حمایت از تأسیس رشته زبان فارسی در دانشگاه های مختلف جهان؛
۵. اصلاح و تحول در روش های آموزش زبان به ویژه زبان عربی و انگلیسی در مقاطع آموزش عمومی؛
۶. ایجاد و توسعه نمایندگی های علمی و فناوری در سفارتخانه های جمهوری اسلامی ایران در حوزه های اولویت دار به منظور انتقال دستاوردها و تجارب جهانی در فناوری های پیشرفته و صادرات دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در عرصه فناوری به سایر کشورها؛
۷. همکاری بین المللی با اولویت کشورهای جهان اسلام با توجه به مزیت های نسبی و منابع هر کشور؛
۸. ایجاد شبکه های پژوهشی در داخل و خارج از کشور برای انتشار و تبادل دانش و فناوری متناسب با اولویتهای ملی و بهره گیری از فرصت های جهانی؛
۹. ایجاد پژوهشگاه های بین المللی فراملی به منظور توسعه همکاری های بین المللی به ویژه با کشورهای جهان اسلام؛
۱۰. تأکید بر برگزاری سمینارهای منطقه ای و بین المللی و ترجمه آثار ایرانی- اسلامی به زبان های مختلف منطقه و جهان؛
۱۱. تقویت جریان اطلاعات مفید در حوزه علم و فناوری و توسعه فعالیت های انجمن های علمی و نهادهای پژوهشی کشور در سطح بین المللی با اولویت کشورهای جهان اسلام؛
۱۲. ساماندهی تعامل و ارتباطات بین المللی در حوزه علم و فناوری بین سازمان ها، مجامع، دانشمندان و متخصصان و افزایش برگزاری نشست های علمی مشترک؛

۱۳. حمایت از طرح‌های پژوهشی و فناوری بین‌المللی با سرمایه‌گذاری مشترک و تسهیل همکاری‌های با موسسات فناوری خارجی و گسترش تعاملات فناورانه با کشورهای دارای فناوری پیشرفته با روش‌هایی نظیر مشارکت در کنسرسیوم‌ها با رعایت سیاست‌های نظام؛
۱۴. فراهم آوردن بستر مشارکت دانشمندان ایرانی در مجامع و مراکز برتر جهان و بهره‌گیری از دانشمندان شناخته‌شده جهانی در ایران برای تبادل آرا و نظریات و معرفی پدیده‌های نو علمی با اولویت کشورهای جهان اسلام؛
۱۵. تبدیل پدیده خروج نخبگان به فرصتی برای گسترش نگرش و منطق انقلاب اسلامی به سراسر جهان؛
۱۶. ایجاد سازوکارهای حمایتی، اعطای بورس‌های تحصیلی، فرصت‌های مطالعاتی و پژوهانه برای افزایش همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها و حضور آنها در مجامع و شبکه‌های علمی بین‌المللی؛
۱۷. تقویت و توسعه نظام‌مند همکاری دانشگاه‌های کشور با دانشگاه‌های بزرگ و معتبر جهانی، به‌ویژه با دانشگاه‌های جهان اسلام با اولویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی و با انجام پژوهش‌های مشترک؛
۱۸. اصلاح قوانین و مقررات مربوط به انتقال فناوری به کشور و ایجاد و توسعه نهادهای انتقال و بومی‌سازی فناوری از خارج به داخل و بالعکس؛
۱۹. حمایت از مطالعات لازم برای شناسایی، نحوه توانمندسازی و نیازهای علمی و پژوهشی جهان اسلام و کشورهای منطقه؛
۲۰. ترجمه منابع علمی ایرانی اسلامی و ارسال کتب فارسی مرجع حاوی تولیدات و نظرات علمی دانشمندان کشور به مراکز و کتابخانه‌های معتبر جهان؛
۲۱. بهره‌گیری از فرصت‌های جهانی و توانمندی‌های ملی برای توسعه و تعالی حوزه علوم انسانی و اجتماعی براساس مبانی بینشی و ارزشی اسلام؛
۲۲. مشارکت فعال در تنظیم معیارها و اهداف نظام اعتبارسنجی و رتبه‌بندی مراکز آموزش عالی در منطقه و جهان اسلام؛
۲۳. تقویت و توسعه همکاری الهام‌بخش و اثرگذار با دانشگاه‌های کشورهای

جهان اسلام و بهره‌برداری از ظرفیت دانشگاه‌های کشورهای پیشرو در علم و فناوری از طریق تبادل استاد و دانشجو و اجرای دوره‌های آموزشی مشترک در رشته‌های اولویت‌دار؛

۲۴. جلب مشارکت مؤثر متخصصان و پژوهشگران ایرانی و غیر ایرانی مقیم خارج از کشور؛

۲۵. حمایت از ارایه مقالات معتبر علمی در عرصه بین‌المللی و ثبت اختراعات و اکتشافات؛

سند جامع روابط علمی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران اسفند ماه ۱۳۹۶ توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید، و اهداف کلان زیر را شامل نمود:

۱. تحقق دیپلماسی علمی فعال برای کسب دانش‌ها و فناوری‌های برتر و نوپدید و مورد نیاز اولویت دار کشور و همچنین افق گشایی علمی بر اساس مبانی معرفتی اسلامی.

۲. ارائه، بسط و تعمیق مطلوب معارف و علوم انسانی و اسلامی در مجامع علمی بین‌المللی به ویژه جهان اسلام.

۳. استفاده هماهنگ و منسجم از ظرفیت‌های علمی کشور جهت ارتقاء سطح علمی و فناوری سایر جوامع و کشورهای همسو.

۴. ترویج، انتشار و انتقال دستاوردهای علمی و فناوری کشور در چارچوب منافع ملی و سیاست‌های کلان نظام.

۵. مقابله با نفوذ و انحصارطلبی علمی نظام سلطه و حفاظت و صیانت هوشمند از سرمایه‌های انسانی و علمی کشور.

مطابق ماده ۳ این سند، اقدامات ملی عبارتند از:

۱. تقویت و بهره‌برداری از ظرفیت سفارتخانه‌ها، رایزنی‌های فرهنگی و سایر نهادهای فعال در عرصه بین‌المللی برای توسعه هوشمند نظام روابط علمی بین‌المللی (۱)

۲. طراحی و پیاده‌سازی سامانه امن ثبت اطلاعات، رصد، پایش و ارزیابی روابط علمی بین‌المللی کشور (۱)

۳. تعیین ضوابط و تسهیل هدفمند عضویت و نقش‌آفرینی تأثیرگذار سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، مراکز علوم دینی، انجمن‌های علمی و صنفی، پژوهشگران و فناوران در مجامع و رویدادهای علمی بین‌المللی (۲)
 ۴. تعیین چارچوب و ضوابط ارائه و نشر دستاوردهای مهم و برون‌دادهای علمی اولویت‌دار در عرصه‌های بین‌المللی از طرق مختلف از قبیل پایگاه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی، شبکه‌های اجتماعی، مقالات، شناخت نامه‌ها، پایان‌نامه‌ها، کنفرانس‌ها و رویدادهای کارآفرینی به منظور رعایت منافع ملی و ایجاد فضای امن ارتباطی (۲)
 ۵. توسعه بازار محصولات و خدمات علمی و فناورانه به ویژه دانش بنیان در کشورهای هدف کمک‌های علمی و فناوری به کشورها و جوامع همسو با بهره‌گیری هدفمند از دیپلماسی و کمک‌های توسعه‌ای کشور (۳)
 ۶. ترجمه، نشر و گسترش منابع و دستاوردهای علمی و فرهنگی ایرانی - اسلامی به ویژه علوم انسانی و معارف اسلامی با بهره‌گیری از توانمندی‌های حوزه‌های علمیه و سایر مراکز آموزشی و پژوهشی کشور (۳)
 ۷. توسعه و به‌کارگیری روش‌ها و ابزارهای ترویج زبان فارسی به‌منظور ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی (۳)
 ۸. توسعه ساز و کار جذب، اقامت و بهره‌گیری ضابطه‌مند از ظرفیت و توان دانشمندان، پژوهشگران، فناوران و دانشجویان خارجی به ویژه ایرانیان مقیم خارج از کشور (۴)
 ۹. سامان‌دهی، حمایت و هدفمندکردن پذیرش دانشجویان غیرایرانی و اخذ بورس‌های تحصیلی و فرصت‌های مطالعاتی خارج از کشور مبتنی بر اولویت‌های تعیین شده در اسناد بالادستی نظام (۲ و ۴)
 ۱۰. توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی از قبیل دوره‌های آموزشی و دانشگاهی، پروژه‌ها و مراکز تحقیقاتی، شرکت‌های دانش بنیان، مجلات علمی و سرمایه‌گذاری مشترک با کشورهای خارجی (۴)
- تبصره:** تدوین و تصویب ضوابط مربوط به این اقدام مطابق بند ۲ ماده ۴ سند عمل خواهد شد.

۱۱. پیاده‌سازی پیوست فناوری در قراردادهای بین‌المللی و طرح‌های مهم ملی و نظارت بر آن (۴)

۱۲. صیانت از پژوهشگران و فناوران، دستاوردهای علمی و حقوق مالکیت فکری آن‌ها در عرصه‌های بین‌المللی و آگاه‌سازی و آرایه آموزش‌های لازم (۲ و ۳).

نگاهی بر سندهای برنامه اول تا ششم توسعه کشور

(الف) برنامه اول توسعه جمهوری اسلامی ایران:

قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۸ به تصویب رسید.

در تبصره ۴۴ چنین بیان شده است "دولت موظف است تسهیلات لازم را جهت بازگشت آن تعداد از فارغ‌التحصیلان ایرانی دانشگاه‌های خارج از کشور که مایل به خدمت در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی هستند، پس از تأیید صلاحیت آنان جهت عضویت در هیأت علمی فراهم نماید. دولت می‌تواند وسایل متعارف زندگی را که آن‌گونه افراد با خود می‌آورند، از حقوق و عوارض گمرکی معاف نماید".

در تبصره ۴۶ چنین بیان شده است "به وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود در طول اجرای برنامه از اعضای هیأت علمی غیر ایرانی خارج از کشور (با اولویت مسلمان بودن) صرفاً برای تدریس در دوره دکترا دعوت به کار نماید. رشته‌های تحصیلی و تعداد افراد مورد نیاز در بودجه سالانه مشخص خواهد شد".

در تبصره ۴۷ چنین بیان شده است "به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی اجازه داده می‌شود به منظور توسعه و تکمیل دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و مراکز تحقیقاتی کشورهای خارجی که با دولت جمهوری اسلامی ایران روابط دوستانه دارند، تفاهم‌نامه‌های علمی در زمینه مبادله استاد و دانشجو و تشکیل سمینارها و کنفرانس‌ها از طریق وزارتین فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منعقد نمایند".

(ب) برنامه دوم توسعه جمهوری اسلامی ایران:

قانون برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۳ به تصویب رسید.

در تبصره ۹۰ چنین بیان گردیده است:

"الف - به وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود در طول اجرای برنامه از اعضای هیأت علمی غیرایرانی خارجی از کشور (با اولویت مسلمان بودن) صرفاً برای تدریس در دوره دکترا و همچنین تحقیق دعوت به کار نماید. و همچنین اجازه دهند که اعضای هیأت علمی غیر ایرانی فرصت‌های مطالعاتی خود را در کشور جمهوری اسلامی ایران سپری نمایند.

ب - به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی اجازه داده می‌شود به منظور توسعه و تکمیل دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و مراکز تحقیقاتی کشورهای خارجی که با دولت جمهوری اسلامی ایران روابط دوستانه دارند، تفاهم نامه‌های علمی و پژوهشی در زمینه‌های مبادله استاد و دانشجو و تشکیل سمینارها و کنفرانس‌ها و تبادل پروژه‌های مشترک از طریق وزارتین فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منعقد نمایند."

در تبصره ۹۱ چنین بیان گردیده است: "دولت مکلف است برای تأمین هیأت علمی مورد نیاز آموزش عالی کشور در طول برنامه ارز مورد نیاز جهت خرید تجهیزات لازم و تربیت حداقل هزار نفر عضو هیأت علمی در هر سال در داخل و اعزام به خارج در مقطع دکتری را از بودجه هر سال دو وزارتخانه مربوطه حسب مورد تأمین نماید:."

در بخش خط‌مشی‌های اساسی سند برنامه دوم توسعه، خط‌مشی ۱۴ به نظام دهی و بکارگیری تحقیقات و انتقال تکنولوژی به عنوان ابزاری برای حل مشکلات و توسعه کشور پرداخته است، و یکی از راه‌ها: "تقویت ارتباط مراکز تحقیقاتی کشور با مراکز بین‌المللی" بیان گردیده است.

(ج) برنامه سوم توسعه جمهوری اسلامی ایران:

قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۹ به تصویب رسید.

در بند ج ماده ۱۵۳ چنین بیان شده است «دانش‌آموختگان دوره‌های روزانه دانشگاه‌های دولتی که قبل از پایان مدت تعهد خدمت خود (موضوع قانون تأمین وسایل و امکانات تحصیل اطفال و جوانان ایرانی، مصوب ۱۳۵۳.۴.۳۰ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۵۸.۷.۳۰) عازم خارج از کشور هستند باید قبل از خروج نسبت به پرداخت هزینه‌های تحصیلی خود و یا سپردن تعهد لازم اقدام کنند. بورسیه‌های خارج از کشور دستگاه‌های دولتی که تضمین و وثیقه کافی برای بازگشت سپرده‌اند از این امر مستثنی هستند».

(د) برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران:

قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۳ به تصویب رسید.

در بند ز ماده ۳۵ چنین بیان شده است «در زمینه گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در چارچوب ضوابط و مقررات قانونی و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی نسبت به صدور مجوز جهت ایجاد دانشگاه‌های خصوصی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی اقدام نمایند».

مطابق ماده ۴۶، دولت به برپاسازی نظام جامع پژوهشی و فناوری موظف گردید. در بند د این ماده چنین بیان شده است «توسعه همکاری‌های مؤثر بین‌المللی در عرصه پژوهشی و فناوری از طریق اصلاح و ساده‌سازی قوانین و مقررات مربوطه».

مطابق ماده ۴۷ «به‌منظور ایجاد و توسعه شرکتهای دانش‌بنیان و تقویت همکاری‌های بین‌المللی، اجازه داده می‌شود واحدهای پژوهشی و فناوری و مهندسی مستقر در پارکهای علم و فناوری در جهت انجام مأموریت‌های محوله از مزایای قانونی مناطق آزاد در خصوص روابط کار، معافیت‌های مالیاتی و عوارض، سرمایه‌گذاری خارجی و مبادلات مالی بین‌المللی برخوردار گردند».

ماده ۵۰ به "پاسخگویی مناسب به افزایش تقاضا برای ورود به آموزش عالی با استفاده‌بهبینه از ظرفیت‌های موجود و حمایت از مشارکت‌های مردمی" اشاره دارد. مطابق با بند ب این ماده «به‌منظور دسترسی به فرصت‌های برابر آموزشی و ارتقای پوشش جمعیت‌دانشجویی (نسبت جمعیت دانشجویی به جمعیت ۱۸ تا ۲۴ سال) به سی درصد (۳۰٪) تا پایان برنامه چهارم، به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اجازه داده می‌شود از طریق تنوع بخشی به شیوه‌های ارائه آموزش عالی نسبت به برگزاری دوره‌های تحصیلی از قبیل: شبانه، نوبت دوم، از راه دور (نیمه حضوری)، آموزش‌های مجازی، دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های معتبر خارجی و دوره‌های خاص اقدام کرده و هزینه‌های مربوط را با تأیید وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب‌مورد از داوطلبان اخذ و به حساب درآمد اختصاصی دانشگاه‌ها واریز نمایند».

(ه) برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران:

قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۹ به تصویب رسید.

در بند "و" ماده ۱۶ این برنامه چنین بیان شده است "وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظفند با همکاری سایر دستگاه‌های ذی‌ربط ضمن اعمال اقدامات ذیل شاخص‌های آن را پایش نموده و گزارش عملکرد سالانه را به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند". از جمله اقدامات چنین است: «۳- گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی از طریق راه‌اندازی دانشگاه‌های مشترک، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک، اجرای مشترک طرح‌های پژوهشی و تبادل استاد و دانشجو با کشورهای دیگر با تأکید بر کشورهای منطقه و جهان اسلام به ویژه در زمینه‌های علوم انسانی، معارف دینی و علوم پیشرفته و اولویت‌دار جمهوری اسلامی ایران بر اساس نقشه جامع علمی کشور با هدف توسعه علمی کشور و توانمندسازی اعضاء هیأت علمی» «۶- استقرار نظام یکپارچه پایش و ارزیابی علم و فناوری کشور تحت نظر شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری با هماهنگی مرکز آمار ایران جهت رصد وضعیت علمی کشور در مقیاس ملی،

منطقه‌ای و بین‌المللی و تعیین میزان دستیابی به اهداف اسناد بالادستی مبتنی بر نظام فراگیر و پویای آمار ثبتی و رایحه گزارش سالانه به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی»

مطابق ماده ۱۸، دولت به منظور گسترش حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و نوآوران علمی و فناوری اقداماتی را انجام می‌دهد. از آن جمله عبارتست از: «ل - ایجاد ساز و کار لازم برای مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و دانشمندان کشور در همایش‌ها، کنفرانس‌ها و مجامع علمی و پژوهشی بین‌المللی و برتر جهان و بهره‌گیری از توانمندیهای دانشمندان و نخبگان ایرانی در جهان و فراهم کردن فرصتهای مطالعاتی مناسب در داخل و خارج کشور»

در ماده ۱۹، «ایجاد تعامل آموزشی سازنده با دیگر کشورها و مراکز بین‌المللی مانند یونسکو، آیسکو و یونیوک» بیان گردیده است.

مطابق با ماده ۲۰:

«ط - به دانشگاه‌ها اجازه داده می‌شود بخشی از ظرفیت آموزشی خود را از طریق پذیرش دانشجوی خارجی با دریافت شهریه تکمیل کنند. در موارد خاص به منظور ترویج ارزش‌های اسلامی و انقلابی پذیرش دانشجوی خارجی با تصویب هیأت امناء بدون دریافت شهریه یا با تخفیف، مجاز است».

«ی - دانشگاه‌های کشور، حسب مورد به تشخیص وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تصویب شورای گسترش وزارتخانه‌های مربوط، می‌توانند نسبت به تأسیس شعب در شهر محل استقرار خود یا دیگر شهرها و مناطق آزاد داخل کشور و نیز در خارج کشور به صورت خودگردان و با دریافت شهریه از داوطلبان اقدام کنند».

(و) برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران:

قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰ - ۱۳۹۶) در سال ۱۳۹۶ به تصویب رسید. در بخش ۱۲ به حوزه آموزش، آموزش عالی و علم و فناوری پرداخته است.

مطابق با ماده ۶۴ - به‌منظور تحقق اقتصاد دانش‌بنیان، افزایش بهره‌وری، تنظیم رابطه متقابل تحصیل و اشتغال، گسترش همکاری و تعاملات فعال بین‌المللی و

افزایش نقش مردم در مدیریت علمی و فناوری کشور:

«الف - به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ارتقای علمی و رقابت بین دانشگاه‌های کشور و تعاملات بین‌المللی در طی اجرای قانون برنامه نسبت به ایجاد واحدها و شعب آموزش عالی با مشارکت دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فنی و حرفه‌ای و دانشگاه جامع علمی - کاربردی در داخل کشور در چهارچوب سیاست‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی اقدام نماید. نحوه سرمایه‌گذاری مشترک، تسهیل تعاملات ارزی و تردد اعضای هیأت علمی و دانشجویان در آیین‌نامه اجرائی که با پیشنهاد سازمان، سازمان اداری و استخدامی کشور و دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، مشخص می‌شود»، «د - به دانشگاه پیام‌نور اجازه داده می‌شود با همکاری دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی و دانشگاه‌های داخلی نسبت به ایجاد قطب (هاب) بین‌المللی جهت ارائه آموزش‌های مجازی (الکترونیکی)، نیمه حضوری، باز و از راه دور اقدام نماید».

مطابق با ماده ۶۶- دولت موظف است به منظور حضور موثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری، در طول برنامه جداول شماره (۱۱) و (۱۲) و (۱۳) را اجرایی نماید.

(جدول ۱۱)						
عنوان	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
سهم دانشجویان خارجی	درصد	۰/۸	۱	۱/۲	۱/۵	۱/۸
سهم دانشجویان غیردولتی	درصد	۴۴/۲	۴۴/۳	۴۴/۶	۴۴/۸	۴۵
نسبت دانشجو به هیأت علمی تمام وقت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دستگاه‌های اجرائی (حضوری)	نفر	۲۵	۲۴	۲۲	۲۰	۲۰
نسبت دانشجو به هیأت علمی تمام وقت وزارت بهداشت، درمان و آموزش	نفر	۱۱	۱۱	۱۰	۱۰	۱۰

(جدول ۱۱)						
عنوان	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
پزشکی (حضوری)						
نسبت دانشجوی به هیأت علمی تمام وقت دانشگاه‌های غیر دولتی	نفر	۵۳	۵۰	۴۷	۴۵	۴۳
نسبت هیأت علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیأت علمی تمام وقت در دانشگاه-های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضوری)	نفر	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲
نسبت هیأت علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیأت علمی تمام وقت در دانشگاه-های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نفر (حضوری)	نفر	۸۷	۸۹	۹۱	۹۲	۹۳

(جدول ۱۲)						
عنوان	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
تعداد دانشجوی	نفر	۴۵۴۴۰۰۰	۴۴۶۱۰۰۰	۴۳۸۰۰۰۰	۴۳۲۰۰۰۰	۴۳۰۰۰۰۰
نرخ ناخالص ثبت نام (جمعیت ۱۸-۲۴ سال)	درصد	۵۱/۹	۵۳/۰	۵۳/۷	۵۴	۵۴
تعداد دانشجویان داخلی	نفر	۴۴۹۸۰۰۰	۴۴۰۵۰۰۰	۴۳۱۴۰۰۰	۴۲۲۵۰۰۰	۴۲۲۳۰۰۰
سهم دانشجویان کاردانی به کل دانشجویان	درصد	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی به کل دانشجویان	درصد	۲۴	۲۶	۲۸	۳۰	۳۰
سهم آموزشهای مهارتی تا پایان برنامه در نظام	آموزش و پرورش	۳۸	۴۰	۴۳	۴۷	۵۰
	آموزش عالی	۲۰	۲۲	۲۴	۲۷	۳۰

(جدول ۱۲)						
عنوان	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
آموزش- های رسمی آموزش متوسطه و آموزش عالی						
تعداد دانشجویان گروه علوم پایه به کل دانشجویان	نفر	۳۱۸۴۰۰	۳۳۹۸۰۰	۳۶۲۶۰۰	۳۷۰۰۰۰	۳۸۷۰۰۰
تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی گروه علوم پایه	نفر	۱۰۶۰۰۰	۱۱۷۰۰۰	۱۲۹۰۰۰	۱۳۵۰۰۰	۱۴۳۰۰۰
تعداد دانشگاه‌های در زمره صد دانشگاه برتر آسیا	عدد	۶	۷	۸	۹	۱۰
تعداد شعب خارجی دانشگاه‌های کشور	عدد	۶	۸	۱۰	۱۳	۱۶

(جدول ۱۳) حمایت و تقویت پژوهش و فناوری، ایجاد نظام ملی نوآوری و تقویت زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبان پژوهش و فناوری						
عنوان	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
رتبه تولید کمی مقالات در دنیا	رتبه	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۲
شاخص هرش در جهان	رتبه	۴۲	۴۲	۴۱	۴۱	۴۰
سهم اعتبارات پژوهش و فناوری بخش دولتی از تولید ناخالص	درصد	۱/۱	۱/۱۵	۱/۲۳	۱/۳۵	۱/۵
تعداد اختراعات و ابداعات ثبت شده در سال در مراجع بین‌المللی	تعداد	۳۴	۳۹	۴۳	۴۷	۵۰
درصد محصولات با فناوری متوسط به بالا از کل محصولات صنعتی	درصد	۳۹	۴۲	۴۵	۴۸	۵۰
سهم محصولات با فناوری	درصد	۱/۵	۲/۵	۳/۴	۴/۲	۵

(جدول ۱۳) حمایت و تقویت پژوهش و فناوری، ایجاد نظام ملی نوآوری و تقویت زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبان پژوهش و فناوری						
عنوان	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی						
رتبه صادرات محصولات با فناوری بالا از کل صادرات در منطقه	رتبه	۶	۵	۴	۳	۳
سرانه سالانه مقالات SCOPUS به تعداد اعضای هیات علمی تمام وقت	نفر/مقاله	۰/۶۴	۰/۷۲	۰/۷۹	۰/۸۵	۰/۹۵
درصد تعداد مقالات مشترک با محققان خارجی از کل	درصد	۲۵	۲۷	۳۰	۳۳	۳۵
تعداد پژوهشگران به یک میلیون نفر جمعیت	نفر	۱۹۱۰	۲۰۹۲	۲۲۹۰	۲۵۱۰	۲۶۰۰
تعداد مقالات نمایه شده در پایگاه استنادی جهان اسلام (ISC)	به میزان دو برابر وضع فعلی در پایان برنامه					
تعداد نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه بین المللی علم و دارای ضریب تأثیر	۴۵	۵۰	۵۵	۶۰	۶۵	۷۰

گزیده‌ای از موارد مطرح در زمینه بین‌المللی شدن آموزش عالی در اسناد شش برنامه توسعه در جدول (۳) ارایه گردیده است.

جدول ۳- گزیده‌ای از موارد مطرح در زمینه بین‌المللی شدن آموزش عالی در شش سند برنامه توسعه

برنامه توسعه	سال	موارد
برنامه اول	۱۳۶۸-۱۳۷۲	- فراهم آوردن تسهیلات لازم جهت عضویت هیات علمی فارغ-التحصیلان ایرانی دانشگاه‌های خارج از کشور - دعوت از اعضاء هیأت علمی غیرایرانی خارج از کشور (با اولویت مسلمان بودن) برای تدریس در مقطع دکترا - عقد تفاهم‌نامه‌های علمی در زمینه مبادله استاد و دانشجو و تشکیل سمینارها و کنفرانس‌ها، با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی خارجی
برنامه دوم	۱۳۷۴-۱۳۷۸	- دعوت از اعضاء هیأت علمی غیر ایرانی خارج از کشور (با اولویت مسلمان بودن) برای تدریس در مقطع دکترا و همچنین انجام پژوهش - اجازه به اعضای هیأت علمی غیر ایرانی برای گذراندن فرصت‌های مطالعاتی خود در کشور جمهوری اسلامی ایران - تامین ارز مورد نیاز برای تربیت اعضا هیات علمی در داخل و اعزام به خارج در مقطع دکترا - تقویت ارتباط مراکز تحقیقاتی کشور با مراکز بین‌المللی
برنامه سوم	۱۳۷۹-۱۳۸۳	- پرداخت هزینه‌های تحصیلی و یا سپردن تعهد لازم توسط دانش آموزان دوره های روزانه دانشگاه های دولتی که قبل از پایان مدت خدمت خود عازم خارج از کشور هستند.
برنامه چهارم	۱۳۸۴-۱۳۸۸	- صدور مجوز جهت ایجاد دانشگاه‌های خصوصی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی - توسعه همکاری‌های مؤثر بین‌المللی در عرصه پژوهشی و فناوری از طریق اصلاح و ساده‌سازی قوانین و مقررات مربوطه - تنوع بخشی به شیوه‌های ارائه آموزش عالی، از جمله دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های معتبر خارجی و دوره‌های خاص

جدول ۳- گزیده‌ای از موارد مطرح در زمینه بین‌المللی شدن آموزش عالی در شش سند برنامه توسعه

برنامه توسعه	سال	موارد
برنامه پنجم	۱۳۸۹-۱۳۹۴	- گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی از طریق راه‌اندازی دانشگاه‌های مشترک، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک، اجرای مشترک طرح‌های پژوهشی و تبادل استاد و دانشجو با کشورهای دیگر با تأکید بر کشورهای منطقه و جهان اسلام - فراهم کردن فرصت‌های مطالعاتی مناسب در داخل و خارج کشور - ایجاد تعامل آموزشی سازنده با دیگر کشورها و مراکز بین‌المللی مانند یونسکو، آیسکو و یونیوک - تکمیل بخشی از ظرفیت آموزشی دانشگاه از طریق پذیرش دانشجوی خارجی با دریافت شهریه
برنامه ششم	۱۳۹۴-۱۳۹۸	- ایجاد واحدها و شعب آموزش عالی با مشارکت دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فنی‌وحرفه‌ای و دانشگاه جامع علمی - کاربردی - ارایه اجازه به دانشگاه پیام‌نور تا با همکاری دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی و دانشگاه‌های داخلی نسبت به ایجاد قطب(هاب) بین‌المللی جهت ارائه آموزشهای مجازی (الکترونیکی)، نیمه حضوری، باز و از راه دور اقدام نماید - تعیین سهم دانشجویان خارجی (به درصد) به‌منظور حضور موثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری

تأملی بر آیین نامه‌های مرتبط ابلاغی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
(الف) آیین نامه پذیرش دانشجویان غیرایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز
آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران:

آیین نامه پذیرش دانشجویان غیر ایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی
جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۵ به تایید وزرای علوم، تحقیقات و فناوری و
بهداشت درمان و آموزش پزشکی رسید.

مطابق با ماده ۳ آیین نامه، اولویت اعطای بورس شامل:

(الف) موافقت نامه‌های فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی و سایر دولت‌ها برای
تبادل دانشجو،

(ب) متقاضیان کشورهای اسلامی.

مطابق با ماده ۴ آیین نامه، نحوه اخذ تقاضا به صورت زیر است:

(الف) اداره دانشجویان غیرایرانی وزارت علوم تحقیقات و فناوری (از طریق پست
الکترونیک یا مکاتبه عادی)،

(ب) پذیرش از طریق دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی

تبصره: پذیرش نهایی دانشجویان غیربورسیه که مستقیماً توسط دانشگاه‌ها پذیرفته
می‌شوند منوط به تایید صلاحیت عمومی آنان در شورای بورس دانشجویان
غیرایرانی می‌باشد.

(ج) از طریق نمایندگی‌های جمهوری اسلامی در سایر کشورها.

مطابق با ماده ۵ آیین نامه، شرایط پذیرش به شرح زیر است:

شرایط عمومی:

(الف) نداشتن منع قانونی ادامه تحصیل.

(ب) داشتن تاییدیه از نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در کشور ذیربط یا وزارت
امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در مورد صلاحیت داوطلب.

(ج) داشتن گواهی نامه معتبر سلامت جسمی و روحی به تایید پزشک معتمد
نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در کشور متبوع داوطلب.

شرایط اختصاصی:

شرایط اختصاصی پذیرش در هر یک از مقاطع به شرح زیر است:

(الف) شرایط علمی:

(۱) کارشناسی:

- داشتن حداقل دیپلم متوسطه که به تایید مراجع ذیصلاح در کشور مربوط رسیده باشد و معادل دیپلم کامل متوسط در ایران شناخته شود.

تبصره ۱: متقاضیان کشورهایی که ارزش دیپلم آنان با ارزش دیپلم متوسطه جمهوری اسلامی ایران برابری نمی کند، پس از گذراندن دوره های تکمیلی به میزان مدت معین تعیین شده از سوی مراکز مجری و پس از موفقیت در گذراندن دروس پیش دانشگاهی برای ادامه تحصیل توسط شورای بورس دانشجویان غیر ایرانی به دانشگاه ها معرفی می شوند.

تبصره ۲: اتباع خارجی که از مدارس متوسطه جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور فارغ التحصیل شده اند، می توانند در دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ایران ادامه تحصیل دهند.

تبصره ۳: اتباع خارجی که از مدارس داخل کشور جمهوری اسلامی ایران فارغ التحصیل شده اند از شمول این برنامه مستثنی بوده و تابع مقررات پذیرش داوطلبان ایرانی خواهند بود.

تبصره ۴: فرزندان نمایندگان سیاسی خارجی که در ایران تحصیلات خود را به اتمام رسانده اند، بنا به پیشنهاد و تایید وزارت امور خارجه و تایید شورای بورس از شمول تبصره ۳ مستثنی خواهند بود.

- داشتن معدل کل ۱۲/۵ از ۲۰ یا معادل آن در مقطع تحصیلی دیپلم متوسط برای ورود به مقاطع کاردانی و کارشناسی رشته های علوم انسانی، کشاورزی، هنر و حداقل معدل ۱۴ از ۲۰ و یا معادل آن برای ورود به رشته های علوم پایه، معماری، فنی و مهندسی و پزشکی در مقطع کارشناسی و مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد پیوسته و دکترای عمومی.

(۲) کارشناسی ارشد:

- داشتن حداقل معدل ۱۵ در رشته های علوم انسانی، هنر و کشاورزی و معدل ۱۴ در سایر رشته ها برای ورود به دوره کارشناسی ارشد و اخذ پذیرش از یکی

از دانشگاه‌ها.

(۳) دکتری تخصصی:

- داشتن حداقل معدل ۱۶ برای ورود به دوره‌های دکترای تخصصی PhD در رشته‌های متناسب با رشته تحصیلی دوره کارشناسی ارشد و اخذ پذیرش از یکی از دانشگاه‌ها.

(ب) شرایط سنی:

متقاضیان در هنگام ارسال تقاضای تحصیل در دانشگاه‌های جمهوری اسلامی ایران باید دارای شرایط سنی به ترتیب زیر باشند:

- حداکثر ۲۲ سال برای دارندگان دیپلم متوسطه (در مورد داوطلبان رشته‌های زبان و ادبیات فارسی و الهیات ۲۶ سال) برای تحصیل در دوره‌های کاردانی و کارشناسی.

- حداکثر ۲۸ سال برای دارندگان مدرک کارشناسی (زبان و ادبیات فارسی و الهیات ۳۰ سال) برای تحصیل در دوره کارشناسی ارشد.

- حداکثر ۳۳ سال برای دارندگان مدرک کارشناسی ارشد (در مورد داوطلبان تحصیل در رشته ادبیات فارسی و الهیات ۳۵ سال) برای تحصیل در دوره دکترا.

- تبصره: کلیه دانشجویانی که به استناد آیین نامه پذیرش دانشجو از خارج از کشور پذیرفته شده اند و در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و یا دکترا برابر مقررات جاری مقطع مربوط از دانشگاه‌های جمهوری اسلامی ایران فارغ التحصیل گردیده اند، در صورتی که در همان سال فراغت از تحصیل، تقاضای ادامه تحصیل در مقطع بالاتر را داشته باشند از شرط سنی معاف می باشند.

(ب) آیین‌نامه پذیرش دانشجوی غیرایرانی - غیر بورسیه در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور:

آیین‌نامه پذیرش دانشجوی غیرایرانی - غیر بورسیه در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور در سال ۱۳۹۴ به تصویب رسید. مطابق ماده ۳ این آیین‌نامه، روش

پذیرش به صورت زیر بیان شده است:

موسسه می‌تواند در چارچوب این آیین‌نامه به هریک از روش‌های ذیل اقدام به جذب و ثبت نام دانشجوی غیرایرانی-غیربورسیه اقدام نماید:

- به موجب درخواست مستقیم متقاضی.
- در چارچوب برنامه مشترک دانشگاه با دانشگاه‌های سایر کشورها.
- در چارچوب ایجاد شعب مشترک دانشگاهی در داخل و خارج از کشور.
- براساس همکاری‌های بین‌المللی و تفاهم‌نامه‌های فی‌مابین جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها.
- از طریق سامانه جامع دانشجویان کشور در وب جهانی.
- از طریق معرفی سازمان امور دانشجویان.

مطابق ماده ۶ آیین‌نامه، موسسات پذیرنده دانشجو و شرایط آنها به صورت زیر است: موسسات می‌توانند به یکی از طرق مذکور در ماده ۳ و به صورت مستقیم و در چارچوب این آیین‌نامه دانشجوی غیرایرانی جذب کرده و یا در چارچوب اقدام مشترک دانشگاهی عمل نمایند.

گروه یک- موسساتی که می‌توانند بدون نیاز به تصویب کمیته اجرایی به یکی از طرق مذکور در ماده ۳ دانشجوی غیرایرانی-غیربورسیه جذب نمایند: دانشگاه‌های تهران، صنعتی امیرکبیر، صنعتی شریف، تربیت مدرس، شهید بهشتی، خوارزمی، خواجه نصرالدین طوسی، علم و صنعت، بین المللی امام خمینی (ره)، علامه طباطبایی، هنر تهران و دانشگاه‌های مادر استانها.

گروه دو - سایر دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی از جمله موسسات آموزش عالی غیرانتفاعی غیردولتی، پیام نور، آزاد اسلامی، علمی کاربردی، فنی-حرفه ای و ... برای پذیرش مستقیم دانشجوی غیرایرانی می‌باید براساس مجوز کمیته اجرایی اقدام نمایند.

مطابق با ماده ۷ آیین‌نامه، ترتیبات پذیرش دانشجوی غیرایرانی-غیربورسیه عبارتند از:

- تهیه پیوست فرهنگی دانشجویان غیرایرانی-غیر بورسیه دانشگاه با توجه به شرایط محیطی و استانی، ملیت دانشجویان و امکانات موجود در سطح استان و

در چارچوب سیاست‌ها و مصوبات ابلاغیه شماره ۴۲۸۳/دش مورخ ۱۳۸۶/۶/۲۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی مبنی بر ساماندهی فعالیت‌های فرهنگی-اجتماعی و فوق برنامه دانشجویان غیرایرانی.

- عدم پذیرش دانشجویان غیرایرانی-غیربورسیه در رشته‌های خاص و غیرمجاز اعلام شده از سوی مراجع ذیصلاح.
- داشتن سامانه الکترونیکی پذیرش به زبان‌های فارسی و یکی از زبان‌های انگلیسی، عربی یا سایر زبان‌های بین‌المللی.
- وجود امکانات خوابگاهی، رفاهی، تجهیزات و دارا بودن دفتر سرپرستی دانشجویان غیرایرانی با پرسنل مجرب.
- اولویت داشتن پذیرش دانشجویان جهت دوره‌های تحصیلات تکمیلی و بر مبنای عقد تفاهم‌نامه فی‌مابین دانشگاهی.
- تبصره ۱: موسسه‌های نام برده شده در رشته‌هایی که دارای مجوز می‌باشند می‌توانند راسا دانشجوی غیرایرانی-غیربورسیه از طریق عقد تفاهم‌نامه مابین دانشگاهی، ایجاد شعب در کشورهای دیگر و یا به صورت مستقل پذیرش نماید. پذیرش دانشجویان غیرایرانی-غیربورسیه مازاد بر ظرفیت اعلانی دانشگاه‌ها در نظر گرفته می‌شود.
- تبصره ۲: صدور مدرک دانش آموختگی می‌تواند به دو زبان فارسی و انگلیسی توسط موسسه و یا در صورت عقد تفاهم‌نامه مابین دانشگاهی به صورت مشترک با موسسات دیگر صادر گردد.

مطابق با ماده ۸ این آیین‌نامه، شرایط دانشجویان به صورت زیر است:

شرایط عمومی:

- تایید سازمان امور دانشجویان مبنی بر نداشتن منع قانونی برای تحصیل در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی کشور طبق مقررات و قوانین جاری،
- تایید صلاحیت عمومی متقاضی توسط مراجع ذیصلاح،
- نداشتن تابعیت جمهوری اسلامی ایران و داشتن گذرنامه معتبر خارجی.
- تبصره: موارد فوق باید توسط مراجع ذیصلاح احراز و تایید گردد. موسسات می‌توانند به صورت مستقیم یا از طریق سازمان نظر مراجع ذیصلاح را کسب

نمایند.

شرایط اختصاصی:

- بررسی صلاحیت علمی متقاضی غیرایرانی به عهده موسسه پذیرنده می‌باشد.
- مدارک تحصیلی و ریز نمرات صادره از دانشگاه‌های کشور متبوع متقاضی باید مورد تایید سفارت یا نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در کشور متبوع متقاضی قرار گرفته و به همراه ترجمه فارسی و انگلیسی آن ارایه گردد.
- متقاضیان غیرایرانی جهت اخذ پذیرش در هر مقطع تحصیلی که دوره تحصیلی قبلی خود را در موسسات آموزش عالی ایران گذرانده اند ملزم می‌باشند که مدارک دانش آموختگی مقاطع تحصیل قبلی را به دانشگاه ارایه دهند.
- دانشگاه محل اخذ پذیرش تا زمان ارایه گذرانده تحصیلی و روادید تحصیلی مجاز به ثبت نام قطعی نمی‌باشد.

تأملی بر مطالعات صورت گرفته در حوزه دانشجویان خارجی

(الف) مطالعات پژوهشی میدانی و داده‌های گردآوری شده از دانشجویان خارجی

پژوهشگر (سال)	مهم‌ترین یافته‌ها
پورآتشی و زمانی (۱۴۰۰)	واکوی مسائل و انتظارات دانشجویان بین‌المللی از آموزش عالی ایران در بحران کرونا نشان داد مهم‌ترین نگرانی‌های دانشجویان بین‌المللی در بحران کرونا، در چهار مقوله: آموزشی، پژوهشی، اقتصادی، شخصی-خانوادگی قابل دسته‌بندی است. افزون بر این، انتظارات این گروه دانشجویان از دانشگاه محل تحصیل در سه مقوله ارتباطی-اطلاع رسانی، تحصیلی، و حمایتی طبقه‌بندی گردید.
خراسانی و همکاران (۱۴۰۰)	ارزیابی کیفیت خدمات دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان خارجی مشغول به تحصیل در دانشگاه شهید بهشتی بیانگر آن بود که بین وضعیت انتظارات و واقعیت‌ها از کیفیت خدمات ارایه شده در دانشگاه شامل خدمات آموزشی و پژوهشی، خدمات کتابخانه‌ای و رسانه‌ای، خدمات اداری، خدمات رفاهی، کیفیت فضای کالبدی و فیزیکی، خدمات اجتماعی و فرهنگی شکاف وجود دارد. بیشترین میانگین نمره شکاف منفی به بعد کیفیت خدمات اداری و کمترین نمره به بعد کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی مربوط است.
پورآتشی (۱۳۹۹)	پیمایش نظرات و انتظارات دانشجویان بین‌المللی از آموزش عالی ایران بیانگر سطح متوسط رضایت دانشجویان نسبت به بعد یاددهی-یادگیری، بعد زیرساخت، تسهیلات و امکانات، و بعد محیط حمایتی داشت. براساس انتظارات مطرح شده توسط دانشجویان بین‌المللی در بخش انتظارات آموزشی، موارد مطرح شده در سه گروه: علمی - محتوایی و فرایندی، درگیر

پژوهشگر (سال)	مهم‌ترین یافته‌ها
	نمودن دانشجو و بهره‌مندی از توانمندی دانشجو، و کیفیت بخشی آموزش و توانمندسازی دانشجو دسته بندی گردید.
مولایی (۱۳۹۷)	بررسی مهم‌ترین عوامل موثر بر انطباق فرهنگی - اجتماعی دانشجویان بین المللی در ایران (مورد: دانشجویان بین‌المللی دانشگاه تهران) بیانگر آن بود که میزان انطباق دانشجویان با عواملی مانند داشتن همراه (به عنوان مثال همسر و فرزند) در طول تحصیل، مدت اقامت در ایران، پذیرفته شدن از سوی افراد در محیط دانشگاهی و در اجتماع، انتخاب آگاهانه و با انگیزه ایران و رضایت کلی از زندگی در ایران مرتبط است.
یمینی‌دوزی سرخابی و تیموری (۱۳۹۴)	بررسی وضعیت زندگی تحصیلی دانشجویان خارجی دانشگاه‌های دولتی ایران در (سال تحصیلی ۹۲-۹۳) بیانگر آن بود که گروه مورد مطالعه بیشترین حس امنیت را دانشگاه و در هنگام روز و کمترین حس امنیت را در شب و در هنگام استفاده از وسایل نقلیه داشتند. محققان بیان داشتند، دانشجویان خارجی که دچار افت تحصیلی بودند عواملی مانند مشکلات مربوط به زبان، عدم انگیزه، ناتوانی استادان برای انتقال درست محتوا و دشواری محتوای دروس را به عنوان بیشترین عامل ذکر کردند.
عرب خردمند و همکاران (۱۳۹۴)	ارزیابی میزان رضایتمندی دانشجویان خارجی در دانشگاه علوم پزشکی تهران بیانگر آن بود که نزدیک به ۷۰ درصد از دانشجویان از خدمات ارایه شده راضی و کاملاً راضی و نزدیک به ۱۰ درصد نیز ناراضی و کاملاً ناراضی بودند. محل تشکیل کلاس‌های آموزش زبان فارسی به عنوان مهم‌ترین مشکل عنوان شد. بیشترین میزان رضایت نیز از معیار آموزش و یادگیری به دست آمد.

(ب) مطالعات کیفی در حوزه جذب و پذیرش دانشجویان خارجی

پژوهشگر (سال)	مهم‌ترین یافته‌ها
پروین و همکاران (۱۴۰۰)	شناسایی موانع پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه های دولتی ایران بیانگر آن است که ضعف های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی حاکم بر دانشگاه‌ها، ضعف مرجعیت آموزشی، پژوهشی و فناوری دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی و عدم اختیار دانشگاه‌ها و اساتید در جذب دانشجویان و تعامل با اساتید خارجی به عنوان موانع اصلی پذیرش دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های دولتی ایران بودند.
جلیلوند و همکاران (۱۳۹۹)	تعیین و استخراج معیارهای لازم برای جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه های علوم پزشکی ایران از نگاه اساتید بیانگر آن بود که، تمامی اساتید تمایل به مشارکت در جذب دانشجوی بین المللی و بهره مندی از حضور آنها در سطح دانشگاه داشتند. اکثریت اساتید نیز معتقد بودند که دانشجویان بین المللی نیاز به کلاس آشنایی با مذهب و فرهنگ ایران را دارند. در این پژوهش معیارهای حداقلی جذب دانشجوی خارجی در مقاطع تحصیلی

پژوهشگر (سال)	مهم‌ترین یافته‌ها
فضلی یزد و همکاران (۱۳۹۸)	مختلف استخراج گردید که شامل حیطه های علمی، آموزشی و عمومی بود. چالش های عمده جذب دانشجویان بین المللی از دیدگاه اعضای هیئت علمی در پنج بعد موانع آموزشی، موانع فرهنگی و اجتماعی، موانع اقتصادی، موانع سیاسی و موانع ساختاری/ مدیریتی قابل دسته‌بندی است. مهمترین موانع آموزشی شامل آموزش به زبان فارسی، کمبود استادان مسلط به زبان بین‌المللی، فقدان کیفیت و جایگاه علمی مناسب دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی، بین‌المللی نبودن برنامه‌های درسی بود. مهمترین موانع اقتصادی شامل فقدان امکان مبادلات ارزی و فقدان تامین شهریه و هزینه‌های زندگی بود. مهمترین موانع سیاسی ایجاد مشکلات سیاسی توسط برخی کشورها در روابط بین‌الملل با ایران و ایجاد ایران هراسی و ذهنیت منفی نسبت به ایران توسط برخی کشورها در سطح بین‌المللی بود. مهمترین موانع ساختاری/مدیریتی شامل نبود زیرساخت‌های استاندارد برای پذیرش دانشجوی بین‌المللی، معرفی نکردن و تبلیغات نامناسب برای دانشگاه‌های کشور، ارتباطات ناکافی علمی و بین‌المللی بود.
حلاج دهقانی و همکاران (۱۳۹۸)	الگوی مطلوب جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه آزاد اسلامی را مطالعه نمودند. یافته‌های مطالعه بیانگر موارد زیر بود: در تبیین دیدگاه های موافق و مخالف به ترتیب، توسعه کمی و کیفی دانشگاه، اصلاح کارکردهای دانشگاهی، بین‌المللی سازی دانشگاهی، افزایش اعتبارات و منابع مالی دانشگاهی و فرهنگ سازی مشکلات مربوط به جهانی شدن، منحصر شدن جذب دانشجویان در جهت منافع اقتصادی (سرمایه داری آکادمیک) و ارجحیت اهداف سیاسی به اهداف آموزشی حاصل شد. در تبیین عوامل موثر بر جذب دانشجویان خارجی ساختارها، نیروی انسانی، اهداف، برنامه‌ها و سیاست‌ها، تکنولوژی، موقعیت دیپلماتیک و بازاریابی آموزشی، در تبیین راهبردهای های جذب، برنامه های حمایتی، عملکرد نمادین و عملکرد تنظیمی، در تبیین رشته های مورد پذیرش دارای مزیت نسبی دانشجویان خارجی، زمینه ها، رفتارها و ساختارها، در تبیین تسهیل روند جذب دانشجویان خارجی، مزیت رقابتی، استعداد دانشگاه و آمایش سرزمین و در تبیین موانع جذب دانشجویان خارجی، موانع تکنولوژیکی، موانع فرهنگی، موانع پداگوژیکی، موانع سیاسی و موانع اقتصادی موثر بوده‌ند.
شفیع زاده (۱۳۹۲)	مهم‌ترین چالش‌های جذب دانشجویان خارجی در ایران به ترتیب اولویت عبارت است از: تعدد نهادهای تصمیم گیرنده در عرصه سیاستگذاری و برنامه ریزی، مشخص نبودن اهداف و جهت‌گیری اصلی، فقدان مراکز مشاوره تخصصی برای راهنمایی و هدایت دانشجویان، معرفی زبان فارسی به‌عنوان تنها زبان برای آموزش و یادگیری، پایین بودن سطح امکانات آموزشی و رفاهی، جذب حداقلی دانشجو از کشورهای پیشرفته و عدم وجود فرهنگ تعامل و همدلی بین دانشجویان ایرانی و غیرایرانی.

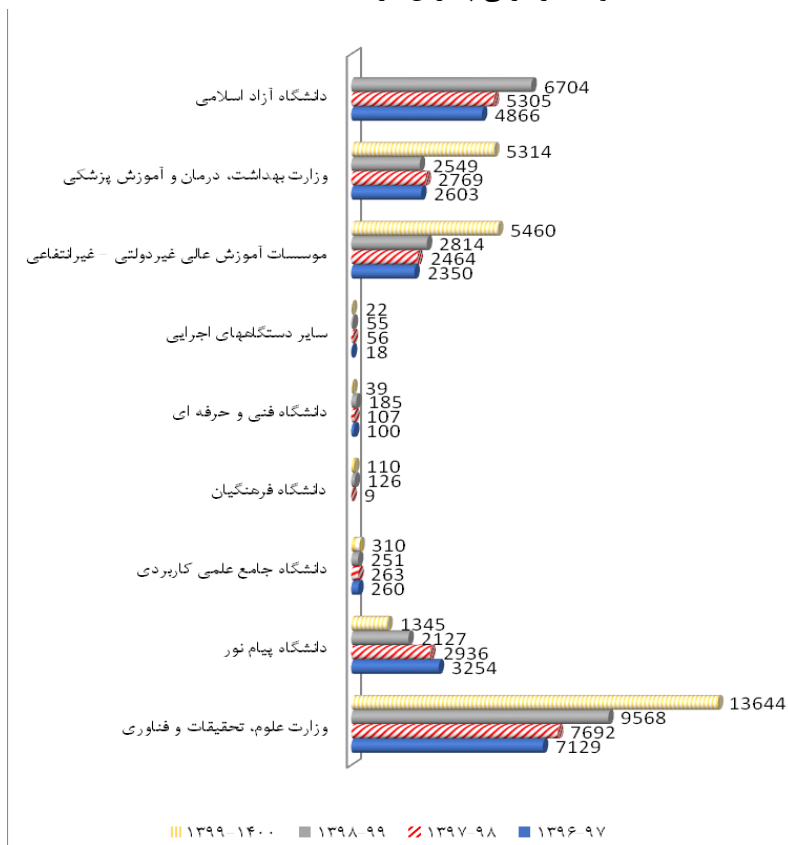
(ج) کتاب، گزارش و نشست در حوزه جذب دانشجوی خارجی

مهم ترین موارد طرح شده	پژوهشگر (سال)
پژوهشگر در پیشگفتار کتاب آموزش عالی و جذب دانشجویان خارجی چنین بیان داشته است «جذب دانشجویان خارجی هرچند فقط جنبه ای از بین المللی شدن دانشگاه ها را پوشش می دهد، محرکی است که به صورت تدریجی و اجباری موجب تکمیل سایر زیرساخت های بین المللی شدن نیز می شود. رمز و راز اهمیت موضوع در همین نکته است». پژوهشگر در گزارش الزامات جذب دانشجویان بین المللی به ایران بیان می دارد که کشورهای مختلف جهان بر اساس اهداف خود از الگوهای مختلفی برای جذب دانشجوی خارجی پیروی می کنند. الگوی کشور آلمان با اهداف آموزشی و علمی طراحی شده و این کشور رسماً اعلام کرده است که از محل جذب دانشجو قصد درآمدزایی ندارد. در مقابل، بیشتر کشورهای جهان مانند استرالیا، کانادا، انگلستان و مالزی از الگوی اقتصادی پیروی می کنند.	ذاکر صالحی (۱۳۹۵) و (۱۳۹۷)
از نظر پژوهشگر، یک دانشجوی بین المللی صرفاً به دنبال یک رشته خوب در دانشگاه خوب نیست بلکه در جستجوی یک زیست بوم مطلوب تر از زیست بوم موجود برای زندگی، تحصیل و کار است. بنابراین، جابجایی دانشجو سه بعد و مولفه های متنوع دارد که در بین کشورهای مبدا و مقصد متفاوت و متغیر هستند. این عوامل به شرح زیر می باشد: (الف) دسترسی به زیست بوم بهتر برای زندگی: فردی که دنبال دانشگاه مطلوب برای تحصیل است، دانشگاه را از کشوری انتخاب می کند که زیست بوم مطلوب برای زندگی باشد. از طرف دیگر، دانشگاه خوب در کشوری یافت می شود که زیست بوم مطلوب برای زندگی است. (ب) دسترسی به دانشگاه و خدمات آموزشی بهتر: افراد برای تحصیل زیست بومی را انتخاب می کنند که از نظام علمی و آموزشی برجسته برخوردار باشد. زیست بومی برای تحصیل مناسب است که دارای ویژگی هایی باشد از جمله: هزینه های پایین تحصیل، کیفیت دانشگاه، سطح توسعه علم و فناوری، حمایت دانشگاه از دانشجو، شهرت تحقیقاتی و کارآفرینی دانشگاه، کیفیت خدمات. (ج) دسترسی به کار و شغل بهتر: شرایط اقتصادی دو کشور مقصد و مبدا در زمان حال و چشم انداز آن در آینده نقش مهمی در جابجایی بین المللی دانشجو دارد. از جمله مواردی که افراد در تصمیم گیری برای انتخاب مقصد تحصیل در نظر می گیرند عبارتند از: نرخ بیکاری پایین و چشم انداز شغلی خوب در کشور مقصد و نرخ بیکاری بالا و چشم انداز شغلی بد در کشور مبدا، حقوق و دستمزد بالا در کشور مقصد و حقوق و دستمزد پایین در کشور مبدا، محیط کسب و کار بهتری و پویاتر در	انتظاری (۱۳۹۷)

مهم ترین موارد طرح شده	پژوهشگر (سال)
کشور مقصد و محیط کسب و کار نامناسب در کشور مبدا؛ اکوسیستم- های قوی برای نوآوری و کارآفرینی در کشور مقصد و فقدان اکوسیستم- های نوآوری و کارآفرینی در کشور مبدا، تنوع شغل و حرفه زیاد در کشور مقصد و تنوع پایین شغل و حرفه در کشور مقصد.	
در سخنرانی در خصوص دانشگاه بین‌المللی امام خمینی و تجربه زیستی رفاهی، فرهنگی و اجتماعی دانشجویان خارجی بیان داشت که ظرافت کار در پذیرش دانشجوی خارجی بسیار زیاد است و یکی از درگیری‌ها در سازمان دانشگاه آن است که چگونه از دانشجویان خارجی خوب پذیرایی شود. نخستین کاری که باید از نظر روانی انجام داد این است که دانشجویان از کشور متبوع دور هم جمع شوند. بحث رفاهی دیگری که بسیار مورد تقاضاست، موضوع تسهیلات اساسی و ضروری امروزی از قبیل اینترنت است. اگر در اولین احساس خود ببینند این مقدمات وجود ندارد خود دانشگاه را زیر سؤال می‌برند و حتی مواردی چون نداشتن اینترنت و یا پایین بودن سرعت آن را مسخره می‌کنند. از دیگر موارد و نکاتی که توسط بیات مطرح شد، عبارت بودند از: تقابل فرهنگ‌ها، اردوهای فرهنگی، بروکراسی اداری ناراحت کننده، آشنایی با فرهنگ ایرانی، زبان فارسی و برخورد‌های فرهنگی، راهبردهای آینده.	بیات (۱۳۹۵)
در نشست مسایل زندگی دانشجویان خارجی در ایران، چهار دسته مشکلات دانشجویان خارجی در ایران را بیان داشت که عبارت از پذیرش، مشکلات آموزشی، مشکلات دانشجویی، و مشکلات فرهنگی بود. از جمله مواردی که در رابطه با مشکلات بیان شد، به‌صورت زیر بود: بی‌اطلاعی از سیستم آموزش عالی ایران، نیروی کارشناسی مجرب در بخش پذیرش دانشگاه / نیروی کارشناس بتواند با دانشجو وارد تعامل شده و از فرهنگش اطلاع داشته باشد و زبان مناسب ارتباطی را بداند، نظام‌مند نبودن پذیرش دانشجو و طولانی بودن فرایند پذیرش در دانشگاه، مسلط نبودن دانشجوی خارجی به زبان فارسی و ضعف آنها در درک مطالب درسی، نبود امکان تحصیل به زبان غیر فارسی، عدم تطابق سطح آموزش کشور با سطح آموزش دانشگاه‌های اطراف، هزینه‌های به نسبت بالای تحصیل در دانشگاه‌های ایران، بحث خوابگاه مناسب، طولانی بودن فرایند دریافت مجوز و لزوم اخذ مجوز ورود و خروج برای هر بار سفر به کشور خود، و عدم درک متقابل میان دانشجویان غیر ایرانی و دانشجویان ایرانی و حتی استادان و کارکنان.	صدیقی (۱۳۹۴)

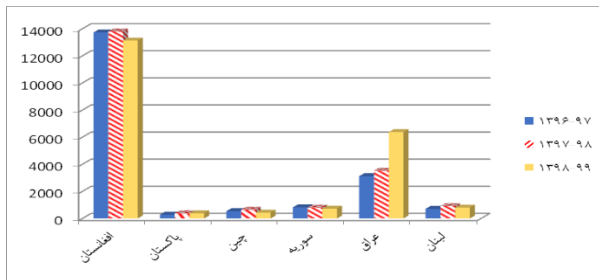
روند پذیرش دانشجوی خارجی به روایت آمار

سوالاتی که در این زمینه مطرح می‌شود، اینست که از نظر پذیرش دانشجوی خارجی در چه وضعیتی قرار داریم؟ مطابق با داده‌ها و آمار به‌دست آمده توسط موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، آمار دانشجویان غیرایرانی طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹ به شرح نمودار (۳) می‌باشد. همانطور که مشاهده می‌شود بیشترین جذب دانشجوی غیرایرانی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده است. و در طی سال‌های مورد بررسی، سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ دانشگاه‌های وابسته به وزارت عتف تعداد ۱۳۶۴۴ دانشجوی غیر ایرانی پذیرش کرده‌اند.

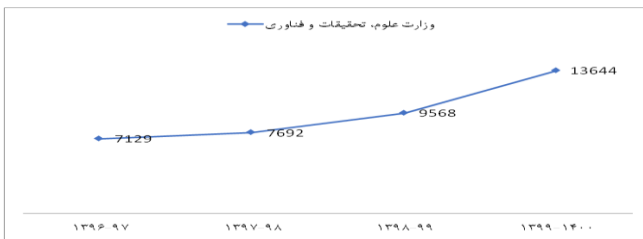
نمودار ۳- آمار دانشجویان غیر ایرانی طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

داده‌های مربوط به تعداد دانشجویان خارجی شاغل به تحصیل در دانشگاه‌های ایران طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ براساس ملیت در نمودار زیر نشان داده شده است. در این نمودار شش کشوری که بیشترین فرستنده دانشجویان به ایران را داشته‌اند، آورده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود تعداد دانشجویان با ملیت کشور افغانستان در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ تعداد ۱۳۱۳۰ بوده است. در همین سال، تعداد دانشجویان با ملیت کشور پاکستان، چین، سوریه، عراق و لبنان به ترتیب برابر با ۳۷۷، ۴۲۲، ۷۲۳، ۶۳۷۰ و ۸۰۲ دانشجو بوده است (نمودار ۴).

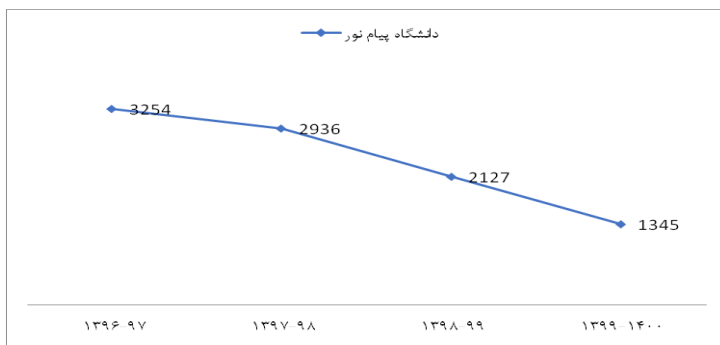
نمودار ۴- آمار دانشجویان غیر ایرانی طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸-۱۳۹۷، براساس ملیت

آمار دانشجویان غیرایرانی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طی سال‌های تحصیلی ۱۳۹۶-۹۷ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در نمودار (۵) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود طی سال‌های مورد بررسی نرخ دانشجویان غیرایرانی از ۷۱۲۹ دانشجو در سال ۱۳۹۶ به ۱۳۶۴۴ در سال ۱۳۹۹ افزایش داشته است.

نمودار ۵- آمار دانشجویان غیرایرانی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

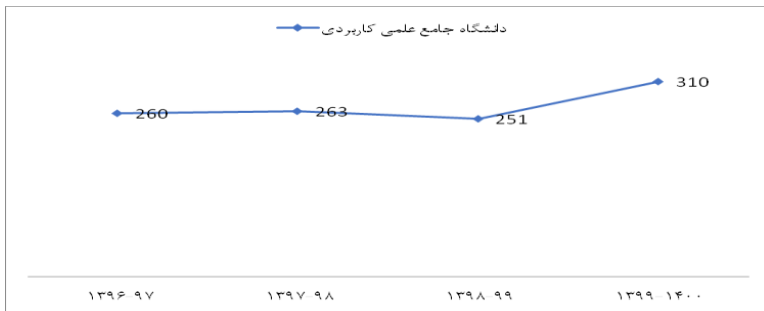
آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه پیام نور، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹-۱۴۰۰ در نمودار (۶) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود طی سال‌های مورد بررسی نرخ دانشجویان غیرایرانی از ۳۲۵۴ دانشجو در سال ۱۳۹۶ به ۱۳۴۵ دانشجو در سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. لذا، روند نزولی را در تعداد دانشجویان غیر ایرانی این دانشگاه شاهد هستیم.

نمودار ۶- آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه پیام نور،

طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

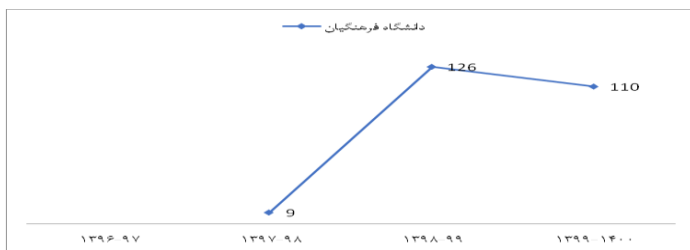
آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه جامع علمی کاربردی، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در نمودار (۷) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود طی سال‌های مورد بررسی نرخ دانشجویان غیرایرانی تقریباً روند ثابتی داشته است و از ۲۶۰ دانشجو در سال ۱۳۹۶ تا ۳۱۰ دانشجو در سال ۱۳۹۹ متغیر بوده است.

نمودار ۷- آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه جامع علمی کاربردی،

طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

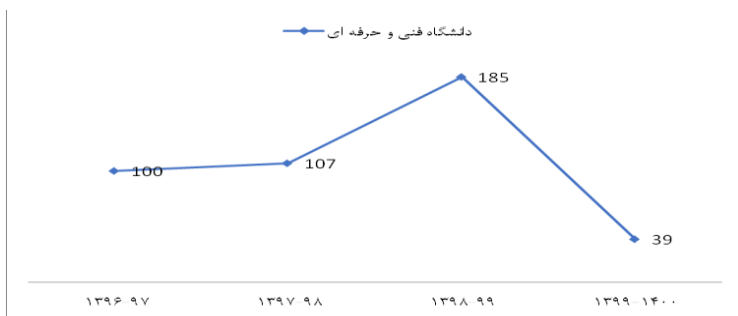
آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه فرهنگیان، طی سال‌های تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹-۱۴۰۰ در نمودار (۸) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود پس از رشد فزاینده‌ای که در سال ۱۳۹۸ وجود داشت، مجدداً در سال ۱۳۹۹ نرخ دانشجویان غیرایرانی کاهش یافته است.

نمودار ۸- آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه فرهنگیان،

طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

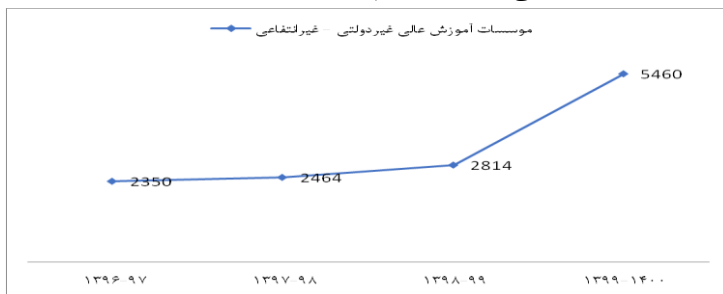
آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه فنی و حرفه‌ای، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در نمودار (۹) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ نرخ دانشجویان غیرایرانی با روند صعودی مواجه بوده است و در سال ۱۳۹۹ افت بسیار در تعداد دانشجویان غیرایرانی این دانشگاه مشاهده می‌شود.

نمودار ۹- آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه فنی و حرفه‌ای،

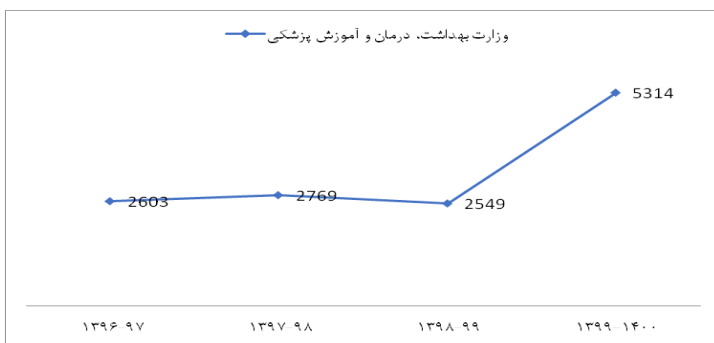
طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

آمار دانشجویان غیرایرانی موسسات آموزش عالی غیردولتی-غیرانتفاعی، طی سال-های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در نمودار (۱۰) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ نرخ دانشجویان غیرایرانی روند تقریباً ثابتی داشته است و در سال ۱۳۹۹ با رشد حدود دوبرابری در تعداد دانشجویان غیرایرانی مواجه هستیم.

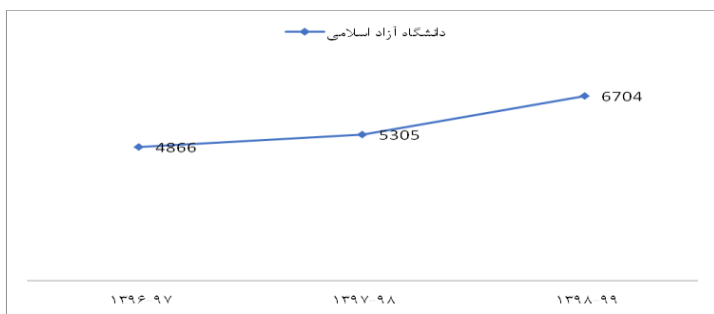
نمودار ۱۰- آمار دانشجویان غیرایرانی موسسات آموزش عالی غیردولتی-غیرانتفاعی، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

آمار دانشجویان غیرایرانی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در نمودار (۱۱) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ نرخ دانشجویان غیرایرانی روند تقریباً ثابتی داشته است و در سال ۱۳۹۹ با رشد حدود دوبرابری در تعداد دانشجویان غیرایرانی این وزارتخانه مواجه هستیم.

نمودار ۱۱- آمار دانشجویان غیرایرانی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰-۱۳۹۹

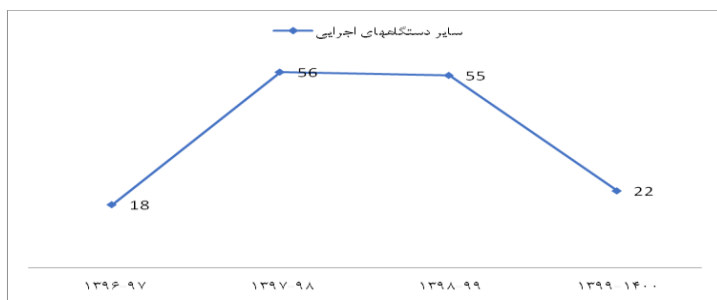
آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه آزاد اسلامی، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸-۱۳۹۹ در نمودار (۱۲) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود طی سال‌های مورد بررسی نرخ دانشجویان غیرایرانی با رشد اندکی مواجه بوده است و از تعداد ۴۸۶۶ در سال ۱۳۹۶ به تعداد ۶۷۰۴ دانشجوی غیرایرانی در سال ۱۳۹۸ افزایش یافته است.

نمودار ۱۲- آمار دانشجویان غیرایرانی دانشگاه آزاد اسلامی،

طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸-۱۳۹۹

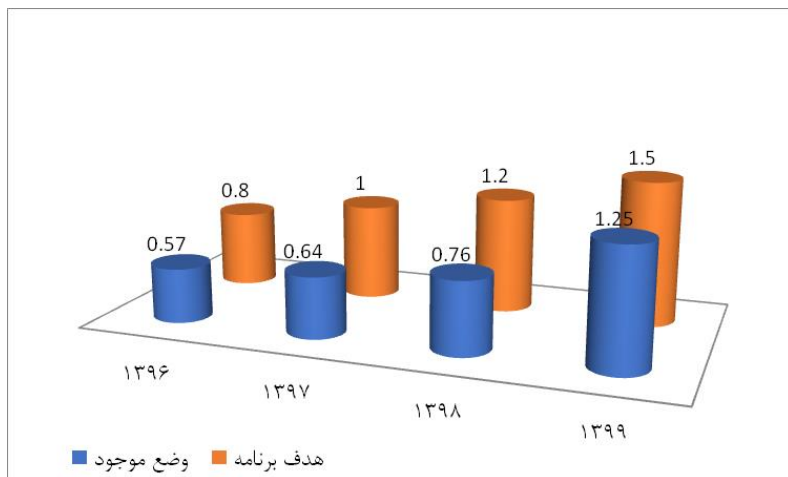
آمار دانشجویان غیرایرانی سایر دستگاه‌های اجرایی، طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹-۱۴۰۰ در نمودار (۱۳) نشان داده شده است. مطابق با نمودار، در سال ۱۳۹۷ رشد نرخ دانشجویان غیرایرانی مشاهده می‌شود و در سال ۱۳۹۹ این روند به صورت نزولی بوده است.

نمودار ۱۳- آمار دانشجویان غیرایرانی سایر دستگاه‌های اجرایی،

طی سال‌های تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹-۱۴۰۰

سوالی که مطرح می‌شود این است تا چه حد شاخص‌های سهم دانشجویان خارجی مدنظر در برنامه ششم محقق شده است؟ بر اساس سند برنامه ششم، سهم دانشجویان خارجی در طول برنامه افزایش می‌یابد و از ۰/۸ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۱/۸ درصد در سال ۱۴۰۰ می‌رسد. بر اساس آمارهای موجود درصد دانشجویان غیرایرانی در سال پیش از شروع برنامه ششم ۰/۴۳ بوده است که در سال اول برنامه توسعه می‌بایست به دو برابر سال قبل افزایش می‌یافت. براساس داده‌های دریافت شده از موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی (۱۴۰۱)، نمودار زیر سهم دانشجویان خارجی طی برنامه ششم توسعه (به‌جز سال ۱۴۰۰) را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که نمودار سال ۱۳۹۹ بدون آمار دانشگاه آزاد اسلامی می‌باشد.

نمودار ۱۴- مقایسه وضع موجود و شاخص هدف درصد دانشجویان خارجی طی

برنامه ششم توسعه

* آمار سال ۱۳۹۹ بدون احتساب تعداد دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی است.

روایت بهروز شده آمار دانشجویان خارجی

با توجه به این که برخی از مراکز آموزش عالی به دلایل خاص خود تعداد دانشجویان غیرایرانی ثبت نام نموده در مرکز را گزارش نمی کردند، در نتیجه روایت-های آماری گوناگون و متفاوتی از تعداد دانشجویان خارجی کشور اعلام می شد. براین اساس، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری با همکاری سازمان امور دانشجویان و موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی به روزرسانی آمار دانشجویان خارجی را در دستور کار خود قرار داد و در این فرایند از دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری داده ها گردآوری شد که نشانگر آمار واقعی دانشجویان خارجی ۳ تا ۴ برابر آمار فعلی در پایگاه داده موسسه یونسکو است. جدول زیر این تفاوت را نشان می دهد.

تعداد دانشجویان غیر ایرانی

مرجع داده	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
یونسکو (آمار رسمی فعلی کشور)	۲۱۰۳۶	۲۰۵۸۰	۲۱۶۰۱	۲۴۳۷۹	-
آمار جمع آوری شده توسط معاونت علمی و امور دانشجویان و سامانه سهام	۵۷۳۲۲	۵۹۲۵۶	۶۵۵۹۵	۹۳۳۴۱	۱۳۲۱۱۳

براساس داده های جدول فوق، می توان تعداد دانشجویان غیرایرانی در کشور را مطلوب بیان کرد و لذا، شاخص های سهم دانشجویان خارجی مدنظر در برنامه ششم محقق شده است.

چالش های جذب و پذیرش دانشجوی خارجی

برای بررسی موانع و چالش های جذب و پذیرش دانشجوی خارجی، با تعدادی از خبرگان و صاحب نظران آموزش عالی که دارای تجربه علمی و اجرایی در حوزه بین-المللی شدن آموزش عالی بودند، مصاحبه و گفتگو به عمل آمد. همچنین، مقالات و

پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه نیز بررسی شد و یافته‌هایی برای پاسخ به این مساله استخراج گردید.

یافته‌ها را می‌توان در چند دسته شامل عوامل بین‌المللی، عوامل ملی و کلان آموزش عالی، و عوامل دانشگاهی گروه‌بندی نمود.

عوامل بین‌المللی:

از جمله عواملی که بر جذب دانشجوی خارجی طی سال‌های گذشته تاثیرگذار بوده است، سیاست خارجی حاکم بر کشور است. تبلیغات منفی سیاسی نسبت به ایران و در نتیجه، نگرش و دیدگاه منفی برخی کشورهای جهان نسبت به ایران که تلاش نمود ایران در عرصه بین‌الملل به انزوا کشیده شود، بر نرخ دانشجوی خارجی اثر گذاشته است. تحریم‌های ایجاد شده نسبت به ایران و قانون دولت امریکا برای صدور یا لغو روادید مهاجرتی و غیرمهاجرتی برای ایرانیان و نیز افرادی که به ایران سفر می‌کنند؛ نبود ارتباطات و همکاری‌های عمیق و گسترده با دانشگاه‌های موفق و برتر جهان و با اساتید مطرح و شاخص رشته‌های تحصیل؛ و عدم آشنایی و یا آشنایی ناکافی بسیاری کشورها با ایران و فرهنگ کشور؛ و عدم آشنایی و مطلوبیت دانشگاه‌های ایران در جهان از دیگر عوامل بین‌المللی مرتبط با جذب دانشجوی خارجی است.

عوامل ملی و کلان آموزش عالی:

از جمله عوامل ملی و کلان آموزش عالی، عدم وجود تفاهم و اجماع‌نظر از حیث مفهومی و عملی میان تصمیم‌گیرندگان، برنامه‌ریزان، مجریان و دیگر بازیگران و کنشگران در خصوص بین‌المللی شدن آموزش عالی و در نتیجه، عدم وجود تصویر مشترک و کلان نسبت به آینده بین‌المللی شدن و جذب و پذیرش دانشجوی خارجی است. از دیگر مواردی که در این دسته عوامل اثرگذار بر نرخ دانشجویان خارجی جای می‌گیرد عدم نگرش مثبت برخی مدیران و تصمیم‌گیرندگان نسبت به بین‌المللی شدن آموزش عالی و عدم توجه به راهکارهای تسهیل جذب و پذیرش دانشجویان خارجی است.

تعدد مراکز سیاست‌گذار و تصمیم‌گیرنده و موازی کاری و عدم هماهنگی کافی با نهادهای مجری در حوزه بین‌المللی‌شدن آموزش عالی، برنامه‌ریزی‌های عجولانه و شتاب‌زده و بدون مطالعه و پشتیبانی کافی، عدم اختصاص بودجه کافی برای جذب دانشجوی خارجی، نامشخص بودن بازیگران و کنشگران در سطوح مختلف سیاست‌گذاری و اجرا، بروکراسی اداری و طولانی بودن فرایندهای اداری پذیرش و ثبت نام دانشجویان خارجی، موانع و قوانین دست و پاگیر اداری، دشواری فرایند صدور روادید و اجازه خروج از کشور برای دانشجویان خارجی، عدم اطلاع ذی‌نفعان و کنشگران حوزه بین‌المللی شدن و جذب دانشجوی خارجی نسبت به یافته‌های پژوهشی صورت گرفته در این حوزه از دیگر عوامل ملی و کلان آموزش عالی است که بر نرخ جذب دانشجوی خارجی تاثیرگذار است.

عوامل دانشگاهی:

از عوامل دانشگاهی تاثیرگذار بر نرخ دانشجویان خارجی به موارد زیر می‌توان اشاره کرد: رتبه نه چندان خوب بسیاری دانشگاه‌های ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی و در شاخص‌های بین‌المللی شدن؛ عدم وجود سایت برخی دانشگاهی به زبان‌های بین‌المللی و زنده دنیا؛ برخوردهای نامناسب برخی از کارکنان، استادان، یا دانشجویان دانشگاه با دانشجویان خارجی و به‌ویژه برخی ملیت‌های خاص؛ زبان آموزش و الزام تدریس به زبان فارسی به دانشجویان خارجی؛ چندفرهنگی نبودن محیط‌های دانشگاهی؛ کیفیت نه چندان مناسب آموزشی در برخی دانشگاه‌ها؛ بی‌علاقگی برخی اعضای هیات علمی نسبت به همکاری‌های بین‌المللی و جذب دانشجوی خارجی؛ ساختار دانشگاه‌ها و هماهنگی با شرایط داخلی و ملی و نه بین‌المللی. یکی دیگر از عوامل دانشگاهی، نبود زیرساخت مناسب و ارایه نارضایت‌بخش تسهیلات و خدمات حمایتی به دانشجویان خارجی است. همانطور که یافته‌های پژوهشی گردآوری شده از دانشجویان خارجی نشان داد در بسیاری موارد دانشجویان خارجی رضایت مطلوبی را نسبت به خدمات آموزشی و رفاهی و تسهیلات و خدمات اعلام نکردند. همین مورد بر تبلیغ و معرفی دانشگاه‌های کشور توسط دانشجویان خارجی تاثیرگذار است.

بخش ب: سیاست کشورهای منتخب جهت بین‌المللی‌شدن آموزش عالی، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی

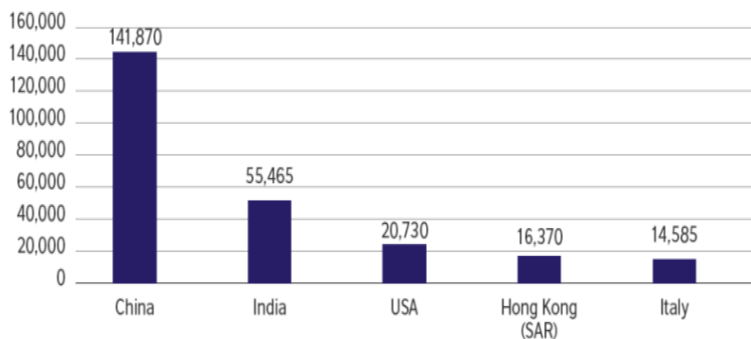
در رویکرد استراتژیک کشورها برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی تفاوت‌هایی وجود دارد. این رویکردها از یک منظر به سطوح شهریه دانشجویان بین‌المللی مربوط می‌شود. کشورهایی که موسسات آموزش عالی استقلالی برای دریافت شهریه دارند، استراتژی‌های صادرات محور^۱ بیشتری دارند، در حالی که کشورهایی که شهریه نسبتاً پایینی دارند یا اصلاً هزینه‌ای از دانشجویان دریافت نمی‌کنند، استراتژی‌های آموزش بین‌المللی گسترده‌تر و جامع‌تری دارند. نمونه اولی بریتانیا است، که تمرکز اصلی آخرین استراتژی (که در مارس ۲۰۱۹ تصویب شد) هدف ۳۵ میلیارد پوندی صادرات آموزشی (رشد ۷۵ درصدی نسبت به سطوح فعلی) و افزایش میزبانی دانشجویان در بریتانیا به ۶۰۰۰۰۰ نفر در سال، تا سال ۲۰۳۰ است. این استراتژی هدف ایجاد سهم جهانی بریتانیا از بازار دانشجویان بین‌المللی را تعیین می‌کند. آلمان نیز رویکرد گسترده‌تر و جامع‌تری دارد. در کنار اهداف جذب به داخل کشور، تمرکز به همان اندازه بر جذب به خارج از کشور نیز وجود دارد. طبق توافق وزرای اتحادیه اروپا، این کشور از هدف ۲۰ درصدی جذب دانشجوی خارجی تا سال ۲۰۲۰ فراتر رفته است.

در این بخش، به‌منظور بررسی سیاست کشورها جهت بین‌المللی‌شدن آموزش عالی، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی، نمونه‌ای از کشورهای اروپایی و آسیایی انتخاب و مطالعه گردیدند. نمونه کشورهای اروپایی شامل بریتانیا، فرانسه، آلمان، هلند است و نمونه کشورهای آسیایی شامل مالزی و ترکیه است. سپس در ادامه، شرایط پذیرش دانشجویان در دانشگاه‌های کشورهای مورد مطالعه ارائه گردیده است.

بریتانیا

در بافت دانشگاه‌های بریتانیا، برخی از عوامل پیش‌برنده بین‌المللی‌شدن عبارتند از: تلاش و رقابت برای انجام پژوهش‌های بین‌المللی، شرایط فرصت‌های بین‌المللی برای همه دانشجویان، پشتیبانی و حمایت از دانشجویان بین‌المللی، به‌کارگیری دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه، مشوق‌های مالی برای پشتیبانی از تحرک و جابجایی دانشجو، توسعه شبکه‌ها بین موسسات همکار، همکاری و مشارکت‌های پژوهشی بین رشته‌ای (Bryant Lewis, 2007).

کشور	هدف جذب دانشجوی خارجی	توضیحات
بریتانیا	۶۰۰۰۰ دانشجوی بین‌المللی تا سال ۲۰۳۰	بریتانیا به تعامل و همکاری‌های بین‌المللی خود، به‌ویژه همکاری‌های تحقیقاتی، ادامه داده است.

نمودار ۱۵- تعداد دانشجویان خارجی ۵ کشور اول که بریتانیا را برای تحصیل انتخاب کرده‌اند

منبع: HESA, 2021

اولویت‌های فعلی بریتانیا در رابطه با بین‌المللی‌سازی آموزش عالی به‌طور مؤثر در استراتژی آموزش بین‌المللی آن، منتشر شده در سال ۲۰۱۹، و به‌روزرسانی اخیر آن، که در فوریه ۲۰۲۱ توسط دپارتمان آموزش و دپارتمان تجارت بین‌الملل

منتشر شد، خلاصه شده است. به روزرسانی استراتژی تعهد دولت را برای دستیابی به دو هدف اصلی مشخص شده در استراتژی ۲۰۱۹ است؛ شامل: افزایش ارزش صادرات آموزش (شامل دانشجویان بین‌المللی در حال تحصیل در بریتانیا می‌شود) و افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی که در بریتانیا تحصیل می‌کنند به ۶۰۰۰۰ نفر در سال (در سال ۲۰۱۹-۲۰۲۰، تعداد قابل مقایسه کمی کمتر از ۵۶۰۰۰ نفر بود). علاوه بر این، استراتژی به روز شده برخی اقدامات خاص را برای کمک به افزایش ارزش صادرات آموزش و تعداد دانشجویان بین‌المللی مشخص می‌کند؛ که عبارتند از:

- گسترش دامنه کشورها و مناطقی که دانشجویان بین‌المللی از آنها جذب می‌شوند. برای این منظور، تعدادی از کشورها و مناطق «اولویت‌دار» که تصور می‌شود پتانسیل رشد بالایی دارند، برای اقدام هدفمند (هند، اندونزی، عربستان سعودی، ویتنام و نیجریه) در کنار «بازارهای مهم منطقه‌ای دیگر» (برزیل، مکزیک، پاکستان، اروپا، چین و هنگ کنگ) در نظر گرفته شده‌اند.
- ایجاد مشارکت‌های جهانی پایدار در حوزه و فراتر از حوزه‌های اولویت مشخص شده است.
- بهبود تجارب دانشجویان بین‌المللی - از زمان درخواست تا اخذ مدرک تحصیلی و ورود به کار.
- معرفی مدرک آموزشی بین‌المللی جدید برای جذب دانشجویان از سراسر جهان که مایل به تدریس به عنوان معلم هستند.

شرایط پذیرش برای تحصیل در مقطع دکتری در بریتانیا:

شرایط پذیرش در مقطع دکترا در بریتانیا برای دانشجویان با توجه به دانشگاه مدنظر و دوره‌ای که متقاضی می‌خواهد دنبال کند، متفاوت است. با این حال، شرایط اساسی برای درخواست در مقطع دکترا دانشگاه‌های بریتانیا به صورت زیر می‌باشد:

- مدرک کارشناسی ارشد و ریز نمرات دانشگاهی: ابتدایی‌ترین شرط برای درخواست دکترا در بریتانیا داشتن مدرک کارشناسی ارشد در یک رشته

مرتبط با ریز نمرات دانشگاهی برای هر مقطع تحصیلی است. برخی از دانشگاه‌ها ممکن است فقط مدرک لیسانس بخواهند که کاملاً به صورت موردی بستگی دارد.

- پیشنهادیه پژوهش: پیشنهادیه (پروپوزال) تحقیق مدرکی است که اکثریت دانشگاه‌هایی که برای برنامه‌های دکترا دانشجو می‌پذیرند آن را درخواست می‌کنند. پروپوزال تحقیق باید دارای موارد زیر باشد: موضوعی که متقاضی می‌خواهد در مورد آن تحقیق کند، اهداف تحقیق، نحوه انجام تحقیق.
- نمرات آزمون مهارت زبان انگلیسی: برای متقاضیان تحصیل در دانشگاه‌های بریتانیا داشتن مدرک زبان انگلیسی از نظر آزمون‌های آیلتس، تافل، PTE یا سایر آزمون‌ها ضروری است.
- سایر مدارک: دیگر اسناد مانند بیانیه هدف، تجربه کاری و توصیه نامه‌ها ارزش بیشتری به درخواست متقاضی می‌بخشد.

نمونه موردی: دانشگاه منچستر

در دانشگاه منچستر الزامات پذیرش و ورود برای کشورهای مختلف مشخص شده است. به عنوان مثال، الزامات کلی برای دوره تحصیلات تکمیلی/پژوهشی متقاضیان با ملیت ایرانی به صورت زیر بیان شده است.

- مدرک تحصیلی با نمره حداقل ۱۴ از ۲۰ دانشگاه‌های دولتی و یا حداقل نمره ۱۵ از ۲۰ در دانشگاه‌های غیردولتی (خصوصی)، عموماً برای ورود به دوره-های کارشناسی ارشد پذیرفته می‌شود. نمره ۱۵ از ۲۰ در مقطع کارشناسی ارشد ایرانی برای ورود به دوره‌های دکتری مورد نیاز است.
- الزامات زبان انگلیسی: همه متقاضیان ورود به دانشگاه (از انگلستان و خارج از کشور) باید مدارکی دال بر مهارت زبان انگلیسی ارائه دهند. ویزای بریتانیا و مهاجرت مستلزم آن است که هر دانشجویی از خارج از بریتانیا و اتحادیه اروپا باید مدارکی دال بر حداقل سطح زبان انگلیسی داشته باشد تا بتواند ویزای بریتانیا (ویزای ردیف ۴) برای تحصیل در مقطع کارشناسی یا کارشناسی ارشد را دریافت کند. این سطح اغلب به عنوان "سطح B2" نامیده می‌شود.

علاوه بر این، برخی دانشکده‌ها ممکن است سطوح خاصی از مهارت زبان انگلیسی را که برای برنامه‌های تحصیلی آنها ضروری است، درخواست کنند. در بیشتر موارد این الزامات احتمالاً بالاتر از سطح B2 است.

- تحت شرایط خاصی، دانشگاه ممکن است زبان انگلیسی IGCSE/O-level، یا زبان بین‌المللی لیسانس (انگلیسی) یا زبان و ادبیات (انگلیسی) در مقاطع بالا را به عنوان مدرک زبان انگلیسی به رسمیت شناخته شده در نظر بگیرد.
- سایر شرایط ورود: اطلاعات ارایه شده فقط اطلاعات عمومی و کلی است. دانشکده‌ها و گروه‌ها شرایط ورودی متفاوتی دارند و ممکن است برخی از مدارک تحصیلی برای دوره‌های خاص قابل قبول نباشد. بنابراین، مهم است که متقاضی قبل از درخواست مستقیماً با دانشکده مربوطه مشورت کند. همچنین، برخی از دوره‌های تحصیلی دارای شرایط ورودی مانند تجربه کار قبلی نیز هستند.

هلند

در هلند، تحول‌های مهمی که در حوزه بین‌المللی شدن آموزش عالی هلند قابل ذکرند، عبارتست از:

اول، گذر سیستم آموزش عالی هلند به BaMa (کارشناسی- کارشناسی ارشد) که در سال ۲۰۰۲-۲۰۰۳ صورت گرفت.

دوم، هزینه‌های تحصیلی برای دانشجویان غیر اتحادیه اروپا که از سال ۲۰۰۷ به- طور تدریجی افزایش یافت.

سوم، عملکرد اصلی بین‌المللی شدن از "درگیری فعالانه با ظرفیت‌های موجود کشورهای در حال توسعه" به "افزایش تاکید بر ساخت اقتصاد دانش و بازاریابی بین‌المللی آموزش عالی هلند" تغییر یافت (de Haan, 2014).

نمونه دانشگاهی : دانشگاه دلفت

شرایط پذیرش در مقطع کارشناسی ارشد:

- مدرک لیسانس و معدل: مدرک لیسانس با معدل (CGPA) حداقل ۷۵٪ حداقل مقیاس، مگر اینکه الزامات خاصی تعریف شده باشد. این مدرک باید از نظر سطح با مدرک لیسانس از یک دانشگاه تحقیقاتی در هلند قابل مقایسه باشد و باید ارتباط نزدیکی با برنامه کارشناسی ارشد انتخابی متقاضی داشته باشد. علاوه بر این، نمرات متقاضی برای موضوعات کلیدی نیز باید خوب باشد.
 - برخی برنامه‌های تحصیلی ممکن است علاوه بر الزامات عمومی، الزامات خاصی نیز داشته باشند.
 - نکته: با توجه به کشوری که متقاضی مدرک خود را دریافت کرده است، ممکن است شرایط خاصی در نظر گرفته شود.
 - مهارت زبان انگلیسی: تمام برنامه‌های کارشناسی ارشد دانشگاه دلفت به زبان انگلیسی تدریس می‌شود. برای اینکه متقاضی در برنامه کارشناسی ارشد پذیرفته شود، باید ثابت کند که مهارت انگلیسی در سطح کفایت است.
- مدارک زبان انگلیسی زیر و نمرات مربوطه پذیرفته می‌شوند:

۱. TOEFL iBT با نمره کلی حداقل ۹۰ و حداقل نمره ۲۱ برای هر بخش. دانشگاه دلفت نمرات تافل MyBest را قبول نمی‌کند. نمرات لازم را باید در یک آزمون به‌دست آورد.
۲. آیلتس (نسخه آکادمیک) با نمره کلی حداقل ۶.۵ و حداقل ۶.۰ برای هر بخش.
۳. ارزیابی انگلیسی کمبریج. فقط گواهی‌های زیر پذیرفته می‌شود:
 ✓ C1 Advanced (گواهی زبان انگلیسی پیشرفته) با نمره کلی ۱۷۶ و حداقل ۱۶۹ برای هر بخش.
 ✓ تسلط C2 (گواهی تسلط به زبان انگلیسی) با نمره کلی ۱۸۰ و حداقل ۱۶۹ برای هر بخش.

شرایط پذیرش در مقطع دکترا:

- طبق قوانین هلند و مقررات دکتری دانشگاه دلفت، داوطلب دکترا باید دارای مدرک کارشناسی ارشد هلندی باشد. طبیعتاً داوطلبان دکترا که دارای مدرک کارشناسی ارشد خارجی هستند نیز در دانشگاه دلفت پذیرفته می‌شوند. برخی از مدارک خارجی توسط دفتر پذیرش دانشگاه ارزیابی می‌شوند. این دفتر تعیین می‌کند که آیا مدرک خارجی را می‌توان معادل مدرک کارشناسی ارشد هلندی در نظر گرفت یا خیر.
- تحصیل در مقطع دکترا در دانشگاه دلفت مستلزم تسلط بر زبان انگلیسی در سطح معینی است تا اطمینان حاصل شود که داوطلب می‌تواند ارتباط و تعامل خوبی داشته باشد، در دوره‌های آموزشی به زبان انگلیسی شرکت کند و مقالات علمی و پایان نامه نهایی بنویسد. طبیعتاً افراد بومی زبان از شرط آزمون زبان انگلیسی و همچنین، متقاضیان غیر بومی که مدرک کارشناسی ارشد انگلیسی را دریافت کرده‌اند، معاف خواهند بود. اگر در طول فرآیند گزینش معلوم شد که تسلط به زبان انگلیسی داوطلب دارای مدرک کارشناسی ارشد آموزش داده شده به زبان انگلیسی شرایط لازم را ندارد، ممکن است از آنها خواسته شود تا یک آزمون را انجام دهند.

فرانسه

فرانسه هدف خود را جذب و پذیرش نیم میلیون دانشجوی خارجی تا سال ۲۰۲۷ قرار داده است. این پیش‌بینی بر اساس نرخ رشد به دست آمده توسط رقبای نزدیک این کشور و تأثیر پیش‌بینی شده استراتژی فرانسه است. فرانسه همچنین قصد دارد دانشجویان فرانسوی بیشتری را برای تحصیل در خارج از کشور تشویق کند، چه تحت برنامه‌های تبادل دانشگاهی و چه برای کسب مدرک از یک دانشگاه خارجی. اگرچه برنامه اراسموس اروپایی در بین جوانان فرانسوی محبوبیت دارد (بیش از ۴۰۰۰۰ نفر در سال ۲۰۱۵ در مبادلات شرکت کردند)، اما حتی در بین همسایگان آنها در اروپا محبوبیت بیشتری دارد.

کشور	هدف جذب دانشجوی خارجی	توضیحات
فرانسه	۵۰۰۰۰۰ دانشجوی بین‌المللی تا سال ۲۰۲۷	تعامل قوی از طریق امضای یادداشت تفاهم و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی

آغاز سال تحصیلی ۲۰۱۹ شاهد تصویب استراتژی مبتنی بر ساده‌سازی سیاست‌های ویزا با همکاری وزارت کشور، افزایش برنامه‌هایی به زبان فرانسه به عنوان زبان خارجی و برنامه‌های ارایه شده به زبان انگلیسی، برنامه حمایت از دانشجویان خارجی در فرانسه و کمپین جهانی ارتباطات تحت حمایت پردیس فرانسه بود. یک صندوق حمایتی جدید با عنوان *Bienvenue en France* با ۱۰ میلیون یورو اختصاص داده شد و در سال ۲۰۱۹ شروع به کار کرد. برای تأمین مالی سیاست جدید، مؤسسات تحصیلات تکمیلی فرانسه مجاز شدند برای دانشجویان خارج از اتحادیه اروپا، شهریه‌های جدید دریافت کنند. تعداد بورسیه‌های دولت فرانسه برای دانشجویان خارجی نیز افزایش یافت. به موازات آن، اقداماتی برای کمک به مؤسسات فرانسوی در راه‌اندازی پردیس‌های خارج از کشور یا ارایه برنامه‌های دانشگاهی در خارج از فرانسه انجام شد.

برای رسیدن به هدف جذب و پذیرش دانشجوی خارجی، سیاست‌های مختلفی

برای سال تحصیلی ۲۰۱۹-۲۰۲۰ هدف گذاری و اجرا گردید:

۱. ساده سازی سیاست اخذ ویزا.
۲. افزایش برنامه‌های تدریس شده به زبان انگلیسی و دوره‌های فرانسوی به عنوان زبان خارجی، برای دوبرابر کردن تعداد دانشجویان به زبان فرانسوی و انگلیسی.
۳. ایجاد برچسب کیفیت در خدمات پشتیبانی: "Bienvenue en France"
۴. تفاوت نرخ شهریه و بورسیه‌های سه گانه.
۵. گسترش حضور آموزش فرانسه از طریق افزایش پردیس‌های خارج از کشور.
۶. راه اندازی یک کمپین جهانی "Choose France" / "Bienvenue en France"

معیارهای واجد شرایط پذیرش بودن در مقطع دکتری در فرانسه

دانشگاه‌های فرانسه معیارهای واجد شرایط خاصی دارند که باید رعایت شوند. در حالی که این معیارها از دانشگاهی به دانشگاه دیگر متفاوت است، یک معیار استاندارد وجود دارد که همه از آن پیروی می‌کنند:

- مدرک لیسانس یا فوق لیسانس: برای پیوستن به هر برنامه دکترا در فرانسه، دانشجویان بین‌المللی باید مدرک لیسانس یا کارشناسی ارشد را در فرانسه در رشته مربوطه از دوره انتخاب شده یا معادل آن دریافت کنند.
- مهارت زبان انگلیسی: دانشجویان بین‌المللی باید آزمون مهارت زبان انگلیسی را به عنوان بخشی از فرآیند درخواست خود بگذرانند. آزمون‌هایی که به‌طور گسترده پذیرفته شده‌اند عبارتند از تافل (۱۰۰) و آیلتس (۷.۵).
- انگیزه ورود به دانشگاه: اکثر دانشگاه‌های فرانسه دانشجویانی را می‌پذیرند که انرژی و هدف مناسبی برای پیوستن به دانشگاه داشته باشند.
- سوابق تحصیلی خوب: دانشجویان بین‌المللی با سوابق تحصیلی خوب بسیار مورد توجه قرار می‌گیرند و شانس بهتری نسبت به سایرین در فرایند پذیرش دارند.
- تجارب حرفه‌ای: در حالی که تجربه حرفه‌ای در اکثر دانشگاه‌های فرانسه اجباری نیست، داشتن آن می‌تواند شانس پذیرش را افزایش دهد.

مدارک مورد نیاز برای درخواست مقطع دکتری در فرانسه:

برای درخواست پذیرش در مقطع دکترا در فرانسه، دانشجویان بین‌المللی باید مدارک زیر را تهیه و به دانشگاه ارسال کنند:

- گواهی‌های مدرک تحصیلی قبلی،
- CV (رزومه)،
- کلیه ریز نمرات آموزشی،
- انگیزه نامه فردی،
- نمره GMAT/GRE،
- انتخاب پایان نامه + استاد راهنمای پایان نامه انتخاب شد،
- نتایج آزمون مهارت زبان انگلیسی،
- دو معرفی نامه،
- عکس پاسپورت و مدرک شناسایی،
- مطالب پژوهشی،
- پرداخت هزینه درخواست (۵۰ تا ۶۰ یورو).

آلمان

کشور آلمان بر بین‌المللی شدن آموزش عالی و گسترش همکاری‌های بین‌المللی تاکید دارد. مؤسسه تبادلات آکادمیک آلمان (دآآد) بزرگ‌ترین سازمان حمایتی آلمان در حوزه همکاری‌های دانشگاهی بین‌المللی است. وظیفه اصلی DAAD آرایه اطلاعات از قبیل معرفی مراکز علمی، دانشگاه‌ها، استادان، روش‌های برقراری ارتباط با نهادهای علمی آلمان و به‌طور کلی، آرایه مشاوره به دانشجویان، استادان و پژوهشگران خارجی است.

کشور	هدف جذب دانشجوی خارجی	توضیحات
آلمان	۳۵۰۰۰ دانشجوی بین‌المللی تا سال ۲۰۲۰. این هدف در سال ۲۰۱۸ محقق شد	عملکرد قوی در همکاری‌ها و توسعه بین‌المللی

شرایط پذیرش دانشجوی دکتری در دانشگاه‌های آلمان برای دانشجویان بین‌المللی:

برای ادامه تحصیل در مقطع دکترا در آلمان، متقاضی باید مدارک ورودی مورد نیاز برای پذیرش دانشگاه را داشته باشد. هیچ استثنایی در این زمینه برای افراد مقیم آلمان و یا داوطلبان دکتری بین‌المللی وجود ندارد. برای پذیرش دکترا در یک دانشگاه آلمان، متقاضی باید مدرک کارشناسی ارشد داشته باشد. علاوه بر این، به غیر از مقطع کارشناسی ارشد، آزمون‌های ایالتی و دیپلم نیز پذیرفته می‌شود. به هر حال، در برخی موارد استثنایی، دانشجویانی که دارای مدرک لیسانس ۳ ساله هستند نیز می‌توانند برای برنامه دکترا درخواست دهند. اما متقاضیان برای اثبات استعداد خود بررسی می‌شوند.

اگر متقاضی یک دانشجوی بین‌المللی باشد، باید دارای مدرک ورودی باشد که در موسسات آموزش عالی آلمان به رسمیت شناخته می‌شود. تحصیلات قبلی فرد باید معادل تحصیلات داده شده در دانشگاه‌های آلمان باشد. با این حال، این مهم‌ترین چیزی است که باید در هنگام درخواست برای برنامه دکترا در نظر گرفت. الزامات دانشگاه‌های مختلف آلمان در پذیرش دانشجویان تحصیلات تکمیلی تا حدی مشابه است. لیست کلی از شرایط عبارتند از:

- رزومه: رزومه، سندی است که تمام سوابق تحصیلی و کاری فرد را در یک یا دو صفحه به-طور خلاصه ارائه می دهد. این سند باید مختصر، دقیق با تاریخ، نام مؤسسات، عناوین اعطا شده و سایر جزئیات خاص در مورد فعالیت آموزشی گذشته و تجربه کاری فرد (در صورت وجود)، همراه با اسناد مربوطه باشد.
- طرح کلی رساله دکتری: رساله دکترا یکی از اسناد اصلی درخواست دانشگاه و تحصیل فرد است که به هنگام درخواست برای دانشگاه، فرد متقاضی باید به درستی طرح کلی رساله دکتری خود را ارائه دهد. سؤالاتی که این سند باید پوشش دهد: اهداف فرد از تحقیق، سؤالات تحقیق، روش تحقیق، دلیل انتخاب موضوع، روشن کردن تأثیر تحقیق و مطالعه، جدول زمانی تعیین شده برای تکمیل اقدامات تحقیقاتی و مقاله پایان نامه.
- مدرک تحصیلی: افرادی که خواهان ورود به مقطع دکترا در آلمان هستند، نیاز به ارائه مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد دارند. مدرک کارشناسی ارشد مدرک تحصیلات عالی سطح دوم است و در عین حال شرط اجباری کلیدی برای ورود به تحصیلات دکترا در آنجا است. در کنار مدرک کارشناسی ارشد، در برخی موارد، مدرک لیسانس سه ساله نیز برای ورود به مقطع دکترا در آلمان در نظر گرفته می-شود.
- تسلط به زبان آلمانی و انگلیسی: به طور معمول، زبان آلمانی برای ورود به مقطع دکترا در آلمان الزامی نیست. به طور خاص، اشکال ساختار یافته مطالعات به داوطلبان این امکان را می دهد که دکترا و پایان نامه خود را به زبان انگلیسی به پایان برسانند. با این حال، برخی از دانشگاه ها به دانش زبان آلمانی نیاز دارند.
- انگیزه نامه: انگیزه نامه یک سند شخصی است که نشان می دهد دستاوردهای اصلی و اهداف آینده، برنامه های شغلی و انگیزه های متقاضی برای انتخاب برنامه دکتری خاص و اینکه تحصیلات بعدی فرد چگونه می تواند با تحصیلات گذشته مرتبط باشد، چیست.
- توصیه نامه: استادان یا اعضای هیئت علمی تحصیلات قبلی متقاضی باید حداقل دو توصیه نامه به فرد ارائه دهند، تا مدرکی بر پتانسیل فرد برای ثبت نام در مقطع دکتری خاص باشد.

مالزی

آموزش یکی از صنایع به سرعت در حال رشد مالزی است که سبب شده در منطقه بسیار مورد توجه و مطالعه قرار گیرد. بخش آموزش مالزی تنوعی از برنامه‌های آموزش عالی و دوره‌های مهارت آموزی را با کیفیت بالا و قیمت رقابتی ارائه می‌دهد و به همین خاطر دانشگاه‌های مشهوری از کشورهای انگلستان و استرالیا دارای شاخه دانشگاهی در مالزی هستند و دانشگاه‌هایی از کشورهایی مانند ایالات متحده، کانادا، فرانسه، و آلمان دارای دوره‌های مشترک با برخی دانشگاه‌های مالزی می‌باشند (Hassan, 2006). این کشور در جذب دانشجوی بین‌المللی نیز تلاش بسیاری کرده است؛ به‌گونه‌ای که تا سال ۱۹۹۰ م. مالزی جزو کشورهایی بود که بیشترین نرخ دانشجویان شاغل به تحصیل در کشورهای خارجی مانند ایالات متحده، انگلستان، و استرالیا را داشت (Migin et al., 2015). اما با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، این کشور هم اکنون جزو کشورهایی است که درصد نسبتاً بالایی پذیرش دانشجوی خارجی دارد (Siew Yean, 2012). لذا، رشد فوق العاده‌ای در تعداد دانشجویان بین‌المللی شاغل به تحصیل در موسسات آموزش عالی خصوصی و دولتی مالزی مشاهده می‌شود، به‌گونه‌ای که در سال ۲۰۰۱ تعداد دانشجویان بین‌المللی در حدود ۱۸۲۴۲ نفر و در کمتر از ده سال این تعداد به ۸۶۹۱۹ نفر (سال ۲۰۱۰) رسیده است که میانگین رشد سالانه در حدود ۱۶ درصد بوده است (Malaysia Higher Education Statistics, 2011). در سال ۲۰۰۸، در حدود ۷۰۰۰ دانشجوی خارجی در آموزش عالی مالزی ثبت نام نمودند، که این دانشجویان اساساً از آسیای شرقی (چین، کره، و اندونزی)، آسیای جنوبی (بنگلادش، هند، مالدیو، پاکستان)، غرب آسیا یا خاورمیانه (امارات، عربستان سعودی، یمن)، آفریقا (کنیا، نیجریه، سودان، و تانزانیا) و بلوک اروپای شرقی آمده بودند (Ministry of Higher Education, 2012). وزارت آموزش عالی مالزی (Ministry of Higher Education) بر جذب ۱۵۰۰۰ نفر دانشجوی بین‌المللی تا سال ۲۰۱۵ و ۲۰۰۰۰ نفر تا سال ۲۰۲۰، با میانگین رشد مداوم ۱۳/۵ درصد سالانه هدف‌گذاری کرده است (Ministry of Higher Education, 2007).

چشم‌انداز ۲۰۲۰ مالزی یک چشم‌انداز ملی است که به‌منظور خلق یک ملت

توسعه یافته در قالب خود ملت طراحی شده است و "مالزی راه آینده" عنوان سند چشم‌انداز مالزی برای دوره ۲۰۲۰-۱۹۹۰ می‌باشد و اشاره شده که "در سال ۲۰۲۰ م. مالزی می‌تواند ملتی متحد و دارای جامعه‌ای مطمئن و آکنده از ارزش‌های والای اخلاقی و اصول رفتاری مطلوب، مشغول زندگی در جامعه‌ای دموکراتیک، آزاد، برابر از بعد اقتصادی، موفق و در حال پیشرفت، و با اقتصادی رقابتی، پویا، قوی و در حال رشد باشد".

بین‌المللی شدن پدیده پیچیده‌ای در حوزه آموزش عالی در مالزی است و در راستای دستیابی به چشم‌انداز ۲۰۲۰، بین‌المللی شدن به عنوان نیروی اجتناب-ناپذیر برای کمک و سرعت بخشیدن در دستیابی به اهداف چشم‌انداز در نظر گرفته شده است (Ministry of Education, 2011). سه روند کلیدی در بازارهای جهانی که بر برنامه مالزی در جهت بین‌المللی شدن آموزش تاثیر گذاشت، عبارتند از:

۱. کاهش تعداد دانشجویان بین‌المللی از چین،
 ۲. توسعه سریع زیرساخت‌های آموزش عالی در منطقه خلیج فارس که سبب جذب دانشجویان کشورهای خاورمیانه به این منطقه شده است،
 ۳. جلوگیری از کارهای زاید اداری (Sirat, 2008).
- از جمله فعالیت‌های مالزی جهت بین‌المللی شدن عبارتند از: برگزاری دوره کارشناسی و تحصیلات تکمیل مشترک، انجام طرح پژوهشی مشترک، مشارکت در سمینارهای بین‌المللی، و عضویت در انجمن‌های بین‌المللی دانشگاهی. همانند بسیاری دیگر از کشورهای جهان، دارا بودن دانشجوی بین‌المللی برای مالزی از اهمیت خاصی برخوردار است و دولت در این راستا متعهد به ارائه آموزش‌های با کیفیت شده است.

بطور کلی، در اوایل ۱۹۹۰، دولت با بحران خروج پیوسته ارز و گسترش موجودی آموزش عالی مواجه شد و به ارزیابی مجدد مسیرهای آموزش عالی پرداخت و هدف از این امر مواردی از جمله گسترش دسترسی، کنترل هزینه‌های عمومی، اطمینان از کیفیت بخش خصوصی، و در نهایت، تبدیل مالزی به قطب منطقه‌ای آموزش عالی بود (Sivalingam, 2007). این امر منجر به اصلاحات گسترده در آموزش عالی

مالزی شد از جمله آن‌ها افزایش دسترسی به آموزش عالی، توجه به استانداردها، و برون‌رسانی آموزش عالی از طریق خصوصی سازی و بین‌المللی سازی بود (Nga, 2009). علاوه بر این، رقابت شدید بین موسسات آموزش عالی خصوصی و دولتی در مالزی سبب شده تا این موسسات هر چه بیشتر به سمت بین‌المللی شدن حرکت نمایند.

الف- برنامه استراتژیک ملی آموزش عالی مالزی فراتر از ۲۰۲۰:

برنامه استراتژیک ابزار سیاستی مهمی است که دولت را قادر می‌سازد تا چارچوب روشنمندی برای ایجاد تغییرات مورد نیاز تدوین نماید و دانشگاه‌ها را به مسیر مناسبی برای هدایت نماید (Larsen & Langfeldt, 2005). به منظور توسعه موسسات آموزش عالی در مالزی، دولت فدرال برنامه استراتژیک ملی آموزش عالی را در اگوست ۲۰۰۷ اعلام نمود. هدف این برنامه کمک به موسسات آموزش عالی در دستیابی به استانداردهای سطح جهانی و تبدیل مالزی به قطب آموزش عالی در جنوب شرقی آسیا بود (Ministry of Higher Education, 2007). این برنامه به ۴ گام به شرح زیر تقسیم شد:

- فاز ۱- شالوده و بنیان^۲ (۲۰۱۰-۲۰۰۷)
- فاز ۲- تقویت و ارتقا^۳ (۲۰۱۵-۲۰۱۱)
- فاز ۳- برتری^۴ (۲۰۲۰-۲۰۱۶)
- فاز ۴- شکوه و پایداری^۵ (فراتر از ۲۰۲۰)

برنامه استراتژیک بر هفت اقدام استراتژیک تاکید دارد که عبارتند از:

۱. گسترش دسترسی و افزایش کیفیت: این اقدام بر افزایش فرصت‌های دانشگاهی و افزایش دسترسی به آموزش عالی از طریق فراهم کردن فرصت‌های بیشتر برای دانشجویان تمرکز دارد. تا سال ۲۰۲۰ دولت امیدوار است که حدود ۵۰ درصد گروه سنی ۱۷-۲۳ سال وارد آموزش عالی شوند.

2 Laying the foundation

3 Strengthening and enhancement

4 Excellence

5 Glory and sustainability

6 Widening access and enhancing quality

۲. تدریس و یادگیری^۷: بر این مورد تاکید دارد که همه دانشجویان شاغل به تحصیل در موسسات آموزش عالی از مزایای تجارب یادگیری با کیفیت بهره مند شوند.
۳. تحقیق و توسعه^۸: به اهمیت موسسات آموزش عالی در بهبود اکوسیستم نوآوری از طریق تحقیق و توسعه توجه دارد.
۴. تقویت نهاد آموزش عالی^۹: این مولفه به تقاضاهای روزافزون به موسسات آموزش عالی دولتی و خصوصی توجه می‌کند. علاوه بر این دولت هدف دارد که تا ۲۰۲۰ حداقل ۷۵ درصد کارکنان دانشگاه‌های دولتی مدرک دکترا داشته باشند.
۵. تشدید بین‌المللی شدن^{۱۰}: هدف ارتقا اقداماتی است که سبب شکل‌گیری موسسات آموزش عالی دولتی و خصوصی به نحوی که قابلیت رقابت بین‌المللی را داشته باشند؛ می‌باشد.
۶. ارتقا کیفیت یادگیری مادام‌العمر^{۱۱}: هدف این مولفه تشویق افراد به ارتقا دانش و مهارت خود جهت تطابق با نیازهای درحال تغییر بازار کار می‌باشد و دانشگاه‌ها نقش مهمی در توسعه سرمایه انسانی ایفا می‌کند.
۷. تقویت عملکرد وزارت آموزش عالی^{۱۲} (Ministry of Higher Education, 2007).

ب- جذب دانشجوی بین‌المللی:

در آموزش عالی مالزی، موسسات آموزش عالی خصوصی و دولتی مشارکت دارند و رقابت شدید بین این موسسات سبب شده تا هر چه بیشتر به سمت بین‌المللی شدن حرکت نمایند. هزینه تحصیل یکی از عوامل مهمی است که بر انتخاب دانشگاه توسط متقاضیان آموزش عالی تاثیرگذار است. هزینه آموزش می‌تواند تنها

7 Teaching and learning

8 Research and development

9 Strengthening institution of higher education

10 Intensifying internationalization

11 Enhancing quality enculturation of lifelong learning

12 Reinforcing higher education ministry delivery system

شهریه ثبت نام را شامل شود و یا علاوه بر شهریه ثبت نام، مواردی مانند هزینه های زندگی و مخارج سفر به کشور خارجی را نیز در بر گیرد. هنگام تحصیل در موسسات آموزش عالی مالزی، دانشجویان خارجی اجازه کار تمام وقت را ندارند و در نتیجه، لازم است تا این دانشجویان هزینه های زندگی در طی تحصیل را به دقت مدنظر قرار دهند. علی رغم این موضوع که گفته می شود دانشجویان خارجی از نظر وضعیت مالی غنی هستند، با این حال هزینه آموزش از عوامل مهم در انتخاب محل تحصیل به شمار می رود و براین اساس یکی از عواملی که سبب شده تا متقاضیان دانشگاه های دولتی نسبت به دانشگاه های خصوصی بیشتر باشد، مساله هزینه تحصیل در مالزی است (Dora et al., 2009). هزینه زندگی از دیگر عوامل تاثیرگذار بر جذب دانشجوی بین المللی است. هزینه زندگی در مالزی نسبت به اروپا، امریکا، و استرالیا کمتر است و این هزینه پایین زندگی یکی از عواملی است که بر تصمیم گیری دانشجویان نسبت به انتخاب مالزی جهت ادامه تحصیلات دانشگاهی تاثیرگذار است (Edrak et al., 2015).

یکی دیگر از عواملی که بر انتخاب موسسه آموزش عالی توسط دانشجویان بین المللی تاثیرگذار است، نام و رتبه دانشگاهی است. از این رو، موسسات آموزش عالی خصوصی در تلاش روزافزون جهت ارتقا و ایجاد یک تصویر منحصر به فرد هستند تا بتوانند ویژگی رقابتی خود را حفظ نمایند (Migin et al., 2015). آموزش در دانشگاه های خصوصی مالزی به زبان انگلیسی صورت می گیرد، در حالی که زبان مالایایی به عنوان زبان رسمی در دانشگاه های دولتی است و این مورد یکی از مزیت های رقابتی موسسات خصوصی است که سبب افزایش جذب دانشجوی بین المللی شده است (Chang Da, 2007). تعداد دانشجویان بین المللی شاغل به تحصیل در موسسات آموزش عالی خصوصی در سال ۲۰۰۲ برابر ۲۲۸۲۷ نفر بوده، در سال ۲۰۰۶ تعداد دانشجویان بین المللی برابر ۳۶۴۴۹ نفر و در سال ۲۰۱۰، به ۶۲۷۰۵ نفر افزایش پیدا کرده است (Yee, 2014).

ج- کارکنان و هیات علمی:

یکی دیگر از مولفه هایی که در بین المللی سازی آموزش عالی مدنظر قرار می گیرد، صلاحیت و شایستگی کارکنان، هم کارکنان اداری و هم آموزشی، است که در

دستیابی به استراتژی و برنامه بین‌المللی سازی نقش مهمی دارند (Yee, 2014). اعضای هیات علمی نقش مهمی در تعیین کیفیت موسسه آموزشی در حوزه‌های مربوط به تدریس و یادگیری، پژوهش و توسعه برنامه درسی ایفا می‌کنند و به عبارتی، اعضای هیات علمی پیشرانان فعالیت‌های بین‌المللی سازی هستند و متعاقبا اثربخشی کوشش‌های در راستای بین‌المللی سازی را تعیین می‌نمایند (Santhi, 2010). بر این اساس، توجه به شایستگی و صلاحیت کارکنان موسسات آموزش عالی از نکاتی است که مورد تاکید قرار می‌گیرد.

د- همکاری در غالب برنامه اراسموس ماندوس:

اراسموس ماندوس یک برنامه همکاری و پویا در حوزه آموزش عالی است و هدف این برنامه، ارتقا کیفیت آموزش عالی اروپا و ارتقا گفتگو و درک بین افراد و فرهنگ‌ها از طریق همکاری با کشورهای ثالث^{۱۳} می‌باشد. علاوه بر این، این برنامه به توسعه منابع انسانی و ظرفیت‌های همکاری بین المللی با موسسات آموزش عالی در کشورهای ثالث از طریق افزایش تحرک و جابجایی بین اتحادیه اروپا و این کشورها می‌پردازد. اراسموس ماندوس از طریق سه اقدام اجرا می‌شود که عبارتند از:

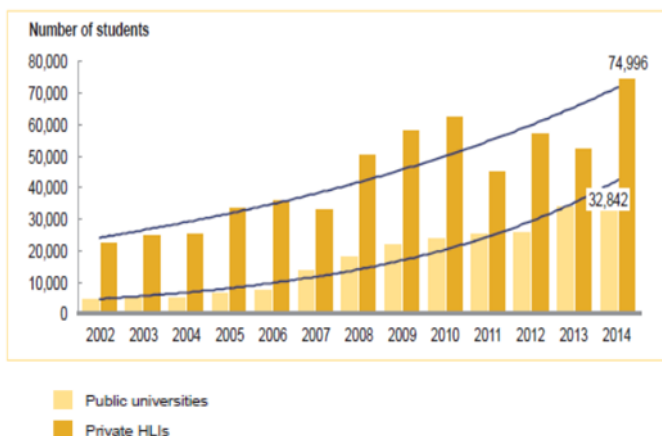
- اقدام ۱: برنامه‌های مشترک ممتاز در سطوح ارشد و دکترا،
 - اقدام ۲: مشارکت بین موسسات آموزش عالی کشورهای اروپایی و کشورهای ثالث، به منظور جابجایی در تمام سطوح دانشگاهی،
 - اقدام ۳: ترویج آموزش عالی اروپا از طریق پروژه‌هایی برای افزایش میزان جذابیت اروپا به عنوان مقصد تحصیلی عالی در سطح جهانی.
- فعالیت و مشارکت‌های مالزی در رابطه با برنامه اراسموس ماندوس، به شرح زیر می‌باشد:

اقدام ۱ و مالزی: این اقدام شامل برنامه‌های مشترک در سطوح ارشد و دکترا می‌باشد، به این صورت که دوره ارشد EM و یا دکترای Joint توسط کنسرسیومی از موسسات آموزش عالی (تحصیل در حداقل دو موسسه آموزش عالی) ارایه می‌شود و

تمام هزینه تحصیل به دانشجو پرداخت می‌گردد.

اقدام ۲ و مالزی: این اقدام شامل مشارکت بین مؤسسات آموزش عالی اروپا و مؤسسات آموزش عالی کشورهای غیر اروپایی است و تاکید بر همکاری و انتقال دانش چگونگی می‌باشد. طول مدت بهره‌مندی افراد کمک هزینه تحصیلی متغیر و بین یک تا سه سال تحصیلی می‌باشد.

اقدام ۳ و مالزی: اقدام ۳ شامل پروژه‌های ترویجی است که از طرح‌های فراملی و مطالعات و پروژه‌هایی که سبب ترویج آموزش عالی اروپا شود حمایت می‌کند. به‌طور کلی، از جمله مزیت‌هایی که همکاری در برنامه اراسموس ماندوس برای مؤسسات آموزش عالی دارد، عبارتند از: برقراری ارتباطات بیشتر و نزدیک‌تر بین مؤسسات آموزشی، ارتقا کیفیت تدریس و یادگیری، برقراری مکانیزم‌هایی برای تسهیل جابجایی دانشجویان و دانشگاهیان، و افزایش محبوبیت و اعتبار جهانی دانشگاه از طریق مشارکت در برنامه‌های با کیفیت و ممتاز.

نمودار ۱۶- تعداد دانشجویان خارجی مشغول به تحصیل در مؤسسات آموزش عالی دولتی و خصوصی

منبع: The Guardian, 2014

چرا مالزی به یک مقصد تحصیلی ترجیحی برای دانشجویان تبدیل شده است؟

گزارش یونسکو در خصوص آموزش عالی آسیا (۲۰۱۴) پنج عامل برجسته را شناسایی کرده است که بر ترجیح دانشجویان برای انتخاب مالزی تأثیر می‌گذارد. این موارد به شرح زیر است:

- آسایش فرهنگی: مالزی ظرف ذوب فرهنگ‌ها و قومیت‌ها است. یونسکو تأکید می‌کند که مالزی محیطی دوستانه به ویژه برای دانشجویان مسلمان فراهم می‌کند، که ارزش‌ها و شیوه‌های آنها درک، به اشتراک گذاشته شده و مورد احترام قرار می‌گیرد.
- هزینه: هزینه‌های دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد در مالزی بسیار مقرون به صرفه است.
- ارزش برای پول: یونسکو بیان می‌دارد که کیفیت قوی آموزش عالی مالزی به عنوان نمایانگر ارزش برای پول تلقی می‌شود.
- زبان آموزش: بسیاری از برنامه‌ها به زبان انگلیسی تدریس می‌شوند، که برای دستیابی به فرصت‌های شغلی بین‌المللی به عنوان زبانی حیاتی برای تسلط بر آن تلقی می‌شود.
- کیفیت زندگی: مالزی کیفیت زندگی خوبی ارائه می‌دهد و به طور گسترده به عنوان مکانی امن و آرام برای زندگی و تحصیل در نظر گرفته می‌شود.

نمونه دانشگاهی: دانشگاه ملی مالزی

فردی که متقاضی درخواست پذیرش در دوره دکتری است باید دارای یکی از شرایط زیر باشد:

۱. مدرک کارشناسی ارشد از دانشگاه یا هر موسسه آموزش عالی به رسمیت شناخته شده توسط مجلس سنا.
۲. سایر مدارک تحصیلی معادل مدرک کارشناسی ارشد یا داشتن سایر مدارک با تجربه به رسمیت شناخته شده توسط مجلس سنا.
۳. متقاضی که در حال حاضر در یک برنامه کارشناسی ارشد تمام وقت طبق بند ۱(الف) در دانشگاه شرکت می‌کند و توسط کمیته تحصیلات تکمیلی دانشکده یا مرکز مدیریت تحصیلات تکمیلی گواهی می‌شود تا با تایید رئیس دانشکده به

برنامه دکترا تغییر وضع یابد.

۴. مدرک لیسانس با نمرات عالی از دانشگاه یا هر موسسه آموزش عالی که توسط مجلس سنا به رسمیت شناخته شده باشد.

۵. سایر مدارک به رسمیت شناخته شده توسط سنا که از طریق اعتباربخشی آموزش تجربی قبلی (APEL) یا از طریق شناسایی یادگیری قبلی (RPL) به دست آمده است.

الزامات تسلط به زبان انگلیسی:

متقاضی بین‌المللی باید شرایط مهارت زبان انگلیسی را به شرح زیر داشته باشد:

۱. نمره آزمون تافل (۵۵۰) یا آیلتس (۶).
۲. برای برنامه‌های خاص، متقاضی باید در آزمون تعیین سطح زبان انگلیسی (EPPT) شرکت کند و اگر نتواند به سطح مشخص شده در برنامه دست یابد، داوطلب باید حداکثر دو (۲) ترم قبل از اینکه مجاز به ثبت نام در برنامه تحصیلی باشد در مازول مهارت زبان انگلیسی (EPM) شرکت کند و قبول شود.
- برای متقاضیان بین‌المللی که رساله خود را به زبان‌های مالایی یا عربی می‌نویسد، ممکن است از شرایط مندرج در بند (۱) معاف شود، اما داوطلب باید در آزمون تعیین سطح زبان انگلیسی (EPPT) شرکت کند. و اگر نتواند سطح مشخص شده در برنامه را کسب کند، داوطلب باید در مازول مهارت زبان انگلیسی (EPM) شرکت کند و بگذراند.
- یک داوطلب بین‌المللی که دارای مدارک تحصیلی است که از هر دانشگاه محلی به رسمیت شناخته شده توسط مجلس سنا به دست آمده است، ممکن است از شرایط مندرج در بند (۱) مستثنی شود، اما داوطلب باید در آزمون تعیین سطح زبان انگلیسی (EPPT) شرکت کند و اگر نتواند سطح مشخص شده توسط برنامه را به دست آورد، او باید در مازول مهارت انگلیسی (EPM) شرکت کند و بگذراند.
- دانشکده/مؤسسه ممکن است برای داوطلب بین‌المللی که اصالتاً از کشوری است که زبان انگلیسی زبان رسمی آن است یا دارای مدارک تحصیلی است که از هر مؤسسه آموزش عالی که از زبان انگلیسی استفاده می‌کند به دست آمده است، از شرایط تعیین شده در زیرمجموعه (۱) معاف باشد.

ترکیه

اولویت‌های ملی کشور ترکیه برای بین‌المللی شدن آموزش عالی در دو سند اصلی مشخص شده است: برنامه یازدهم توسعه این کشور و برنامه استراتژیک CoHE برای بین‌المللی شدن (۲۰۱۸-۲۰۲۲).

برنامه یازدهم توسعه

برنامه یازدهم توسعه ترکیه (۲۰۱۹-۲۰۲۳) شامل اهداف استراتژیک مختلفی برای افزایش جذب و پذیرش دانشجوی خارجی به دانشگاه‌های ترکیه است. اهداف استراتژیک برای توسعه بین‌المللی شدن آموزش عالی به روش‌های زیر بیان شده است:

- ارتقاء دانشگاه‌های ترکیه برای مخاطبان بین‌المللی،
- افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی واجد شرایط،
- افزایش نسبت اعضای هیات علمی واجد شرایط بین‌المللی در میان تعداد کل دانشجویان،
- افزایش تعداد برنامه‌های ارایه شده به زبان خارجی،
- افزایش محل اقامت برای دانشجویان بین‌المللی،
- توسعه ظرفیت‌های نهادی آموزش عالی (با توجه به بین‌المللی سازی).

برنامه استراتژیک CoHE برای بین‌المللی شدن

با توجه به سند استراتژی بین‌المللی شدن آموزش عالی (۲۰۱۸-۲۰۲۲، CoHE, 2017)، هدف اصلی بین‌المللی شدن جذب دانشجویان و کارکنان بین‌المللی بیشتر است. ابزارهای کلیدی برای دستیابی به این هدف عبارتند از: اصلاحات بولونیا، پروژه TURQUAS، برنامه اراسموس پلاس، برنامه بورس تحصیلی ترکیه، برنامه تبادل مولانا، برنامه‌های تحصیلی مشترک، برنامه تحرک بین‌المللی مبتنی بر پروژه، پروژه YABSIS (پایگاه داده برای اساتید بین‌المللی)، مقررات رسمیت شناختن مدارس، سیاست‌های دانشجویان بین‌المللی دکترا برای اقامت در ترکیه پس از فارغ‌التحصیلی، بورسیه تحصیلی برای دانشجویان بین‌المللی از جمله تضمین شغل،

و ادغام دانشجویان مهاجر در آموزش عالی.

اهداف استراتژیک اصلی برای سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۲۲ به این صورت تعریف می‌شوند که در درجه نخست آموزش عالی ترکیه را به یک مکان بین‌المللی جذاب تبدیل می‌کند، از طریق:

- افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی،
- افزایش تعداد اعضای هیئت علمی بین‌المللی،
- جذب اعضای هیئت علمی بین‌المللی از طریق "مهاجرت معکوس نخبگان"،
- افزایش تعداد تفاهم‌نامه‌های همکاری و شرکت کنندگان در برنامه‌های تحرک دانشجویی و کارکنان،
- افزایش فرصت‌های اسکان برای دانشجویان بین‌المللی،
- افزایش پتانسیل همکاری بین‌المللی موسسات آموزش عالی،
- افزایش به رسمیت شناختن بین‌المللی نظام آموزش عالی ترکیه،
- افزایش تعداد برنامه‌های آموزشی به زبان‌های خارجی، افزایش ظرفیت تدریس دانشگاهیان در زبان‌های خارجی،
- افزایش تعداد موافقت‌نامه‌های همکاری با دولت‌های خارجی و موسسات چند ملیتی.

هدف دوم توسعه ظرفیت نهادی برای آموزش عالی بین‌المللی است، از طریق:

- ایجاد دفاتر بین‌المللی در دانشگاه‌ها،
- تضمین تامین منابع انسانی واجد شرایط و کافی برای بین‌المللی شدن،
- ایجاد مکانیسم‌های ارتباطی برای کار بین سازمانی در زمینه قوانین، تحولات و روندهای جاری در زمینه بین‌المللی شدن،
- استخدام «مشاوران آکادمیک» مسئول برای آموزش عالی در کشورهای هدف.

دولت ترکیه اهمیت قابل توجهی به جریان جابجایی دانشجو و افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی قایل است. تعداد دانشجویانی که برای تحصیل به خارج از مرزها رفته‌اند برابر ۴۷۵۴۶ بوده است (یونسکو، ۲۰۲۱) و مهم‌ترین مقصد هدف به صورت نمودار زیر است.

نمودار ۱۷- ۵ مقصد هدف اصلی دانشجویان ترکیه برای تحصیل

منبع: UNESCO, 2021

نمودار زیر بیشترین تعداد دانشجویان بین‌المللی در ترکیه را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود بیشترین دانشجویان بین‌المللی در ترکیه از کشورهایی هستند که با این کشور دارای همبستگی‌های فرهنگی، تاریخی، و منطقه‌ای هستند. به دیگر سخن، ترکیه به عنوان یک قطب منطقه‌ای عمل می‌کند که توسط اتحاد و همبستگی‌های فرهنگی و تاریخی با دیگر کشورها و جوامع منطقه تقویت می‌شود. لذا، استراتژی بین‌المللی شدن ترکیه توسط تقویت این همبستگی‌ها برانگیخته می‌شود تا انگیزه‌های اقتصادی (Kondakci et al., 2016).

نمودار ۱۸- تعداد دانشجویان خارجی ۵ کشور اول که ترکیه را برای تحصیل انتخاب کرده‌اند

منبع: CoHE, 2019

شرایط درخواست برای مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا در ترکیه:

علی‌رغم تفاوت شرایط پذیرش از مؤسسه‌ای به مؤسسه دیگر، مدارک کلی که برای درخواست و پذیرش در دانشگاه‌های ترکیه موردنیاز است، به صورت زیر می‌باشد:

شرایط درخواست برای برنامه‌های کارشناسی در ترکیه:

- مدرک دبیرستان سطح O و A یا معادل آن
- کپی پاسپورت اسکن شده
- اختیاری: گواهی نمره انگلیسی (تافل، آیلتس یا آزمون مهارت یک دانشگاه در بدو ورود)

شرایط درخواست برای برنامه‌های کارشناسی ارشد در ترکیه:

- مدرک دبیرستان سطح O و A یا معادل آن
- مدرک لیسانس
- ریز نمرات لیسانس
- کپی پاسپورت اسکن شده
- اختیاری: آخرین CV یا رزومه
- اختیاری: گواهی نمره انگلیسی (تافل، آیلتس یا آزمون مهارت یک دانشگاه در بدو ورود)

شرایط درخواست برای برنامه‌های دکترا در ترکیه:

- مدرک دبیرستان سطح O و A یا معادل آن
- مدرک لیسانس
- ریز نمرات لیسانس
- فوق لیسانس
- ریز نمرات کارشناسی ارشد
- آخرین CV یا رزومه
- کپی پاسپورت اسکن شده
- پیشنهاد پایان نامه (۱ تا ۲ صفحه)
- اختیاری: گواهی نمره انگلیسی (تافل، آیلتس یا آزمون مهارت یک دانشگاه در بدو ورود).

بخش ج: بایدها، نبایدها و پیامدهای پذیرش دانشجوی خارجی

آنچه به عنوان پذیرش دانشجوی خارجی مطرح می شود یک نقطه یا هدف نیست، بلکه یک گام از چند گام در مسیری است که با جذب دانشجوی خارجی شروع شده و سپس، پذیرش، حفظ و ادامه تحصیل، پرورش دانش آموختگانی ماهر و رضایت مند را به دنبال دارد. براین اساس، پیش از پرداختن به بایدهای پذیرش دانشجوی خارجی لازم است بایدهای جذب دانشجوی خارجی مورد توجه قرار بگیرد و به عبارتی، این دو موضوع لازم و ملزوم یکدیگر هستند. تا جذب صورت نگیرد، پذیرش بی معنا خواهد بود و چنانچه بایدها و الزامات جذب دانشجوی خارجی به خوبی مدنظر قرار گیرد و تعداد متقاضیان تحصیل در دانشگاه های ایران افزایش یابد، می توان بهترین و نخبه ترین افراد را از میان متقاضیان برگزید و پذیرش نمود و پیامدهای مثبت بیشتری را در راستای بین المللی شدن آموزش عالی فراهم آورد. با ذکر این موضوع و ضمن اشاره به این نکته که شرایط تحریم های بین المللی در جذب دانشجوی خارجی تاثیر دارد (سطح کلان)، با این حال بایدهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را می توان در سطوح میانی (قوانین و سیاست های ملی کشور و سطح کلان آموزش عالی) و خرد (دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی) مطرح نمود. موضوع نبایدها در پذیرش دانشجوی خارجی مربوط است به هرآنچه که باعث می شود تا تلاش های صورت گرفته در مسیر جذب و پذیرش دانشجوی خارجی با شکست و عدم موفقیت همراه گردد. به دیگر سخن، هر آنچه باعث شود تا دانشجوی خارجی تجربه و خاطره ناخوشایندی از زندگی و تحصیل در ایران پیدا کند و با یاس و ناامیدی از تحصیل سخن بگوید؛ را بایستی از جمله نبایدها در پذیرش دانشجوی خارجی مورد توجه قرار داد.

بایسته ها در سطح میانی:

اولین موضوعی که در سطح میانی نهاد آموزش عالی باید بدان توجه شود، ایجاد یک تصویر جامع و اجماع نظر بین بازیگران و کنشگران بین المللی شدن آموزش عالی در خصوص هدف و آینده بین المللی شدن و شرایط جذب و پذیرش دانشجوی خارجی است. بایسته است تصمیم گیرندگان، برنامه ریزان و مجریان با دید آینده-

نگارانه و آینده‌پژوهانه چشم‌انداز و آینده مطلوب را در نظر بگیرند و در مسیر دستیابی به هدف برنامه‌ریزی‌های معطوف به هدف صورت دهند.

بایسته دیگر در جذب و پذیرش دانشجوی خارجی شامل برجسته نمودن مزیت‌های رقابتی و نسبی دانشگاه‌های ایران برای تحصیل است. کسب استانداردهای بالای آکادمیک نقش مهمی در برندیابی و مزیت رقابتی در عرصه بین‌المللی دارد. بایسته است مزیت‌های نسبی دانشگاه هدف و رشته‌های تحصیلی خاص شناسایی شده و همچنین، از نظر کشورهایی که باید در اولویت برای پذیرش دانشجوی خارجی باشد، برنامه‌ریزی‌های لازم صورت گیرد. رشته‌های تحصیلی که دارای جذابیت و تقاضای بیشتری برای دانشجویان خارجی است می‌تواند هدف گذاری خوبی برای پذیرش دانشجوی خارجی باشد. از نظر کشورهایی که می‌تواند هدف جذب و پذیرش دانشجوی خارجی باشد، اولویت دادن به کشورهایی که از لحاظ فرهنگی به کشور ما نزدیک است، می‌تواند بازده خوبی را به همراه داشته باشد.

یکی دیگر از عوامل مهم در جذب دانشجویان بین‌الملل مساله زبان آموزش است. با تاکید بر اهمیت برگزاری دوره‌های آموزش زبان فارسی که بسیار مفید و اثربخش است و نیز تاکید بر اقدامات مطرح در نقشه جامع علمی کشور که بر پذیرش دانشجوی خارجی به منظور گسترش زبان فارسی اشاره کرده است؛ اما موضوعی که قابل توجه است اینست که چنانچه درصدد باشیم تا جذب دانشجویان خارجی را افزایش دهیم، لازم است تا به موضوع زبان واسط در آموزش نیز توجه ویژه‌ای شود. علاوه بر این، توجه به ارتقای سطح زبان انگلیسی کارکنان و دانشگاهیان نیز موضوع مهمی است که باید مورد توجه قرار گیرد. زبان انگلیسی زبان گفتگو است و اکثر مردم جهان در روابط بین‌المللی و ارتباط با یکدیگر از زبان انگلیسی استفاده می‌کنند. از آنجا که بسیاری از افراد ایرانی آشنایی چندانی با زبان انگلیسی ندارند و نمی‌توانند ارتباطات مناسب و در حد کافی با یک فرد خارجی‌زبان برقرار نمایند؛ این امر سبب خواهد شد تا دانشجویان خارجی که به زبان فارسی تسلط ندارند با مشکل برقراری ارتباط مواجه شوند و در نتیجه، مزیت رقابتی در این زمینه کمرنگ شود. لذا، لازم است تا برنامه‌ریزی‌های ویژه‌ای برای ارتقای زبان انگلیسی کارکنان دانشگاه صورت گیرد. البته همزمان با این امر، لازم است تا کیفیت و کمیت دوره-

های آموزش زبان فارسی نیز ارتقا یابد؛ تا مطابق با آنچه در اهداف کلان نظام علم و فناوری کشور (نقشه جامع علمی کشور) بیان گردیده است بتوان به ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی نیز جامه عمل پوشاند و زبان فارسی را به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهان توسعه داد.

بایسته‌ها در سطح خرد:

نام، برند و اعتبار دانشگاه از جمله عواملی که بر جذب دانشجوی خارجی تاثیرگذار است. لذا، دانشگاه‌ها برای جذب و پذیرش هرچه بیشتر دانشجوی خارجی بایستی تلاش نمایند تا با ارتقای کیفیت فعالیت‌ها هرچه بیشتر نام و اعتبار خود را برجسته نموده و به برندی در این خصوص تبدیل شوند. بدون شک یکی از مواردی که بر انتخاب دانشگاه توسط متقاضیان تاثیرگذار است، رتبه دانشگاه در رتبه‌بندی‌های جهانی است. لذا، تلاش دانشگاه‌ها برای بهبود رتبه خود در رتبه‌بندی‌های جهانی مساله‌ای است که جذب دانشجوی خارجی بیشتری را به همراه خواهد داشت. البته این موضوع را نیز نباید فراموش کرد که صرف حضور و ارتقای جایگاه دانشگاه در رتبه‌بندی‌های دانشگاهی به معنای بین‌المللی بودن دانشگاه نیست. بلکه این امر یک گام از چندین گام ضروری برای جذب دانشجوی خارجی و لذا، لازم است تا شرایط چندگانه و چندبعدی برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی در نظر گرفته شود.

هنگامی که صحبت از جذب و پذیرش دانشجوی خارجی می‌شود بایسته است به کیفیت آموزش‌های ارائه شده و محتوای آموزشی که در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود نیز توجه دقیق نمود و برنامه درسی را از این دیدگاه نیز بازبینی و بازنگری نمود. دانشجویان خارجی که در کشور تحصیل می‌کنند پس از دانش‌آموختگی باید به دانش و مهارت روز و بین‌المللی مجهز باشند و چنانچه مطالب و محتوای آموزشی ناکارآمد و قدیمی باشد، پیامد منفی و تبلیغ منفی را برای دیگر متقاضیان تحصیل در ایران ایجاد می‌کند. لذا، استانداردسازی محتوای آموزشی باید مدتوجه قرار بگیرد.

لازم است دانشگاه‌ها از ارتباطات و همکاری‌های علمی استادان با اساتید خارجی مطرح و شاخص رشته‌های تحصیلی استقبال نمایند و این موضوع را تشویق کنند.

اگر دانشگاه‌های کشور بخواهند جذب و پذیرش دانشجوی خارجی بیشتری داشته باشند، باید بتوانند به خوبی میزبان استادان و دانشجویان خارجی در شکل‌های مختلف مانند برنامه‌های آموزشی و پژوهشی کوتاه‌مدت و بلندمدت باشند. همین عامل سبب می‌شود تا دانشجوی خارجی در صورت داشتن تجربه مثبت از دوره آموزشی طی شده یا برنامه تحصیلی مشترک، تبلیغ مثبتی از دانشگاه‌های ایران داشته باشد. علاوه بر این، چنانچه از دانشجویان خارجی استقبال خوبی صورت بگیرد و مراحل پذیرش روند سهل و سریعی داشته باشد، می‌توان پیش‌بینی کرد که این برخورد اولیه و نخستین تجربه و خاطره بر رضایت دانشجوی خارجی موثر بوده و با احتمال زیاد دانشگاه شاهد دانشجوی خارجی بیشتری در آینده خواهد بود. دانشگاهی می‌تواند در مسیر جذب و پذیرش دانشجوی خارجی موفق شود که فضای بین‌فرهنگی را در دانشگاه به خوبی ایجاد کرده باشد و امکان پذیرش افراد دارای اندیشه‌ها، ملیت‌ها و ادیان متفاوت میسر باشد.

همانطور که بررسی منتخبی از کشورها و دانشگاه‌های خارجی نشان داد، علاوه بر الزامات و شرایط کلی که کشورها در پذیرش دانشجویان خارجی در نظر می‌گرفتند، دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها نیز شرایط اختصاصی نیز برای پذیرش دانشجوی خارجی داشتند. براین اساس، بایسته است دانشگاه‌های ایران نیز از سطح مناسب استقلال در پذیرش دانشجوی خارجی برخوردار باشند و با تدوین شیوه‌نامه و دستورالعمل‌ها ریل‌گذاری‌های مناسبی صورت دهند. دانشگاه تهران از جمله دانشگاه‌هایی است که آیین‌نامه پذیرش دانشجویان غیرایرانی در دانشگاه تهران را در (۱۳۸۹) تصویب نموده و اجرا می‌سازد. ماده ۳ و ماده ۸ این آیین‌نامه بر شرایط پذیرش و شهریه تحصیلی دانشجویان غیرایرانی اشاره دارد که در ذیل بدان پرداخته شده است.

مطابق ماده ۳ آیین‌نامه، شرایط پذیرش به صورت زیر است:

۱-۳- داشتن گواهی پایان دوره متوسطه، کارشناسی و کارشناسی‌ارشد با معدل کل حداقل ۱۴ از ۲۰ یا معادل آن به ترتیب برای ورود به دوره‌های کارشناسی، کارشناسی‌ارشد و دکتری.
تبصره ۱: پذیرش صرفاً در رشته‌هایی صورت می‌پذیرد که اتباع خارجی مجاز به تحصیل آن در دانشگاه‌های جمهوری اسلامی ایران می‌باشند.

تبصره ۲: مدرک تحصیلی و ریزنمرات صادره از مدارس و دانشگاه‌های خارجی باید مورد تأیید نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در آن کشور و یا سفارت کشور متقاضی و وزارت امور

خارجہ جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته و در صورتی که به زبان انگلیسی نباشد به همراه ترجمه رسمی فارسی ارایه گردد.

تبصره ۳: مدرک دیپلم صادره از کشور افغانستان برای ورود به دوره کارشناسی باید ممهور به مهر تأیید وزارت معارف و وزارت امور خارجہ افغانستان و همچنین سفارت جمهوری اسلامی ایران در کابل باشد.

تبصره ۴: پذیرش داوطلبانی که دارای مدرک کاردانی می‌باشند در دوره‌های کارشناسی بلامانع است. تطبیق واحدها بر عہدہ گروه آموزشی است.

تبصره ۵: پذیرش متقاضیانی که همزمان در هر گونه مؤسسه آموزش عالی یا دانشگاه و یا هر مقطع تحصیلی دیگر در ایران مشغول به تحصیل می‌باشند ممنوع است.

۳-۲- داشتن گذرنامه با حداقل شش ماه اعتبار

تبصره ۶: در خصوص مدارک هویتی معتبر اتباع کشورهای افغانستان و عراق به آخرین بخشنامه اداره کل امور دانشجویان داخل وزارت متبوع استناد می‌شود.

۳-۳- توانایی مالی برای پرداخت شهریه تحصیلی دانشگاه و هزینه‌های زندگی در تهران

۳-۴- تسلط کافی به زبان فارسی با ارایه گواهی موفقیت در آزمون زبان فارسی از موسسه لغت نامہ دهخدا و مرکز آموزش زبان فارسی

تبصره ۷: متقاضیان حسب نظر موسسه لغت نامہ دهخدا و مرکز بین‌المللی آموزش زبان فارسی پس از اخذ پذیرش دانشگاه و قبل از شروع دوره تحصیلی، در مرکز مذکور و یا دیگر مراکز دانشگاهی، به آموزش زبان فارسی می‌پردازند.

۳-۵- داوطلبان بورسیہ دولت جمهوری اسلامی ایران علاوه بر مدارک فوق ملزم به ارایہ معرفی‌نامہ از شورای بورس دانشجویان غیرایرانی وزارت متبوع می‌باشند.

تبصره ۸: در مورد بورسیہ‌های دانشگاه تهران ارائه معرفی نامہ از طرف دبیرخانہ شورای بورس دانشگاه الزامی است.

۳-۶- متقاضی ورود به دوره کارشناسی ارشد و دکترا موافقت پذیرش را از استاد راهنما (برای مقطع دکترا حداقل دانشیار) که به تأیید معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی پردیس/ دانشکده/ مرکز مستقل مذکور رسیده، به دفتر پذیرش دانشجویان غیر ایرانی ارائه نماید.

تبصره ۹: دانشجوی غیر ایرانی در مقطع دکترا در سهمیه تعداد پایان نامہ های استاد راهنما محسوب نمی‌شود.

مطابق مادہ ۸ آیین‌نامہ، شهریه تحصیلی به صورت زیر تعیین گردیده است:

۸-۱- میزان شهریه تحصیلی دانشجویان غیربورسیہ توسط هیأت امنای دانشگاه تعیین می‌گردد.

۸-۲- دانشجوی بورسیہ از پرداخت هزینه شخصی معاف می‌باشد. در صورتی که سنوات بهره‌مندی از بورس دانشجوی تمام شود ولی ادامہ تحصیل وی از نظر مقررات آموزشی بلامانع باشد سنوات باقیمانده به صورت غیربورسیہ و با پرداخت شهریه توسط دانشجوی خواهد بود.

تبصره ۱۲: هزینه درس پیش نیاز (موضوع تبصرہ ۱۰) توسط سازمان بورس کننده و یا دانشجوی پرداخت می‌گردد.

۸-۳- دانشجوی غیربورسیہ ملزم می‌باشد طبق قرارداد آموزشی منعقدشده با دانشگاه نسبت به پرداخت شهریه در موعد مقرر اقدام کند. در غیر این صورت از ادامہ تحصیل وی ممانعت به عمل خواهد آمد.

همچنین، در تدوین آیین‌نامه یا دستورالعمل پذیرش دانشجوی خارجی، رویکرد دانشگاه باید مدنظر قرار گیرد. بسیاری دانشگاه‌ها از این پتانسیل برخوردارند تا با توجه به شرایط و امکانات و منابع انسانی فرصت‌های آموزشی گوناگونی شامل آموزش‌های حضوری، نیمه حضوری، مجازی، و دوره‌های مشترک را در اختیار متقاضیان بگذارند.

یکی دیگر از موارد مهم که برای پذیرش دانشجوی خارجی باید مدنظر قرار گیرد، ارتقای صلاحیت‌های مدیران، اساتید و کارکنان دانشگاه است. استادان دانشگاه‌ها باید خود را در سطح استانداردهای بین‌المللی ارتقا بخشند. علاوه بر این، می‌توان با بهره‌مندی از بهسازی و بالندگی حرفه‌ای، استادان خاصی را با هدف جذب و پذیرش بیشتر دانشجوی خارجی پرورش داد. همچنین، بایسته است تمهیدات و برنامه‌ریزی‌های مدیریتی و عملیاتی همچون نیروی کارشناسی مجرب و مسلط به زبان انگلیسی در بخش پذیرش دانشگاه، ارتقای آگاهی و دانش اعضای دانشگاه نسبت به فرهنگ کشورهای دیگر بالاخص کشورهای فرستنده دانشجوی به ایران، و ارتقای سطح آموزش کشور همسو با سطح آموزش دانشگاه‌های برتر منطقه صورت گیرد.

برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی نیاز به امکانات، منابع و زیرساخت‌های کلیدی، مانند امکانات خوابگاه و رستوران و ... است که در برخی دانشگاه‌ها یا وجود ندارد و یا در کیفیت نامطلوبی است. اگرچه در کوتاه‌مدت بتوان از برخی کشورها با شرایط فعلی دانشجوی جذب کرد اما از بسیاری کشورهای توسعه یافته‌تر جذب دانشجوی با این امکانات و تسهیلات مشکل‌تر خواهد بود و در بلندمدت‌تر نیز تاثیر منفی بر جذب و نرخ دانشجویان خارجی خواهد گذاشت.

پیامدهای پذیرش دانشجوی خارجی

جذب و پذیرش دانشجوی خارجی به کشور می‌تواند مزایا و پیامدهای گوناگونی مانند تقویت جایگاه علمی و فناوری ایران، افزایش زمینه‌های مطالعاتی، تقویت تحقیقات و تولیدات علمی، بهره‌وری اقتصادی و منافع مالی و بسیاری دیگر پیامدهای مثبت به همراه بیاورد. مطابق با آیین‌نامه پذیرش دانشجوی غیرایرانی-

غیربورسیه در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور (۱۳۹۴) اهداف پذیرش دانشجویان غیرایرانی-غیربورسیه عبارتند از:

- توسعه دیپلماسی علمی از طریق پذیرش متقاضیان و داوطلبان تحصیل در جمهوری اسلامی ایران از کشورهای دیگر،
 - تقویت جایگاه علمی و فناوری جمهوری اسلامی ایران در منطقه و جهان،
 - ارتقای سطح تعاملات بین‌المللی دانشگاه‌های کشور،
 - شناساندن ظرفیت‌های علمی، آموزشی و فناوری جمهوری اسلامی ایران.
- مطابق با آیین‌نامه پذیرش دانشجویان غیرایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵) اهداف پذیرش دانشجویان غیرایرانی عبارتند از:
- گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایجاد و تقویت کرسی‌ها و گروه‌های زبان و ادبیات فارسی،
 - گسترش روابط علمی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با کشورهای دیگر جهان،
 - حمایت از جوانان مستعد کشورهای اسلامی،
 - فراهم نمودن بستر مناسب برای شناساندن بیشتر و بهتر جمهوری اسلامی،
 - معرفی، نشر و توسعه فرهنگ ایرانی اسلامی،
 - کمک به رشد و توسعه بهداشت و درمان در کشورهای اسلامی و در حال توسعه،
 - تربیت متخصصان متعهد به منظور کمک به خودکفایی علمی کشورهای اسلامی.
- براساس نکات مستخرج از مصاحبه صورت گرفته با خبرگان و صاحب‌نظران آموزش عالی که دارای تجربه علمی و اجرایی در حوزه بین‌المللی شدن آموزش عالی بودند؛ سه محور کلیدی پیامدهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را می‌توان در دسته‌های: پیامدهای علمی و آموزشی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی، و پیامدهای اقتصادی مطرح نمود.

در بعد اجتماعی و فرهنگی:

جذب و پذیرش دانشجوی خارجی سبب گسترش افق فرهنگی و درک دانشجویان از فرهنگ‌های کشورهای مختلف می‌شود. به دیگر سخن، ورود دانشجویان خارجی به کشور و همچنین، بهره‌مندی از روش‌های مختلف تحرک و جابجایی بین‌المللی دانشجویان مانند فرصت مطالعاتی و دوره‌های کوتاه‌مدت، فرصت‌هایی برای دانشجویان ایجاد می‌کند تا مهارت‌های بین فرهنگی خود را توسعه دهند. از دیگر پیامدهای مثبت پذیرش دانشجوی خارجی توسعه روابط فرهنگی و معرفی فرهنگ ایرانی و اسلامی و گسترش زبان فارسی است. در راهبردهای ملی مربوط به راهبرد کلان ۹ نقشه جامع علمی کشور نیز "توسعه زبان فارسی به عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهان" اشاره شده است.

بین‌المللی شدن آموزش عالی و جریان تبادل دانشجو سبب می‌شود دانشجویانی تربیت شوند که دانش، مهارت و صلاحیت‌های بین‌المللی را کسب کرده‌اند و به دیگر سخن، از این گذر، گام تسهیل بخشی برای تربیت شهروند جهانی برداشته می‌شود. ارتقای هویت ملی، ارتقای تفاهم و درک متقابل بین‌المللی و بین فرهنگی از دیگر پیامدهای مثبت در بعد اجتماعی و فرهنگی جذب و پذیرش دانشجوی خارجی است.

در بعد علمی و آموزشی:

جذب و پذیرش دانشجوی خارجی و نیز، جابجایی دانشجویان فرصتی را برای توسعه یادگیری و تبادل دانش علمی فراهم می‌آورد. گسترش ارتباطات بین‌المللی و گسترش پژوهش‌های علمی و مبتنی بر بازار از پیامدهای مثبت در بعد علمی و آموزشی است که پذیرش دانشجوی خارجی می‌تواند به همراه داشته باشد. همچنین، با افزایش تعداد دانشجویان خارجی و ارتقا کیفیت آموزش و افزایش پژوهش‌های مشترک، رتبه و برند دانشگاه‌های کشور در شاخص‌های بین‌المللی پیشرفت می‌کند. بین‌المللی شدن آموزش عالی و تبادل دانشجو سبب می‌شود تا پدیده فرار مغزها که موضوعی ناخوشایند است، به گردش مغزها تبدیل گردد که این امر خود بر توسعه علمی کشور تاثیرگذار است. دسترسی به نظریات و پژوهش-

های جدید، تنوع بدنه دانشجویی و فراهم آمدن فرصت‌های جذب مغزها، بهبود کیفیت آموزشی و تحصیلی، شناخت بیشتر در مورد حوزه مورد مطالعه، رقابت-پذیری بیشتر در میان دانشگاه‌ها، ارتقای استانداردهای کیفیت آموزش و دستیابی به استانداردهای بین‌المللی، ایجاد پیوندهای علمی قوی‌تر و استفاده بیشتر از منابع به روز دنیا، فراهم آوردن زمینه‌های همکاری بیشتر توسط دانشگاهیان، توسعه حرفه-ای از دیگر پیامدهای مثبت جذب و پذیرش دانشجوی خارجی در بعد علمی و آموزشی می‌باشد.

در بعد اقتصادی:

افزایش پذیرش دانشجویان شهریه‌پرداز می‌تواند به تنوع و افزایش درآمد اختصاصی دانشگاه و حاصل از تحصیلات تکمیلی منجر گردد. همچنین، این موضوع بر درآمد کشورها نیز اثر مثبت دارد. مطابق با آمار منتشر شده توسط سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، درآمد کشورها از جذب و پذیرش دانشجویان خارجی افزایش چشمگیری داشته است که نشان از آن دارد دانشجویان بسیاری تمایل به تحصیل در خارج از کشور خود دارند. علاوه بر این، رشد پیوندهای اقتصادی و رقابت اقتصادی، بهره‌وری اقتصادی و منافع مالی از دیگر پیامدهای مثبت جذب و پذیرش دانشجوی خارجی در بعد اقتصادی می‌باشد.

در کنار پیامدهای مثبت بی‌شماری که می‌توان برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی برشمرد نباید از عوامل و مواردی که ممکن است پیامدهای منفی به همراه داشته باشد، غافل شد. همانطور که در بخش بایدهای پذیرش دانشجوی خارجی مطرح شد، استقبال خوب و مناسب از دانشجوی خارجی و حس مثبت دریافت شده از برخورد اولیه کارکنان دانشگاه با دانشجوی خارجی سبب می‌شود که تبلیغ مثبتی برای دانشگاه فراهم شود. در مقابل، چنانچه دانشجوی خارجی که با توان و پتانسیل مناسب وارد دانشگاه می‌شود، با بروکراسی‌ها و روندهای طولانی پذیرش و ثبت نام مواجه شود و برخورد نامناسب برخی از کارکنان یا دانشجویان را شاهد باشد و یا در حوزه آموزش و پژوهش از خلاقیت، مهارت و توانمندی وی استفاده مطلوب صورت نگیرد، با توجه به

گسترده‌ی شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی، تبلیغ منفی برای دوستان و آشنایان علاقمند به تحصیل در ایران ایجاد خواهد نمود و خود این مساله بر جذابیت ایران و دانشگاه‌های ایرانی برای تحصیل دانشجویان خارجی تاثیرگذار خواهد بود.

این موضوع را باید به خاطر داشت که بی‌توجهی به استانداردها و پروتکل‌های جذب، پذیرش و حفظ و ارتقای دانشجوی خارجی می‌تواند نارضایتی دانشجویان خارجی را به همراه داشته باشد که نتیجه‌ای جز گسترش بی‌اعتمادی به دانشگاه-های ایران و محدود شدن نیمرخ علمی دانشگاه‌های ایران در خارج از کشور نخواهد داشت. لذا، چنانچه نظام آموزش عالی ایران در قوانین و سیاست‌ها و عملکردهای ناکارآمد مرتبط با جذب و پذیرش دانشجوی خارجی تامل، اندیشه و بازنگری نداشته باشد، پیامدهای منفی را شاهد خواهد بود.

فصل سوم: نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهادهای سیاستی و کاربردی

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

کشور ایران دارای مزیت‌های رقابتی و پتانسیل‌های آموزشی، فرهنگی و اجتماعی بسیاری است که می‌توان با بهره‌گیری مناسب از نقاط قوت، فرصت‌ها و مزایا، پیامدهای مثبت جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را به حداکثر رساند و همانطور که در چشم‌انداز بیست ساله کشور بیان شده است، به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل دست یافت. لذا، بایستی به جذب و پذیرش دانشجوی خارجی به‌عنوان یک فرصت نگریده شده شود و نهاد آموزش عالی و دانشگاه‌ها و دانشگاهیان برای موفقیت در این مسیر به دانش، مهارت و صلاحیت کافی برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی مجهز باشند. براین اساس، در مسیر بین‌المللی شدن آموزش عالی و جذب و پذیرش دانشجوی خارجی، لازم است نگاشت راه به خوبی تدوین شود. به دیگر سخن، برای درخشش در دنیای رقابتی و افزایش پذیرش دانشجوی خارجی، بایستی هوشمندانه سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اقدام نمود و تدوین برنامه جامع و دقیق نقشه راه از عوامل موفقیت‌زاست. در تدوین چنین نگاشت راهی عوامل مختلفی را باید مدنظر قرار داد تا بتوان نقشه راه واقع-

بینانه‌تری تدوین کرد که دستیابی به اهداف با موفقیت همراه باشد. این نوشتار تلاش نمود تا سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات ملی و دانشگاهی در خصوص جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را ارایه نماید و به همراه آن، مسیر طی شده، وضعیت کنونی و جایگاهی که در آن ایستاده‌ایم، به همراه چالش‌های مسیر رسیدن به مقصد مطلوب را تشریح نماید. از آنجا که بررسی تجارب کشورها و دانشگاه‌های خارجی در حوزه موضوع دید خوبی را در اختیار تصمیم‌گیران، تصمیم‌سازان و دیگر کنشگران عرصه می‌گذارد، لذا تاملی بر تجارب کشورها و دانشگاه‌ها نیز در این نوشتار منعکس گردید. در بخش دیگری از این نوشتار، براساس آموزه‌های برآمده از مطالعات و پژوهش‌های پیشین، تجربیات دانشگاه‌های خارجی، و مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران، بایسته‌های پذیرش دانشجوی خارجی بیان گردید.

سخن پایانی

برای موفقیت بیشتر در مسیر جذب و پذیرش دانشجوی خارجی بایستی توجه داشت که نباید جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را به عنوان یک نقطه هدف در نظر گرفت؛ بلکه این دو موضوع گام‌هایی از یک فرایند ارزشمند و منتج به نتیجه است. لذا، لازم است نگهداشت دانشجویان، فرایندهای با کیفیت آموزشی و حمایت و پشتیبانی، دانش‌آموختگی موفق، تعامل پویا و رصد دانش‌آموختگان خارجی و بهره‌گیری از دانش و تجارب دانشجویان خارجی در مسیر رضایت‌مندی هرچه بیشتر این دانشجویان که خود آثار و پیامدهای بسیاری بر جذب بیشتر دانشجوی خارجی در میان‌مدت و بلندمدت دارد؛ نیز از نظر دور نماند.

پیشنهادهای

در سطح فراآموزش عالی:

- کاهش بروکراسی و فرایندهای اداری مانند مراحل بررسی پرونده و پذیرش دانشجوی خارجی، صدور روادید و اجازه خروج از کشور برای دانشجویان خارجی.
- تجهیز آموزش عالی، دانشگاه، دانشگاهیان، و نهادهای اجرایی مرتبط در حوزه دانشجویان خارجی به دانش، مهارت و صلاحیت کافی برای جذب و پذیرش

دانشجوی خارجی.

- ایجاد هماهنگی بین نهادهای قانونی و اجرایی مرتبط با مسایل تحصیلی، زندگی و اشتغال دانشجویان خارجی.
- فراهم نمودن زمینه تبلیغات منطقه‌ای و بین‌المللی، با هدف شناساندن مزیت‌های تحصیل در دانشگاه‌های ایران.

در سطح آموزش عالی:

- تشکیل کارگروهی در وزارت عتف، که با توجه به ماموریت‌گرایی دانشگاه‌ها و سطوح عملکردی، نمایندگانی از دانشگاه‌ها به عضویت این کمیته درآیند. شناسایی و مستندسازی تجارب موفق و ناموفق دانشگاه‌ها در زمینه پذیرش دانشجوی خارجی، و درس آموخته‌هایی که از هریک از تجارب به‌دست آمده است می‌تواند در ریل‌گذاری مسیر جذب و پذیرش دانشجوی خارجی کمک‌کننده دانشگاه‌ها باشد.
- انتشار کتاب توسط وزارت عتف، در افق‌های زمانی مشخص و با مشارکت دانشگاه‌ها، و تحت عنوان بهترین شیوه‌ها. طی آن، دانشگاه‌ها به‌صورت داوطلبانه اقدامات ویژه و نوآوری‌های دانشگاهی در رابطه با اقدامات مرتبط در خصوص چگونگی بازاریابی و جذب دانشجوی خارجی، پذیرش دانشجوی خارجی، نگهداشت و رضایتمندی دانشجوی خارجی، و تعاملات پس از دانش‌آموختگی را با هدف مستندسازی تجربیات دانشگاه‌ها گزارش نمایند.
- قانونمندتر نمودن فرایند جذب و پذیرش دانشجوی خارجی از طریق تشکیل و نظارت بر موسسات جذب دانشجوی خارجی.
- توجه به اصول بازاریابی و حفظ مشتری در جذب و پذیرش دانشجوی خارجی. براین اساس: تامل، ارزیابی و بازنگری در آیین‌نامه‌های مصوب و ابلاغی پذیرش دانشجوی خارجی، با هدف شناسایی و رفع خلاهای موجود و بهره‌مندی از خلاقیت و نوآوری در برنامه‌ها و شیوه‌های پذیرش دانشجوی خارجی و ارتقای اثربخشی و کارایی آیین‌نامه‌های مصوب.
- تعیین الگوی شهریه‌پردازی دانشجویان خارجی. تبیین شاخص‌های تعیین

شهریه تحصیلی دانشجویان خارجی غیربورسیه با لحاظ نمودن مواردی همچون رشته تحصیلی (علوم پزشکی، علوم پایه، علوم انسانی، ...)، نوع دانشگاه، امکانات و تسهیلات دانشگاه. نظارت بر این موضوع به کاهش دلالت و بازاریابان دانشجوی خارجی برای برخی دانشگاه‌های فاقد صلاحیت کمک می‌کند.

- توجه به برندینگ در آموزش عالی به‌عنوان ابزاری برای بازاریابی بهتر و جذب پذیرش دانشجویان خارجی مستعدتر و نخبه‌تر. برجسته نمودن مزیت رقابتی کشور و دانشگاه، مدارک تحصیلی و رشته‌های تحصیلی خاص برای متقاضیان تحصیل از کشورهای فرستنده دانشجوی.

- سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای آسان‌سازی شرایط جذب و پذیرش استادان و دانشجویان خارجی از کشورهایی که می‌توانند تعامل بهتری با کشور ما داشته باشند.

- بازنگری و استانداردسازی برنامه درسی و محتوای آموزشی و آرایه دروس با محتوای مسایل جهانی و بین‌المللی. در این زمینه، بایسته است به مواردی مانند انعطاف‌پذیری، کاربردی بودن برنامه درسی، محتوا و متن، چندزبانه و چند فرهنگی بودن آنها توجه داشت. بایسته است مهارت‌های آینده و مهارت-های قرن بیست و یکم که لازم است دانشجویان بدان مجهز باشند، در برنامه آموزشی و درسی دانشگاه‌ها تلفیق گردد.

- توجه به جذب و پذیرش دانشجوی خارجی به‌عنوان یک سیاست و تصمیم و اجماع‌نظر جمعی و نه تصمیم متکی به فرد و گروه مشخص و یا دوره خاص. رسیدن به این اجماع‌نظر که چه دانشگاهی، چه متقاضی را با چه کیفیت جذب و پذیرش کند و با چه صلاحیت‌هایی دانش‌آموخته نماید.

- توجه به تمامی ابعاد و پیامدهای مثبت و یا منفی پذیرش دانشجوی خارجی، با هدف تضمین کیفیت و موفقیت اجرایی‌سازی تصمیمات و سیاست‌های پذیرش دانشجوی خارجی

- آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری آموزش عالی، و تصمیم‌گیری شرایط و الزامات پذیرش دانشجویان خارجی با توجه به شرایط کشور در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و با لحاظ نمودن شرایط کشورهای فرستنده دانشجوی.

- تشکیل شبکه متخصصان رشته‌های مختلف دانشگاهی، با هدف ارتباط اساتید دانشگاه‌های ایران با هم‌تایان بین‌المللی.
- شناسایی و هدف‌گذاری رشته‌های اولویت‌دار و دارای مزیت رقابتی برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی.
- اعطای استقلال کافی به دانشگاه‌ها برای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی و هم‌زمان، تشکیل شبکه روابط بین‌الملل دانشگاه‌ها با هدف تبادل تجارب و آرایه رهنمودها و مشاوره‌ها برای موفقیت هرچه بیشتر دانشگاه در پذیرش دانشجوی خارجی.

در سطح دانشگاه:

- تدوین دستورالعمل پذیرش دانشجوی خارجی در دانشگاه متناسب با ویژگی‌ها و مشخصات دانشگاه و مختص همان دانشگاه. اقدام به پذیرش دانشجوی خارجی بدون در نظر گرفتن اکوسیستم دانشگاهی، منابع انسانی، منابع مادی و تجهیزات، شکست برنامه را به همراه خواهد داشت.
- ارتقای مهارت و صلاحیت دانشگاه و دانشگاهیان برای گزینش و پذیرش بهینه و هدفمند متقاضیان خارجی.
- تدوین شیوه‌نامه دانشگاهی در خصوص انواع و اشکال پذیرش دانشجویان خارجی؛ با تشریح شرایط و الزامات مربوط به پذیرش دانشجوی خارجی در: دوره‌های حضوری، دوره‌های مجازی، دوره‌های مشترک، دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت، و
- تقویت تفکر خلاق و نوآورانه و نگرش و رویکرد مثبت در مدیران و اعضای دانشگاه نسبت به اهمیت جذب و پذیرش دانشجوی خارجی، برای موفقیت در مسیر. تشویق مدیران دانشگاهی نسبت به مورد توجه قرار دادن بین‌المللی شدن و پذیرش دانشجوی خارجی به عنوان یکی از اولویت‌های دانشگاه.
- گسترش دوره‌های مشترک و برنامه‌های با مدرک دوگانه (Dual degree) با هم‌تایان خارجی.
- مطالعه تطبیقی دانشگاه‌های کشورهای رقیب، به منظور شناسایی رشته‌های تحصیلی دارای جذابیت و تقاضا برای متقاضیان. تجربه‌های موجود کشورهای مختلف در خصوص شرایط و الزامات و شیوه‌های پذیرش دانشجوی خارجی راهنمای بسیار خوبی خواهد بود.
- ارایه برنامه‌های آموزش دوزبانی یا چندزبانی در دانشگاه‌ها؛ به عنوان مثال فارسی و انگلیسی - فارسی و فرانسه - فارسی و آلمانی - و
- ردیابی، تحلیل و ارزیابی مستمر از پیشرفت‌ها و موفقیت‌ها در پذیرش دانشجوی خارجی. به دیگر سخن، موضوع جذب دانشجوی خارجی را نباید به صورت کوتاه‌مدت و تا سطح پذیرش و تحصیل یک مقطع در نظر گرفت، بلکه دانشگاه برای نگهداشت دانشجوی خارجی باید تلاش کند. چرا که اگر خطایی

- رخ دهد و انتظارات دانشجوی خارجی برآورده نشود، قطعاً دانشجو در مقطع تحصیلی بعد به کشور دیگری خواهد رفت.
- ارتباط پیوسته و نزدیک میان دفاتر بین الملل دانشگاه‌ها با مرکز همکاری‌های علمی بین‌المللی وزارت عتف.
 - توجه به پژوهش‌های کاربردی و بهره‌گیری از یافته‌های مطالعاتی و پژوهشی انجام شده از میزان رضایت‌مندی دانشجویان خارجی، به‌منظور بهبود و ارتقای کیفیت خدمات آموزشی و حمایتی از دانشجویان خارجی.
 - توجه به بهسازی و بالندگی اعضای هیات علمی و کارکنان دانشگاه در سطح استانداردهای همکاری‌های علمی بین‌المللی و فراهم کردن شرایط توانمندسازی استادان در کسب تجربه تدریس بین‌المللی.
 - ارتقای زیرساخت‌ها، تجهیزات و امکانات موردنیاز برای پذیرش و ارایه خدمات آموزشی با کیفیت به دانشجویان خارجی.

منابع

- انتظاری، ی. (۱۳۹۷). الزامات و زیرساخت‌های لازم برای جذب دانشجوی بین-المللی در ایران. مجموعه گزارش‌های تخصصی آموزش عالی. تهران: موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
- آیین نامه پذیرش دانشجویان غیر ایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵).
- آیین‌نامه پذیرش دانشجوی غیرایرانی - غیر بورسیه در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور (۱۳۹۴).
- آیین‌نامه پذیرش دانشجویان غیر ایرانی در دانشگاه تهران (۱۳۸۹).
- بیات، ر. (۱۳۹۵). دانشگاه بین‌المللی امام خمینی و تجربه زیستی رفاهی، فرهنگی و اجتماعی دانشجویان خارجی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- پروین، ا.، غیاثی ندوشن، س.، خورسندی طاسکوه، ع. و ذاکر صالحی، غ. (۱۴۰۰). شناسایی موانع پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی ایران. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۱۳ (۱)، ص ۲۴-۳۴.
- پژوهشکده سیاستگذاری علم، فناوری و صنعت دانشگاه صنعتی شریف، (۱۳۹۷). جابجایی بین المللی دانشجویان و تحصیلکردگان در سطح ایران و جهان. تهران: دانشگاه صنعتی شریف.
- پورآتش، م. (۱۳۹۹). پیمایش نظرات و انتظارات دانشجویان بین‌المللی از آموزش عالی ایران. طرح پژوهشی. تهران: موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
- پورآتش، م. و زمانی، ا. (۱۴۰۰). واکاوی مسایل و انتظارات دانشجویان بین‌المللی از آموزش عالی ایران در بحران کرونا. نامه آموزش عالی، شماره ۱۴، ص ۱۸-۲.

- پورآتش، م. (۱۳۹۵). بررسی تجارب مالی در زمینه بین‌المللی شدن آموزش عالی. اولین همایش ملی آینده پژوهی آموزش عالی ایران: چشم انداز بین المللی شدن دانشگاه‌ها و چالش‌های آن. تهران، موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره).
- جلیوند، ه.، عبدی، م.، شهیدی، م. (۱۳۹۹). تعیین معیارهای جذب دانشجوی خارجی در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران از نگاه اساتید. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۹۹، جلد ۲۰، ۲۰۴-۱۹۴.
- حلاج دهقانی، ع.، فتحی واجارگاه، ک.، خسروی، ع.ا. و پوشنه، ک. (۱۳۹۸). رایاه الگوی مطلوب جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه آزاد اسلامی. دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، سال ۱۰، شماره ۲۰، ص ۳۹-۷.
- حمیدی فر، ف.، یوسف، ک.، و ابراهیمی، م. (۱۳۹۶). رهبری و مدیریت در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۳، شماره ۱، ص ۷۱-۴۹.
- خراسانی، ا.، پناهی، م. و قنبری، ر. (۱۴۰۰). ارزیابی کیفیت خدمات دانشگاه‌های ایرانی از دیدگاه دانشجویان بین المللی؛ مورد مطالعه دانشگاه شهیدبهشتی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۷، شماره ۴، ص ۸۲-۶۱.
- ذاکر صالحی، غ. (۱۳۹۵). آموزش عالی و جذب دانشجویان خارجی. سری گزارش طرح‌های پژوهشی، شماره ۱. تهران: موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.
- ذاکر صالحی، غ. (۱۳۹۷). الزامات و زیرساخت‌های لازم برای جذب دانشجوی بین‌المللی به ایران. مجموعه گزارش‌های تخصصی آموزش عالی. تهران: موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

- سند جامع روابط علمی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶).
- سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی.
- شفیع زاده، ح. (۱۳۹۲). بررسی مهمترین چالش‌ها و راهبردهای جذب دانشجویان خارجی در ایران (با استفاده از تکنیک گروه‌های کانونی). فصلنامه راهبرد، سال ۲۲، شماره ۶۹، ص ۲۶۲-۲۴۷.
- صدیقی، م. (۱۳۹۴). مسایل زندگی دانشجویان خارجی در ایران. سخنرانی در نشست شماره ۱۳، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، تهران.
- عرب خردمند، ع.، شعبانی، ع. و آزادی، ط. (۱۳۹۴). ارزیابی میزان رضایتمندی دانشجویان خارجی در دانشگاه علوم پزشکی تهران. مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، دوره ۹، شماره ۱، ص ۹۷-۱۰۵.
- فضلی یزد، ه.، زمانی، ا. و پورآنتشی، م. (۱۳۹۸). جذب دانشجویان بین‌المللی در نظام آموزش عالی ایران و چالش‌های پیش رو. رهیافت، شماره ۷۴، ص ۷۷-۹۰.
- کمیته آماربخشی علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۴). تعاریف و مفاهیم آماری علوم، تحقیقات و فناوری. تهران: موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.
- مولایی، ح. (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر انطباق بین‌فرهنگی دانشجویان خارجی در ایران؛ مطالعه موردی دانشجویان خارجی دانشگاه تهران. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۱۱، شماره ۳، ۱۵۹-۱۳۱.
- نقشه جامع علمی کشور.
- یمنی‌دوزی سرخابی، م. و تیموری، م. (۱۳۹۴). وضعیت زندگی تحصیلی دانشجویان خارجی دانشگاه‌های دولتی ایران در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال هفتم، شماره دوم، ص ۷۱-۱۱۱.
- Chan, W.Y. (2004). International Cooperation in Higher Education: Theory and Practice. Journal of Studies in International Education,

8(1): 32.

- Bryant Lewis, V.F. (2007). Integrated internationalism in UK higher education: Interpretations, manifestations and recommendations. University of Bath, UK.
- Edrak, B., Nor, Z., & Mohd Maamon, N. (2015). Internationalization of higher education: key factors attracting international students to study in private higher education institution in Malaysia. *Journal of Education & Social Policy*, 2(4), 183-190.
- Kondakci, Y., Caliskan, O., Bulut Sahin, B., Yilik, M.A. & Engin-Demir, C. (2016) Regional internationalization in higher education between Turkey and the Balkans. *Bilig*, 78, pp.287- 306.
- Larsen, I., & Langfeldt, L. (2005). Profiling comprehensiveness? Strategy formulation and effects of strategic programmes at traditional universities. *Reform and change in higher education*, 343-361.
- Malaysia Higher Education Statistics (2011). Ministry of Higher Education, Putrajaya, Malaysia.
- Migin, M., Falahat, M., Shukri Ab Yajid, M., & Khatibi, A. (2015). Impacts of institutional characteristics on international students' choice of private higher education institutions in Malaysia. *Higher Education Studies*, 5(1), 31-42.
- Ministry of Higher Education. (2011). Higher education indicators 2009 - 2010. Putrajaya: Research and Planning Division.
- Nga, J. (2009). The internationalisation of Malaysian private higher education institutions for increasing higher education exports. DBAthesis, Southern Cross University, Lismore, NSW.
- OECD (2004). Education at a Glance: OECD Indicators 2004, OECD: Paris.
- Santhi, R. (2010). Internationalization efforts among Malaysian private universities: An empirical evaluation. Thesis Ph.D. Faculty of Economics and Administration, University of Malaya.
- Siew Yean, T. (2012). Internationalizing higher education in Malaysia: Understanding, Practices and Challenges. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

- Sirat, M. (2008). The impact of September 11 on international student flow into Malaysia: Lessons learned. IJAPS, 4(1).
- Sivalingam, G. (2007). Privatization of Higher Education in Malaysia, Paper presented in the Oxford Business & Economics Conference, June 24-26, 2007, Oxford University, UK.
- Slethaug, G. & Manjula, J. (2012). The business of education: Improving international student learning experiences in Malaysia. World Journal of Social Sciences, 2(6), 179 – 199.
- Yee, C.P. (2014). Internationalization of higher education: a literature review on competency approach. International Journal of Asian Social Science, 4(2), 258-273.

مارپیچ ازما

موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

DIRI.05.RSO005.1401

گزارش‌های مدیریتی

ایده پژوهشگران به زبان
مدیران اجرایی
(ازما)

پذیرش دانشجوی خارجی:
پایدها، نیایدها و پیامدها

مختاب بور آتشی

مسئله چیست؟

ایران در میان کشورهای جذب‌کننده دانشجوی خارجی، سهم اندکی در این بازار رقابتی داراست. براین اساس، در شرایطی که دانشگاه‌های جهان برای جذب دانشجوی خارجی تلاش و با یکدیگر رقابت می‌کنند و نیز با در نظر گرفتن موقعیت ایران و دانشگاه‌های ایران در سطح منطقه و جهان، سوالی که مطرح می‌شود اینست که بایدها و نبایدهای پذیرش دانشجوی خارجی چیست و همچنین، جذب و پذیرش دانشجوی خارجی چه پیامدهایی به همراه دارد.

روایت یافته‌ها

ضمن اشاره به این نکته که شرایط تحریم‌های بین‌المللی در جذب دانشجوی خارجی تاثیر دارد (سملح کلان)، با این حال بایدهای جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را می‌توان در سطوح میانی (قوانین و سیاست‌های ملی کشور و سملح کلان آموزش عالی) و خرد (دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی) مطرح نمود. سه محور کلیدی پیامدهای پذیرش دانشجوی خارجی را می‌توان در دسته‌های، پیامدهای علمی و آموزشی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی، و پیامدهای اقتصادی مطرح نمود. با این حال، در کنار پیامدهای مثبت بی‌شماری که می‌توان برای پذیرش دانشجوی خارجی برشمرده نباید از عوامل و مواردی که ممکن است پیامدهای منفی به همراه داشته باشد، غافل شد.

چالش‌ها، الزامات و پیش‌بایست‌ها

جذب و پذیرش دانشجوی خارجی را نباید به‌عنوان یک نقطه هدف در نظر گرفت. بلکه این دو موضوع کام‌هایی از یک فرایند ارزشمند و منتهی به نتیجه است. لذا، لازم است حفظ و نگهداشت دانشجویان، فرایندهای با کیفیت آموزشی و حمایت و پشتیبانی دانش‌آموختگی موفق، تعامل پویا و رصد دانش‌آموختگان خارجی و بهره‌گیری از دانش و تجارب دانشجویان خارجی در مسیر رضایت‌مندی هرچه بیشتر این دانشجویان که خود پیامدهای مثبت بسیار بر جذب بیشتر دانشجوی خارجی در میان‌مدت و بلندمدت دارد؛ مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهادهای برای برنامه‌ریزان و سیاستگذاران

پیشنهاد ۱

شناسایی و مستندسازی تجارب موفق و ناموفق دانشگاه‌ها در زمینه پذیرش دانشجوی خارجی

پیشنهاد ۲

قانونمندی نمودن فرایند جذب و پذیرش دانشجوی خارجی از طریق مانند؛ ارزیابی و بازنگری در آیین‌نامه‌های مصوب پذیرش دانشجوی خارجی، تشکیل و تفکرات بر موسسات جذب دانشجوی خارجی، و تعیین الگوی شهریه‌پردازی دانشجویان خارجی

پیشنهاد ۳

توجه به برزینگ در آموزش عالی به‌عنوان ابزاری برای بازاریابی بهتر و جذب و پذیرش دانشجویان خارجی مستعدتر و نخبه‌تر

مسیرهای اجرایی‌سازی پیشنهادها

مسیر نخست

تشکیل کارگروهی در وزارت عتف، که با توجه به مأموریت‌گرایی دانشگاه‌ها، نمایندگانی از دانشگاه‌ها به عضویت این کمیته درآیند. شناسایی و مستندسازی تجارب موفق و ناموفق دانشگاه‌ها در زمینه پذیرش دانشجوی خارجی. و درس‌آموخته‌هایی که از هر یک از تجارب به‌دست آمده است در ریل‌گذاری مسیر جذب و پذیرش دانشجوی خارجی کمک‌کننده است.

مسیر دوم

تشکیل شبکه روابط بین‌الملل دانشگاه‌ها با هدف تبادل تجارب و ارائه رهنمودها و مشاوره‌ها برای موفقیت هرچه بیشتر دانشگاه در پذیرش دانشجوی خارجی. همچنین، ارتباط پیوسته و نزدیک میان دفاتر بین‌الملل دانشگاه‌ها با مرکز همکاری‌های علمی بین‌المللی وزارت عتف.

مسیر سوم

تشکیل شبکه متخصصان، با هدف ارتباط اساتید دانشگاه‌های ایران با همکاران بین‌المللی.